

sd. 2
810
1991

T.C.

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

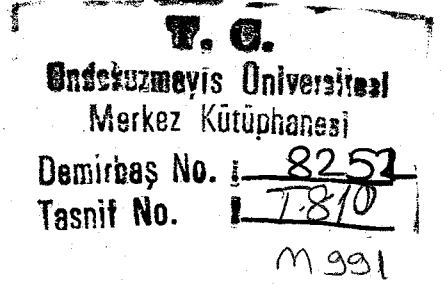
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

MUSTAFA MİYASOĞLU'NUN

EDEBÎ ESERLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Ali OĞUZKAN

Danışman

Doç. Dr. Celâl TARAKÇI

Samsun-1988

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İş bu çalışma, jürimiz tarafından Edebiyat Anabilim
Dalında YÜKSEKLİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı Ünvanı

Başkan _____

İmza

Prof. Dr. S. A. AKTAŞ

Adı Soyadı Ünvanı

Üye _____

İmza

Doc. Dr. Celal TARAĞCI

Adı Soyadı Ünvanı

Üye _____

İmza

Dr. Mustafa ÖZBALCI

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım.

..19.....1.04..1 1988

İmza

Enstitü Müdürü
Doc. Dr. Bilal DINDAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
İçindekiler:	II
Kısaltmalar:	V
Önsöz:	VI
Mustafa Miyasoğlu'nun Özgeçmişi:	IX
I. GİRİŞ:	1
II. MIYASOĞLU'NUN ROMANLARINDA TEMA DAĞILIMI: ..	41
SİYASETLE İLGİLİ TEMALAR:	45
1. Dünya Siyaseti:	45
2. İslâm Siyaseti:	50
3. İç Siyaset ve Kıbrıs:	57
4. Ordunun Siyasete Girmesi:	70
5. Öğrencilerin Siyasete Girmesi:	72
KÜLTÜREL ve TARİHÎ TEMALAR:	74
1. Medeniyet:	74
2. Kültür:	76
a. Gelenek ve Görenek:	80
b. Tarih:	85
c. Tarihte Ermeni Mezalimi:	87
ç. İslâmcı Genel Görüşler:	88
d. İslâm Felsefesi ve Tasavvuf:	92
da. Keramet:	95
db. Hurafe:	97
e. İslâm ve Kader:	98

	<u>Sayfa</u>
f. İslâmî Hayat Görüşü:.....	103
g. Ölüm ve Şehitlik:.....	105
ğ. Savaş-Cihat:.....	106
ı. Namaz:.....	108
i. Örtünme:.....	109
j. Spor:.....	109
k. İkişün-Evlenme:.....	110
l. İuvğu Olerak İin:.....	113
m. Alkollü İçki Fikri:.....	114
n. Aşk ve Aile:.....	115
o. Sanat-Edebiyat:.....	119
ö. Şiir:.....	121
p. Roman:.....	122
r. Günlük:.....	123
s. Edebiyat Akımları:.....	124
ş. Ticaret ve Ticaret Ahlâkı:.....	124
t. İş ve İş Ahlâkı:.....	129
FELSEFE ve DEVLET YÖNETİMİYLE İLGİLİ TEMALAR:	132
1. Yönetimde Adalet-Uygulamada Eşitlik:..	134
2. Yabancı Hayranlığı-Yöneticide Bozulma:	136
3. Cumhuriyet:.....	141
4. Kültür Farkı ve Toplumla Çelişme:.....	142
5. Anarşi:.....	144
6. Düzenin Bozulması:.....	147
SOSYAL TEMALAR:.....	149

	<u>Sayfa</u>
1. Eğitim:.....	149
2. Kitap:.....	152
3. Sinema:.....	153
4. Memleket Sevgisi-Sosyal Çevre:....	153
5. Öğrenci Problemleri:.....	155
6. Sağlık:.....	155
III. SONUÇ:.....	156
BİBLİYOGRAFYA:.....	162
A. Yazarın Kendi Eserleri:.....	162
B. Hakkında Yazılan Eserler:.....	162
EK:.....	166

Kısaltmalar

Ank.	: Ankara
a.e.	: aynı eser
çev.	: çeviren
D.	: Dönemeç
D.D.	: Devlet ve Zimmiyet
E.C.	: Edebiyat Gelenegi
C.Z.A.	: Geçmiş Zaman Aynası
C.Ü.	: Güzel Ürün
haz.	: hazırlayan
İst.	: İstanbul
K.G.	: Kaybolmuş Günler
K.T.B.Y.	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
M.	: Muhacir
M.E.B.	: Millî Eğitim Basımevi
M. Miyasoglu:	Mustafa Miyasoglu
M.T.T.B.	: Millî Türk Talebe Birliği
U.S.	: Umut Suları
s.	: sayfa

ÖNSÖZ

Mustafa Miyasoglu edebiyatın hemen her dalında kalem oynatan bir yazardır. Şiir, roman ve deneme en çok yazı yazdığı alanlar arasında yer alır. Bunlara ilâveten yazar, edebiyat dünyası ile ilgili araştırmalar yazmak, yıllık hazırlamak, çeşitli gazete ve dergilere kronikler yazmak gibi yoğun bir yazı hayatı sürdürmektedir. Bu yoğunluk onu şimdiden çoğu telif olmak üzere on beşe yakın eserin sahibi kılmaktadır.

Yazarın her biri bir ayrı çalışmaya konu olacak nitelikte olan romanlarını bu araştırmaya konu aldım; onları tema yönünden inceledim.

Son derecede çeşitli bu temalarla yazarın vermeye çalıştığı mesajlıyı anlamak, yanlış yorumlanmamak için, Miyasoglu'nu sanatçı bir şahsiyet olarak karşımıza çıkaran bütün eserlerini dikkatle okudum. Yazarın bu eserlerde önemle vurgulamaya çalıştığı görüşler doğrultusunda onun, dünya, sanat ve edebiyat görüşlerini de vermeye çalıştım. Bunu yaparken sadece yazarı konuşturdum.

Tezimi doğrudan ilgilendirmediği için, onu, şiir, roman, deneme, tiyatro yazarı olarak değerlendiren hepsi de süreli yayın olan bu eserlerden alıntı yapmadım. Ancak yazarı bütünüyle tanımak, düşünceleri hakkında sağlam bir senteze ulaşabilmek için gerekli olan

bu kaynakları, kaynakçada belirttim. İsparta'nın Şebin-karaağaç ilçesi, Başdeğirmenci köyünden Adem Eraslan'ın Miyasoğlu'nun şiirleri üzerine hazırladığı lisans tezini inceleme imkânı bulamadım.

Tezimi hazırlarken yazarın alıntı yaptığım eserlerinden, roman türü için:

- a. Kaybolmuş Günler, Zafer Matbaası, İst. 1982
- b. Dönemeç, Şamil Matbaası, İst. 1982
- c. Güzel Ölüm, Akçağ Yayını, Ank.1987

Hikâye türü için:

- a. Geçmiş Zaman Aynası, Kardeş Matbaası, İst.1976

Deneme türü için:

- a. Edebiyat Gelenegi, Kuşak Matbaası, İst. 1975
- b. Devlet ve Zihniyet, Dönüş Matbaacılık, İst.1981
- c. Muhacir, Gül Matbaası, İst.1981 baskılarına

çalışmama esas aldım.

Yazarın romanlarında ferde ve topluma iletmek istediği mesajın iyi anlaşılabilmesi için, tezimin giriş kısmında geniş ve genel bir değerlendirme yaptım. Bu değerlendirmede, hem konudan uzaklaşmamak, hem de tezin sınırlarını zorlamamak için, ayrıntılı bir biçimde Miyasoğlu'nun şairliği, denemeciliği, oyunculuğu gibi yanlarına yer vermedim.

Bu çalışma ile yazarın, romanlarında ferde ve topluma vermeye çalıştığı ipuçlarını derli toplu, elden geldiğince sistemli bir biçimde metinleştirmeye çalıştım.

VIII

Bu çalışmamda, bana öncülük eden hocam ve danışmanım Doç. Dr. Celâl Tarakçı Bey'e, master program süresince yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Zeynelabidin Makas Bey ve Dr. Mustafa zbalcı Bey'e teşekkürlerimi sunarım.

Ali Ouzkan

MUSTAFA MİYASOĞLU'NU ÖZGEÇMİŞİ

1946 yılında Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra, aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. Bu bölümün dersleri yanında, Felsefe Tarihi, İngiliz Edebiyatı ve Tiyatro Derslerini de izledi.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın yönetiminde hazırladığı lisans tezinin konusu Haldun Taner'in dramatik türde yazdığı ilk oyunlarıdır. Miyasoğlu 1973 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu.

1974 yılında İzmit'te edebiyat öğretmeni olarak göreve başladı. Öğretmenlik görevini İstanbul Esenler, Şehremini Liselerinde sürdürdü. 1978 yılından bu yana Mimar Sinan Üniversitesi Türkçe okutmanı olarak çalışmaktadır.

Miyasoğlu, lise yıllarında başladığı sanat çalışmalarını, üniversite öğrencilik yıllarında da sürdürdü. Hisar, Türk Edebiyatı, Edebiyat, Mavera, Sedir gibi dergilerde yayınladığı şiir, deneme ve eleştiri yazılarını daha sonra kitaplaştırdı. Yeni sanat dergisinin yönetimine katıldı.

1973 yılında ilk oyunu Umut Suları bir öğrenci topluluğu tarafından sahneye kondu. Aynı yıl ilk şiir kitabı "**Rüya Çağrısı**" nı yayımlayan yazar, bu şiirlerde gençliğin tedirginliği ve yalnızlığını yansıttı.

1975 yılında yayınladığı "Edebiyat Geleneği" denemesiyle, o günlerin aktüel tartışmalarına açıklık getirmeye çalıştı ve gelenek konusunun edebiyatımızdaki temellerine inmeye çalıştı.

Aynı yıl "Kaybolmuş Günler" adlı romanı ile, hursuzluğu ve çıkmazları yaşayan genç kuşakların duyarlılığını ve eğilimlerini ele alarak, üniversiteli bir genç bunalımı ekseninde, son yüzyılımızın eleştirisine yöneldi. Bu romanla T.Millî Kültür Vakfı Arzaganı'nı kazandı. 1981 yılında Dönemeç romanıyla, Yazarlar Birliği Ödülünü roman dalında kazandı.

Yazarın, şiir deneme ve roman türlerinde odaklanan çalışmaları, Sufte Kültür Sanat Yıllığı çevresinde toplanan arkadaşlarıyla, kültür ve sanat değerlerimizden ihmal edilenleri gündeme getirmeye yönelik bir nitelik kazandı.

Eserlerinde Mehmet Sadef, Osman Burak, Semih Güngör takma adlarını da kullanan Miyasoğlu evli ve üç çocuk babasıdır.

I. GİRİŞ

Miyasoğlu'na göre: "Sanatçının sağlam bir dünya görüşüne sahip olması en önemli sorumluluğudur." ¹ Çünkü sanatçı eserlerinde okuyucusuna belli bir dünya yorumu sunmaktadır. Sanatçının sorumluluğu, bağlı bulunduğu toplumu yanıltmamakla ilgilidir. Bu ise sağlam bir dünya görüşü ile sağlanabilir. Bu yüzden "Dünya görüşü ile sanat tutumu birbirinden ayrılmaz bir bütünlüktür sanatçı için." ²

Yazarın gözü ile dünyaya baktığımızda bir Müslümanlık-Hıristiyanlık mücadelesi görürüz. Bu mücadelede Hilâl direndikçe, Salip daha bir azgınlaşmaktadır.

Libya ile Mısır'ı birleştirecek yerde çatışmaya soka Batıdır. "İngilizlerin bıraktığı şer tohumları yalnız Mısır'da değil, Irak, Suriye ve öteki Ortadoğu ülkelerinde de yeşerme yolundadır." ³

İngilizler Basra'dan ayrılırken şer tohumları bırakmışlardır. A.B.D. daha sonra İran ve Irak'ı silahlandırmıştır. Şahın bir zamanlar yirmi milyar dolarlık silah alması savaşa hazırlıktı. Üstelik İran'ın Şiilik için kutsal saydığı yerler Irak topraklarındadır.

Ortadoğu, stratejik durum ve petrolden dolayı

1. M.Miyasoğlu, E.G., s.21

2. M.Miyasoğlu, M., s.251

3. a. e. s.98

savaş bölgesi olacak özelliktedir. "Avrupa için Ortadoğu her zaman köprübaşı olmuştur." ¹ "Avrupa Ortadoğu' da çıkacak savaşın Avrupa'ya sıçrayacağına inanmıyor; bu yüzden seyirci kalıyor." ²

"Ortadoğu'nun nirengi noktaları Mısır-İsrail-Türkiye'dir." ³ Nil'den Fırat'a kadar uzanan toprakların İsrail'in gönlünde yattığını unutmamak gerekir. Türkiye bu idealin tek engelidir.

Bu şartlar altında biz Türkler için "Batının ileri karakolluğuna kalkışmak, intihardan öte bir mânâ taşımaz. Batının passifliği, Rusların kararlılığı ortadadır çünkü." ⁴ Amerika'ya ise akli başında hiçbir kimse güvenemez.

Bu güvensizliğin en çarpıcı örneği Afganistan'ın işgali ile ortaya çıkmıştır. "İslâm dünyası elini kolunu bağlayıp oturursa, Afganistan'ın durumuna düşmesi mukadderdir." ⁵

Bütün bunlar gösteriyor ki "Yüz elli yıldır başta biz Batı güdümünde perişan bir hayat yaşıyoruz. Siyasî anlamda bağımsızlığa kavuşan ülkeler, kültürel anlamda Batının esaretinden kurtulamadılar." ⁶

1. M.Miyasoglu, M., s.52

2. a. e. s.53

3. a. e. s.48

4. a. e. s.45

5. a. e. s.48

6. a. e. s.80

O halde "Halkı müslüman ülkeler bir araya gelip Batının oyununu bozmadan, tarihî değerlerine sahip çıkmadan yapılacak şeyler, günü kurtarmaktan öteye gidemeyecektir." ¹

"Bizi örnek edinmekten ötürü bizim çıkmazımıza onlar da düştüler. Sovyetler ve A.B.D. karşısındaki tavramızı nasıl günübürlük menfaatler belirliyor, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki oylarımızı sempatisini olduğumuz büyük devletler tesbit ediyor ve nasıl birçok önemli dış politika konusunda A.B.D. nin sözünden çıkamıyorsa onlar da öyle değil mi?" ²

Batılı, bütün halkı müslüman olan Türkleri perişan etmeyi aklına koymuştur. Düşünüp cihat şartlarına hazırlanmadan ne yapsak nafîle görünüyor.

Miyasoğlu İslâmî dünya görüşü için Tasavvufta çok kullanılan bir kelâm-ı kibarla yola çıkarak "Kendini bilen Rabb'ını da bildi." ölçüsü dünya görüşümüzü temellendirir." ³ demektedir.

Yazar, Türk-İslâm sentezine inanmakla beraber bu sentezde Türklük unsurunu ikinci planda düşünür. O-na göre "Asıl mesele, müslümanca bir hayata ulaşmaktır bizim için." ⁴ çünkü "Tebliğ görevlisinin işi, olmayan devletin hükümleriyle hareket değil, gönülleri İslâma

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.104

2. a. e. s.99

3. M.Miyasoğlu, E.G., s.8

4. M.Miyasoğlu, D.Z., s.184

yaklaştırmaktır." ¹

Amaç tebliğ ve ona inananları bir araya getirmek olduğuna göre, sonuçta kaçınılmaz olan İslâm birliği kurmaktır. Bu birliği kaçınılmaz kılan bir başka sebep de İslâma karşı Hıristiyan ve Yahudi'nin müttefik oluşudur. "Bu ittifaka karşı müslümanlar birbirleriyle bütünleşmediği sürece ne yapılsa nafiye." ²

Bizde olduğu gibi, bütün İslâm dünyasında baş yok, meydan ıssızdır. "Toplumda pat görünüp, pat kaybolan sihhat alametleri.." ³ dikkati çekmektedir. İyi olmalarına karşılık bu belirtilerin düzensiz oluşları, sürekli olamayacaklarını düşündürmektedir.

Siyasî alanda Pakistan, ekonomik alanda "Bütün İslâm dünyası bir bakıma muhacir bugün." ⁴ O halde müslümanlar bir araya gelmeli problemlerini bir aile ketumiyeti içinde düşünmelidirler. Halbuki "Bugün müslümanlar her şeyi uluorta sokaga dökmek ve başkalarının önünde tartışmak gibi tutarsız davranışlardan kendilerini alamıyorlar." ⁵

Müslüman bir dünya istiyorsak, bize kapalı İslâm dışı kapıların tesellilerinin bizi avıtamayacağı, "Müs-

1. M.Miyasoglu, M., s.285

2. a. e. s.298

3. M.Miyasoglu, D.Z., s.68

4. M.Miyasoglu, M., s.20

5. M.Miyasoglu, D.Z., s.139

lümâna ancak müslümanın yardım edeceği bilinmelidir." 1
 "Temelleri sarsılmaz bir Batının peşine düşmek "aydınlanma" değil, olsa olsa bir kararmadır." 2

İlk adımda "Müslümanlar arasında önce kültürel sonra da ekonomik alanlarda yakınlaşma ile bir İslâm birliği sağlanmalıdır." 3

Siyasî açıdan, "Peygamberimizin din ve devlet başkanı olduğunu hatırlarsak, İslâm düşüncesi açısından dinî ve siyasî diye kesin bir ayırım yapılamayacağı ortaya çıkar." 4

"Peygamberimiz ve dört büyük halife zamanındaki uygulamalara ait bilgiler "iyilik" ve "adalet" kavramlarından ne anlaşılması gerektiğini açıkça ortaya koyuyor. Biat, hilâfet, ulûlenre iteat, şûra, zekat ve vergi sistemi, İslâmın hâkimiyet ve mülkiyet anlayışı, darü'l harp ve darü'l sulh şartları, İslâm devletinin temel ilkeleri olarak belirttiğimiz dönemin iyice incelenmesi ve araştırılmasıyla ortaya çıkacaktır." 5

Cörüleceği gibi Miyasoğlu, İslâmci dünya görüşüne bağlı olmakla beraber bu sistemin kalıcı, kesin ölçülerini vermemekte, bunların araştırmalar sonucu ortaya çıkarılması gerektiğine inanmaktadır.

-
1. M.Miyasoglu, M., s.47
 2. M.Miyasoğlu, D.Z., s.69
 3. M.Miyasoğlu, M., s.47
 4. M.Miyasoğlu, D.Z., s.33
 5. a. e. s.35

Bütün İslâm ülkelerince benimsenebilecek İslâm-
cı dünya görüşünün ortaya konması ne kadar zaman alır?
Bu yapılabilir mi, yapılamaz mı? Bunu belirtmek çok zor.
Ortada olan bir şey var ki o da hıristiyan dünyası, İslâm
dünyasını sürekli yıkmaya çalışıyor; zayıf düşürü-
yor; ona kan kaybettiriyor.

Pratikte gözüken ise hak kuvvetlidir; namlu-
nun ucundadır. İslâm dünyası ayaklarının üzerinde dur-
mak istiyorsa savaşı göze almalıdır: "Dünyanın gelece-
ğinde bir savaş varsa, bu savaş daha çok müslümanların
savaşı olacaktır. Böyle bir savaştan ne korkulur, ne de
kaçılır." ¹

Miyasoglu, köklerimizden kopuk bir devlet niza-
mı içinde yönetildiğimiz için bu durumu bir devletsiz-
lik olarak görmektedir. Devletin bize özgü olabilmesi
onu yönetenlerin yüzlerini, bizimle manevî değerleri
açısından hiç ilgisi olmayan Batıya değil, geçmişimize,
Osmanlıya çevirmelidirler.

Çünkü, "Bir kerim devletle bir gönül medeniyeti-
nin yakıntısı üzerinde yaşayıp düşünüyoruz. Acaba ta-
rih bizi hangi sıkıntılara sokacak, bilemiyoruz." ²

Yazar, gelişen Türk toplumu ile İslâm ve eski
Osmanlı kültürü arasında bir sentezden yanadır. O, dev-
let adamları arasında bu sentezi başaranlara hayrandır.

1. M.Miyasoglu, M., s.29

2. M.Miyasoglu, D. Z., s.23

Bu yüzden yazara göre "Selçuklular için Nizamü'l Mülk neyse, Osmanlılar için de Cevdet Paşa bir bakıma odur."¹

Miyasoğlu, devletin güçlü olmasını ister. Bu özelliğini İslâm'a bir bütün olarak yer vermesi tamamlamaktadır. Bu yüzden çağdaşlaşma anlayışını değişik yorumlar. Bu konuda şöyle diyor: "Bizdeki devlet kavramı güçlü devlet anlayışına dayanır. İslâmı bir bütün olarak yaşamak ise bu özelliği tamamlar. Bu yüzden medeniyet kavramını çağdaşlaşma ve muasır medeniyet anlayışlarından farklı düşünmelidir."²

Yazar, Rousseau'nun sadece siyasi partiler ve demokrasi konusundaki görüşlerini özetlemektedir: "Rousseau'ya göre siyasal partilerin olduğu yerde millî iradede söz edilemez. Çünkü onlar kendi çıkarlarını düşünürler. Yine ona göre, Tanrılardan ibaret bir toplum olsaydı, demokrasi ancak mümkündür."³

Bu görüşler yazarın hem güçlü devlet, hem de İslâm devleti düşüncelerine uygun düşmektedir. Çünkü güçlü devlette her kafadan bir ses gelmez. İslâm devletinde ise devlet adamlarının yapacakları işler ve takip edecekleri yol "edille-i şeriyeye" ile belirlenmiş durumdadır. Bu uygulamada parti ve politikacı uygulaması düşünülemez.

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.36

2. a. e. s.22

3. a. e. s.109

Türk toplumu olarak biz geçmişte bu devletin örneklerini yaşattık. Selçuklu ve özellikle Osmanlı devleti güçlü İslâm devletinin tipik örneğidir. Yazar, eskiden olduğu gibi Türk toplumunun ve devlet adamlarının önderliğinde bir Türk-İslâm devleti kurulmasından yanadır. Müslüman Türk toplumunun, diğer müslüman toplumlara göre daha önde oluşu, devletimizin siyasî güç olarak temayüz edişi, Miyasoğlu'nu Ortadoğu'da bizim lider olmamız gerektiği düşüncesine götürmektedir.

Böyle bir uygulama için demokratik temayüllere de gerek yoktur. Çünkü "Türk toplumunun Ortadoğu'da bir misyonu vardır. Demokrasi filan bizim için palavradır. Önemli olan adaletle bu misyonu gerçekleştirmektir." ¹ aynı zamanda "Devlet kavramında ilerilik-gerilik, ancak adaleti gerçekleştirmek açısından olabilir. Öyle ki, bazen bir monarşi demokrasiden bile adil olabilir." ² Faziletli devlet bazı kalıpları benimseyen devlet değil, toplumun saadetini gerçekleştiren devlettir.

Miyasoğlu, "Medeniyete, kültürün tarih içinde aldığı şekil olarak bakabiliriz. İnsanı yaşatan ve yaşattıcı kılan kültür ve medeniyet değerleridir. Toplumun etkinliği ve devletin gücü bunlara bağlıdır." ³ "Kültür herşeyden önce yaşanan hayatın çeşitli unsurları

1. M.Miyasoglu, D.Z., s.110

2. M.Miyasoğlu, E.G., s.110

3. M.Miyasoğlu, D.Z., s.15

hakkında kazanılmış bilgiler toplamıdır. Eskiler bunu "irfan" kelimesiyle ifade ederlerdi." ¹ der.

Yazarın söyledikleri iyi düşünülürse, yeni kurulan Türk devletinde kültür açısından olmasa bile, medeniyet açısından Batı model alınmakla "Bu toprağın insanı kendinden uzaklaştırılmıştır. Yalnız kendinden değil, köklerinden de." ²

Ona göre Batı, ortaçağda teslise müdahale ederek akılcı, vahdaniyetçi bir özellik kazanmıştır. Eğitim kilisenin tekelinden alınmış, kitabın yerini akıl, cemaatin yerini fert almıştır.

Hümanizm, akılcılık ve ferdiyetçilikle desteklenerek milliyet şuuru ortaya konmuş, bu, millî dil şuurunu geliştirmiş, sonuçta her milletin kendi diliyle dua etmesi ibadette yol bulmuştur.

Böylece Batı müspet ilimleri putlaştırmaya çalışmış, katoliklerin dışında din modern Batının tarih öncesi sayılmış, bilgiyi maddenin kullanımı için araç edinen bir insan tipi doğmuştur. Ancak bu modern insanın bunalımının da temelini oluşturmuştur.

Biz bu bunalımlı Batıyı örnek almışız. Üstelik manevî değerlerden kaçan, ona yüz çeviren Batıya yönelmek ilerericilik sayılmıştır. O nedenle "Bugün ilerericilik, kendi medeniyetimizden kaçışı, Batı yönünde bir başka-

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.29

2. a. e. s.300

laşmayı ifade eder." ¹

Bazı çevrelere göre bu yönüyle Batı çöküyor. Ancak Batı çökerken, hayat ve düşünce tarzı da yaygınlaşıyor. Bunalmaya düşen Batı kendi anaforuna bütün dünyayı da sürüklüyor. Batının yeni tutumu olarak ortaya çıkan gelenek düşmanı görüşü İslâm dünyasına da yayılıyor.

Miyasoğlu, Doğu-Batı sentezi adı verilen, olumsuz dengenin milliyetçi çevrelerdeki portresini ise şöyle çizmektedir: "Demokratik bir ortam. Liberal ülkeler benzeri bir ekonomik yapı, pratik hayata göre bir hayli kuşa çevrilmiş ve uygarlaştırılmış, sosyal etkinliği kaybedilmiş İslâm ahlâkı ve felsefeden bol bol faydalanmış eklektik bir mozaik. Ve hepsinden beteri, parapsişik denemelere, ruhlarla konuşmaya ve her türlü densizliğe mistisizm adı veren kokuşmuş ve sosyal bir ihtiyaç kabul ettiği dini ibadetlerinden sıyırmış tembel bir ruh..." ²

Bu düşünceler yazarın Doğu-Batı sentezine inandığını açıkça gösterir. Çözüm eski köklerimize dönmektir. Yüzyılımızın başından beri değişen bu yıkıcı ortamı iyi görenlerden biri Ahmet Cevdet Paşa'dır. Bu yüzden Paşa "İbni Haldun'un dikkatlerinden de faydalanarak toplumu batıllaşma sar'asından uzak tutmuştur." ³

1. M.Miyasoğlu, E.G., s.38

2. a. e. s.41

3. M.Miyasoğlu, D.Z., s.28

Miyasoğlu'na göre bizi bu sar'adan uzak tutacak ve köklerimizé sımsıkı bağlayacak ikinci bir yol, geçmişin dili, ona açılan bir kapı olan Osmanlıcayı öğrenmektir. "Osmanlıca bilmeden, o kaynaklara yönelmeden bu toplumun geçmişi ve geleceği üzerinde söylenecek şeyler daha önce yazılıp çizilen şeylerin tekrarı, yahut da orta malı değer yargılarının değişik bir ifâdeye bürünmüş şekli olmatan kurtulamaz." ¹ "Osmanlıca bilmemek bir medeniyet tecrübesini bile bile ihmal ederek kabile şartlarına razı olmak ve elli yılla düşünüp konuşmayı yeterli bulmaktır." ²

Tanzimat'tan bu yana toplumumuzda iki yönlü bir savaş verilmektedir. Bu savaş uygulamaya da yansımakta, yenilik uygulaması iki kola ayrılmaktadır:

" 1. Batının kültürel değerlerini benimsemiş lâik, liberal veya sosyalist görüşlere yatkın, enikonu batıcı bir aydın gurubu.

" 2. Doğulu olduğundan utanç duymayan, müslümün ve sesi bastırılmaya çalışılan bir inancın savunmasını yüklenmiş, azınlıkta kalan bir aydın gurubu." ³

Yazar buradan hareketle bugünkü solcuları üçe ayırır: "Marksistler, hümanist sosyalistler, Osmanlıcı sosyalistler.

İlk ikisinin ortak yanı batıcı oluşlarıdır. Hüma-

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.127

2. a. e. s.126

3. M.Miyasoğlu, E.G., s.44

nistler, İslâm öncesi Anadolu kültürüne hayranlıklarıyla, kültürüne hayranlıklarıyla, kültürümüzü eski Yunan'a indirgeyip milletimizi ona bağlı tuhaf bir topluluk halinde görürler. Marksistler için kendi kültür ve medeniyetimizin Batı toplumundan hiçbir üstün ve ayırıcı niteliği yoktur; bunları kökünden kazıyıp Marx'ın gösterdiği yönde bir toplum kurmak tek çıkar yoldur. "az gelişmişlikten" kurtulmak için.

Osmanlıcı sosyalistler ise Marx'ın düşüncelerinden bir kısmıyla, hümanizme karşıdırlar; doğulu toplumların sınıfsız yapısına uygun bir bileşimin peşinde olarak bizi büyük millet yapan tarihî değerlere yönelmiş görünüyorlar." ¹

Genelde sağcı ve solcu olarak belirlenen, "Bugün ruhçu ve maddeci temellere dayalı bu iki görüşün, dinamik güçler saydığımız aydın ve sanatçı gurubu vardır. Ve Türkiye'nin geleceğine yön verecek kişiler bunlardır." ²

Bu iki gurubun ortaya koyduğu edebî ürünler yüzünden yerli düşüncenin gerektirdiği titizlik henüz belirmemiştir.

Haklı olarak yazar, "Sürekli devrim ve yenilik salgını, edebiyatımızı ve onun seslendiği aydınları her gün biraz daha kendinden uzaklaştırmıştır." ³ der. Çün-

1. M.Miyasoğlu, E.G., s.27

2. a. e. s.61

3. a. e. s.80

kü kültür değerlerine ve onun bir parçası olan sanat dallarına ters düşen en önemli unsur sürekli devrimdir.

Bugünkü dünyamızda insanın eğitim yeri okuldur. Ama, okul insanı eğitmek için yetmemekte, gittikçe genişleyen çevre şartlarına onu hazırlamaktadır. Yazara göre, "İnsan, zannedilenden fazlasıyla okul dışı bir hayat sürdürüyor." ¹ Bu okul dışı hayat insanın iyi ya da kötü yetişmesinde okuldan daha baskındır. Bugün okulun verdiğini çevrenin bozuşu da okulun yetersizliğini anlatmaktadır.

Miyasoğlu'na göre, "III. Selim'in İslahat Hareketleriyle topluma ikilik gelmiş, yeniçeri tipi temizlenmek istenirken seçkin bir kâtip sınıfı türemiştir. Bu kalem efendisi tipi giderek doktor tipine dönüşmüş, harbiyeli ile işbirliği ederek Jöntürklüğü moda haline getirmiştir. Bu arada bıçak ve tüfekle oynayan bir gençlik zaman zaman yeniçeri tavrıyla ortaya çıkmış, mektepli-alaylı bir kılıkla Bâb-ı Âli'ye yürümüştür. 31 Mart, 27 Mayıs, 12 Mart bu tiplerin eseri sayılabilir." ²

Toplumumuzu çeşitli çalkantılara sürükleyen bu iki tipin yetiştiricisi genellikle okul değil, okul dışı çevrelerdir. Bu ikilik bugün de sürmektedir. "Bugün bir kısmı tam batıllanmış yahut o yolda, bir kısmı da batıllanmış yahut batıllanmak istemeyen iki toplum

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.40

2. M.Miyasoğlu, M., s.88

halinde yaşıyoruz." ¹

Bu ikiliği giderek artıran, toplumumuzu birbirine düşman iki gurup haline getiren yeni bir âlet ise televizyondur. Bu âlet toplumumuzun temeli olan aileyi hız-bozmaktadır. Miyasoğlu'nun televizyon için teşhisi şöyledir: "Televizyon ise bu hali ve çoğu programlarıyla evimizdeki düşmandır. Bu düşman evin sükûnetiyle aile hayatının iffetine saldırgan kişilerin elindeyse, bu evde nasıl rahat edebilirsiniz." ²

Yazara göre insanı ve onun oluşturduğu toplumu bu hale getiren, insanın emir ve yasaklara uymayışıdır. "İnsanlar kendi hareketlerini ilâhî emir ve yasaklar çerçevesinde düzenlemek yerine, kendi sınırlarını zorlayarak çok başka şartlarda yaşayacak insan topluluklarının hayat biçimlerini oluşturmaya çalışmakla ne elde edebilmiştir." ³ O halde insan ve toplum olarak, "Bir din büyüğünün yahut "mürşid-i kâmil" in nezaretiyle, onların eserleri ve tavsiyeleriyle, bir takım tehlikelerden korunmuş olabiliriz." ⁴

Toplumun yapısı sanata yansiyacağına göre, bizim sanatımızda da bu ikiliğin belirtileri ortaya çıkmıştır. Halk eski kültür değerlerini sanat eserlerine yansıtırken, kâtip tipinden türemiş aydın kesimi sanata en ö-

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.167

2. a. e. s.92

3. a. e. s.46

4. a. e. s.46

nemli özellik olarak din dışı olmayı aramaya başlamıştır. Bilindiği gibi sanatta amaç güzeli yakalamak, onu ifadelendirmektir. Sanatı böyle tanımladığımızda kendiliğinden iki önemli güçle karşılaşırız:

1. Güzeli nedir?
2. Güzeli nasıl ifade edilir?

Güzeli herkes tarafından benimsenebilir bir tanımla yapılabacağı için güzel kavramı da değişik kafalarda değişik yorumlara yol açmaktadır. Yorumların değişikliği sanatın ifadesini ister istemez çeşitlendirmiş, bu durum değişik sanat dallarını da doğurmuştur.

Miyasoglu sanatta güzelliği amaç olarak benimsemekte, ama güzelliği daha da belirli kılarak, sanatta "mutlak güzelliğe" yönelmektedir. Ona göre, "Sanat eseri Allah'a doğru yaklaşma ve yakınlaşma çabası olduğu ölçüde önemlivederlidir. Böylece sanat eseri, insanın "mutlak güzelliği" kavrama yolunda çok önemli bir aydınlanma çabası oluyor." ¹

Yazara göre sanat eserinin önemi güzelliği ön plâna almasından gelir. Fakat, amaçsız, ulûhiyetten uzak bir güzellik değildir. Bu güzellik her adımda "mutlak güzelliğe" daha çok yaklaşma istidadında olmalıdır. Çünkü "Allah güzeldir, güzeli sever. Ayrıca mutlak güzellik Allah'a mahsustur." ²

1. M.Miyasoglu, M., s.256

2. a. e. s.251

Miyasoglu, sanat eserinde amacı böyle belirlemek-
te, o amacı eserine yansıtmak durumunda olan insanı ve
insanın mutlak güzellikle olan macerasını Tasavvufa ben-
zer bir biçimde Tanrı-insan münasebetleri ve bunun ka-
demelendirilmesi olarak açıklamaktadır.

Ona göre: "İnsanın söz konusu dünyada, kendi be-
niyle, toplumla ve Tanrı'yla var olan ilişkileri -kişi
farkında olsa da, binimese de benimsemese de vardır bu
ilişki. İnsan olarak yaşamının kaçınılmaz şartıdır.- an-
latıp anlaşılabilmesi her zaman kolay olmayan bir takım
kanunlara göre oluşur." ¹

"İnsan düşüncesi kendinden başlayarak çok fark-
lı biçimlerde ortaya çıkan fizik ve fizik ötesi olay-
larla yaratıcısına, herşeyin ilk kaynağı olan mutlak
varlığa yönelmiştir." ²

Yazarın belirtmeye çalıştığı durumlarla, benzer-
leri mistik çabalarla tasavvufî hayatın en genel olarak
ta sanat çalışmalarının alanını belirler. Yazara göre
sanatın çalışma alanları:

1. Kişinin beni
2. Kişinin sosyal çevresi
3. Kişinin mistik dünyası; Tanrı ile olan alâka-
sı.

Sanatın çalışma alanını belirleyen yazar, zorun-

1. M.Miyasoglu, E.G., s.7

2. a. e. s.7

lu olarak insanın dünyayı, hayatı ve kendini kavramasında üç merhale görür. Üçünün ortak yanı bilmek, anlamak ve yaşamaktır.

Bilmek günlük ihtiyaçlar için gereklidir.

Anlamak, tekniğin temelini oluşturur, evrenin sırlarını anlamak ve karşılaştırmak.

Bu iki faaliyetin üstünde sezme. İlk iki faaliyetle yetinmeyenler için. Runun ihtiyaçları için.

Yazara göre sanatta "anlaşılamayanların kaos yaratmaması için kültür geleneğiyle belirlenen sınırları olmalıdır." ¹

Sanatın kaynağını tartışmak ise anlamsızdır. Önemli olan sanatın kaynağı değil, onun var olmasıdır. Ancak güzellik kendi kaynağına yönelmedikçe, başkalarının konulmuş değer yargılarına gerek yoktur. Jdeoloji gereksizdir. Bu anlamda estetik doktrinlere müslümanın ilgisi yoktur.

Sanatçı-sanat eseri ile, toplum arasında bağları iki uca doğru götürebiliriz:

1. Toplumun tarih boyunca oluşturduğu kültür birikimi ve değerler toplamı.

2. Sanatçının yeteneği ve estetik yargıları.

Bu durumda sanatçı, tutarlı kişilik kaygılarından uzak, günün eğilimleri çerçevesinde bir tür yapay

1. M.Miyasoğlu, E.G., s.10

bir dünyaya sürülmüştür. Özellikle 1940-1965 arası Türk şiirini bu açıdan değerlendirmek gerekir.

"Toplumumuzda daha üst seviyede bütünleşmekten başka yolu olmayan sanatçının, dil, tavır ve estetik değerlerden önce, sağlam bir dünya görüşüne ulaşması ilk ve en önemli sorumluluğudur." ¹

Sanatçıyı sanatçı yapan bir başka husus, küçük şeylerin inceliği üzerinde dikkatleridir.

En önemlisi "Gerçek sanatçı, yaptığı işin Tanrı ve tarih önünde bir hesap verme olduğunu bilir ve bunu çevresinden gelecek günlük ve mevsimlik kirlerden uzak tutmaya dı başarır." ²

Tanzimat'tan beri bu sanat çevrelerinde kökü inanç temellerine dayalı bir savaş verilmektedir. "İki tip aydın gurubunun ortaya koyduğu edebî ürünler yüzünden yerli düşüncenin gerektirdiği titizlik henüz belirmemiştir." ³ Çünkü "Bizi anlatırken yine bizden yola çıkmak gerekir. Mazisi olmayan bir istikbalden söz edilemez." ⁴

Bizi anlatırken gelenekten de kopmamak gerekir. Yazara göre, "Gelenek statik değişmez bir olgu değildir. Toplum değişince gelenek de değişir. Bu değişim halk-aydın-devlet işbirliği ile olmalıdır. Tanpınar'ın dediği

1. M.Miyasoglu, E.G., s.21

2. a. e. s.16

3. a. e. s.17

4. M.Miyasoglu, D.Z., s.176

gibi "değişerek devam etmek, devam ederek değişmek." ¹

Osmanlılarda bu devamlılık duygusu üç tuğ ve kösle temsil edilmiş, bu temsil İslâm düşüncesiyle güçlendirilmiştir.

Toplumumuz aydınlar yolu ile Batı medeniyetine doğru itilince, bunun sonucunda ikili bir kültür ve yaşama biçimiyle karşı karşıya getirilmiş olur. Bu karşı karşıya geliş geleneğin, "devlet-i ebed-müddet" düşüncesinin sarsılışı önemli bir dönüm noktasını başlatmıştır.

Sonuçta, "Yenilik ve gelenek taraftarlığı dediğimiz ikilikle toplum ve devlet bütünlüğü, kültür ve medeniyet birliği parçalanmış, insanımızı yaşatan, idaresini yönlendiren değerler askıda bırakılmıştır. Böylece insan ortada kalmış, düşman bir medeniyetin merhametine terkedilmiştir." ²

"Anlatılamayanların kavranması, sevgi ve benzeri yollarla çevreye sevdirmesi hayatımızın anlamını belirleyen ya da değerlendiren bir unsur haline getirilmesi hemen bütün büyük medeniyetlerin vaz geçemediği bir çaba olarak görünmektedir. Kaynağını ve anlamını Kur'an ile belirleyen İslâm medeniyeti ve buna bağlı olarak eski edebiyatımız, belirttiğimiz çabanın kolay kolay eskimeyecek anıtlarına sahiptir." ³

1. M.Miyasoğlu, E.G., s.78

2. M.Miyasoğlu, D.Z., s.20

3. M.Miyasoğlu, E.G., s.10

Osmanlı insanı, bilmediği dünyalara kılavuzsuz girmiyordu. Çünkü bu bilinmezlerin içinde en tehlikesi sanat ve edebiyat dünyasıdır." ¹

Bir edebiyatın millî olması da evrensel boyutlara ulaşabilmesi de yerli olma niteliklerini kaybetmemesi ile mümkündür. "Günümüz edebiyatının yerli olabilmesi için edebiyat geleneğimizle sağlam köprüler kurması gerekir." ²

"Yerli edebiyat yoksa bunun bir sebebi olmalı. Kısaca erbab-ı salanîyet kûşe-i rahata çekilmiş ve meydan boş bırakılmıştır. Edebiyat bilgisi bir kafa konforu olmuştur." ³ Halbuki edebiyatı bir ahlâk, ahlâkı da bir insan meselesi olarak ele almak zorunludur.

Sanat tarihi ve edebiyat konularında bu tembellik ve rahata düşkünlük varken, batılılarla, batıcı görüşleri benimseyen aydınların eline bakmamak gerekir.

Yerli, vasıflı bir edebiyatı ortaya koyamamamızın temel bir sebebi de edebiyat dilini kuramamış olmamızdır. Dilsiz edebiyat düşünülemez. Dil edebiyatın vazgeçilmez anlatım aracıdır. Edebiyatın kalıcı, sağlam özelliklere sahip olabilmesi için, dilin sağlam bir yapıya sahip olması gerekir.

Bugün Türk edebiyatının ifade aracı olan Türkçe

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.161

2. M.Miyasoglu, E.G., s.84

3. M.Miyasoglu, D.Z., s.163

bu özelliklerini kaybetmiştir. Edebiyat alanındaki verimsizliğin temelinde bu gerçek yatmaktadır.

Kendisiyle özel görüşmelerin esnasında Miyasoğlu'nun her fırsatta bu gerçeği dile getirdiğini gördüm. Ancak, bir yazarın eser vermek için dilin düzelmesini beklemesi ya da kendi zevkine göre Türk dilini şekillendirmesi, bu dili sanat dili olarak, sanat çevrelerine kabul ettirmesi beklenemez. O halde yazar eserlerinde, hazır bulduğu dili kullanmaktan yanadır. Bu dil Türk toplumunun kullandığı yaşayan Türkçedir. Miyasoğlu Osmanlıca'dan yana da değildir; uydurmacadan yana da.

Onun günlük yayınlardan hareketle teşhise çalıştığı dil iki uçta yer alan yazarların topluma benimsetmeye çalıştıkları toplumdaki kopuk iki ayrı dildir. Bu iki grup yazardan "Biri Tanzimat dönemi Osmanlıcasında direnirken, diğeri züppeliğe varan bir dil dikkatiyle uydurma, yahut türetme kelimelerle konuşup yazmaya özen gösteriyor. Dikkat edilirse ikisi de batılılaşma döneminde belirginleşen tutumun iki ucu durumundadır."¹

Burada sözü edilen bu dilin, gerçekte bu iki dilin sanat dili olması düşünülemez. Sanatın dili ruhun ihtiyaçlarını doyurmaya yönelik bir dil olmalıdır. Halbuki bu iki dil toplumda sıradan ihtiyaçları karşılamak için bile yeterli değildir.

1. M.Miyasoglu, D.Z., s.27

Dil düşüncenin aynası olduğuna göre, topluma dil açısından egemen olan düalizm en azından düşünceyi bulandırır. Bulanık bir düşünce, derinliğine ve genişliğine, derinlik kazanmış bir sanat eseri ortaya koyamaz. Boyutlu, zengin bir kültürün ifadesi olan sanat eserleri ortaya koymanın yolu bütünleşmiş ve zengin bir Türkçeden geçmektedir. Çünkü dille kültürü birbirinden ayırıp düşünemeyiz. Dil kültürün ifade aracıdır. Nasıl bugünkü dille eski kültürü ifade edemiyorsak, eski dille bugünkü hayatı anlatamayız. Önemli olan eski dille yeni dili makul bir senteze ulaştırmaktır.

Bu sentez oluşturulurken her gün değişen, sadece günlük ihtiyaçlara cevap veren bir dili esas almak yanlıştır. Çünkü, "harmaşık, her gün değişen ve değiştirilen toplulukların, birkaç nesil için bile önemli olacak sözler söylemesi , eserler ortaya koyması mümkün değildir." ¹

Eğer bir kültür yaşanmıyor ve dil de onun anlaşılmasını engeller bir özellik kazanıyorsa, o hayat ve insan görüşü gündemden kaldırılmış demektir. Bu yolla "Kelime ve kavramları yitirilmiş bir kültürün anlaşılması değil de anlaşılamaz olması daha kolay açıklanabilir." ²

Dilde yenileşme ve sürekli değişme daha ço dını

1. M.Miyasoglu, D.Z., s.130

2. a. e. s.130

ve tarihî değerlere zarar vermekte, hatta bu zarar toplumu geçmişinden koparacak kadar tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Buna razı olmak köksüzlüğü savunmaktır. Yazara Osmanlıca'yı savunduran bu endişedir. Ona göre, "Osmanlıca bilmemek, bir medeniyet tecrübesini bile bile ihmal ederek kabile şartlarına razı olmak ve elli yılla düşünüp konuşmayı yeterli bulmaktır." ¹

Dil en çok dinî ve tarihî kavramları koruması gerekirken en gereksiz teferruat üzerinde durarak, mesele yanlış bir zemine kaydırılmış ve baştan kaybedilmeye mahkum hale getirilmiştir. Dil belli çevrelerin yenileştirip, değiştirdikleri, yapma bir dil, hatta argo bir dil olmaktan kurtarılmalıdır.

Miyasoğlu'nun "teraküm etmiş tecrübelerdir." ² dediği gelenek edebiyat için daha büyük bir önem kazanır. Tecrübeyle yoğrulmayan edebiyat iğlikten, sığlıktan kurtulamaz. Gelenek hem tavrı, hem de yerli bir sanat dünyasının oluşumu için en zengin bir kaynaktır. Gelenek, tarih boyunca toplum tarafından sevilen, benimlenen davranış ve nitelikler bütünüdür. Sevilmek ve benimlemek bir edebî eser için klasikleşme ölçülerinin başında gelir.

Miyasoğlu her edebiyat türünün bir hikâyesi vardır anlayışından hareketle bu türe önem verir. Bu türde

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.128

2. M.Miyasoğlu, E.G., s.76

kalıcı eserler ortaya koyabilmek için Türk hikâye geleneğinden faydalanmanın gereğine inanır. Onun bu gelenekten yola çıkarak yazdığı en önemli hikâyesi "Pancur" dur. Çeşitli teknikleri denediği "Geçmiş Zaman Aynası" ¹ adlı hikâye kitabında yer alan beş hikâyesi bu alandaki yerliliğin de örneği durumundadırlar.

Miyasoğlu, Bir Türün Hikâyesi başlıklı yazısında: Tanpınar'ın "Bizde tenkit yokluğu, müslüman hikâyesinde harikulâdeye yer verilmesi, romanı geciktirmiştir." görüşlerine,

Cemil Meriç'in, "roman geri toplumların türüdür. İlerleyen toplumlar romana itibar etmezler. Roman ölmektedir, ölecektir. Çünkü romanın konusu insandır. İnsanla psikoloji, psikiyatri, sosyoloji, antropoloji bilimleri ilgileniyor." görüşlerine yer vermektedir. Yazar kendi görüşlerini, "Türk hikâyeciliğinin tarihi gelişimi için özetlemektedir.

Ona göre, bir tür olmadan hikâye, öteki türlerin içinde ve anlatılanların gerisinde mutlaka vardır. Masal, meddah hikâyesi, tiyatro ve roman hep hikâyeden güç alır. Her şiirin bile bir hikâyesi vardır. Bazıları hikâyemizin varlığını hikâye geleneğimize bağlarlar.

Hikâyede yerli olmak ise hem geleneği sürdürmek, hem de insandan kopmamaktır. Hikâyeciliğimiz iki koldan gelişmektedir.

Birinci kolu, Muhayyelât yazarı Giritli Aziz Efendi, Ahmet Mithat Efendi, Müsameratnâme yazarı Emin

Nihat Bey, Hüseyin Rahmi, Fahri Celâl, bazı hikâyeleriyle Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemal Tahir, Haldun Taner oluştururlar. Bu sanatçılar yerli olmayı gelenekten koparmakta bulurlar.

İkinci kolu Halit Ziya, Nabî-zâde Nazım, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa oluştururlar. Bu sanatçılar Batılı örneklerle göre eser vermişlerdir.

Ömer Seyfettin, Sabahattin Âîf, Sait Faik ise Batı tekniğiyle kendi anlatımlarını kurmaya çalışmışlardır.

Yazar buradan hareketle, şöyle bir genellemeye varmaktadır: Demek ki Batılı nüviyetiyle bu türün kendisinde var "gecekonduculuk". Çünkü Maupassant ve Çehov da roman ve tiyatro denemişlerdir. Yazara göre gerçek hikâyeciler, yaşadıklarını zaman zaman şiirle de süsleyerek dile getiren halk hikâyecileridir. Çünkü hikâyecilik bir meslek değil meşreptir.

Hikâyenin şümullendirilişi romanı doğurur. Hikâyeye gibi romanın da itibârî oluşu, İslâmcı görüşe sahip sanatçıları kendisine çekmemiştir. Hayatın gerçeği romanın gerçeğinden farklı olunca romana bir düzmece gözüyle bakılmıştır. Çünkü, "Gerçek dediğimiz şey, değişikliğe uğrayarak edebî eserin dünyasına girer. Bunun için de hayatın gerçeği ile sanatın gerçeği birbirinden farklıdır. En gerçekçi olduğu iddia edilen edebî eserler dahi yaşanmış olanı değil, gerçeğe uygun olanı

dikkatlere sunar." ¹ Bizde romanın gelişmemesinde bu anlayışın da payı vardır. Buna rağmen Miyasoğlu, öncelikle edebiyat türleri içerisinde romanın gerekliliğine inanmaktadır. Çünkü roman, yaşama biçiminin, düşünce ve duygu hayatının oluşumunda diğer sanat ve bilim çalışmalarından daha etkilidir. "Öteki sanat türlerinden hiç biri roman kadar insanı bir bütün halinde ortaya koyamamıştır." ² Bugün, romansız insan düşünülse bile romansız kültür ve edebiyatın olanacağı görüşü geçerlik kazanmıştır.

Yazar, roman denince Batı romanını oluşturan yapısal özellikleri değil de daha çok ele alınan toplum kesimini ve yansıtılan dünya görüşünü düşünmektedir. O, bu düşünceden hareketle, "Allah'ın varlığını idrak edecek, adını yüceltecek kişilerin çoğalmasına adanmış bir roman..." ³ istemektedir.

"Roman iç ve dış çatışmanın insanı sürekli çemberine aldığı kan revan günlerin çok kısa zamanda dünyanın öteki ucunda duyulduğu ve devlet-toplum parçalanmasının, insanın şahsiyetinde görüldüğü bir zaman ifadesidir." ⁴ Bu yüzden roman her gün olup biten şeylerin nereden çıktığını, nasıl geliştiğini ve nerelere yönel-

1. Şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Birlik Yayınları, Ank. 1984

2. M.Miyasoğlu, D.Z., s.212

3. a. e. s.217

4. a. e. s.236

diğini gösterme çabasındadır.

Ö nedenle romanlarda "Biribirleriyle çatışan motiflerin yön verdiği hayat görüşlerinin çatışması romanın vazgeçilmez unsurudur." ¹ Bütün iyi romanlarda dram, insanla insanın, insanla çevrenin çatıştığı zaman ortaya çıkmaktadır.

Bu sözlerden roman türünün üzerinde durduğu, işleme çalıştığı önemli unsurlar da belirmiş olmaktadır.

Dram insanın dünyaya gelişi ile başlar. Çatışmanın bir yanı insanın kendisiyle, ikinci yanı çevresiyle, üçüncü yanı yaratıcısıyla ilişkilerinden oluşmaktadır.

Yazara göre "Dramatik insan, yükünü taşıyamayacak kadar ağır bulan insandır." ² "Dram kaderse de dramdır. İbret değeri her zaman vardır." ³ Bu durumda İslâm düşüncesinde dram yoktur diyenlere katılmayan yazar, insanın Tanrı ile olan ilişkilerinin uyum içinde olmasından yanadır.

Dram düşüncesinden hareketle bizde roman olamayacağına, olmaması gerektiğine katılmayan Miyasoğlu, daha çok Cemil Meriç'ten esinlenerek, romanın tarihçesini şöyle özetlemektedir:

Masal, kıssa, destan, mesel, romanın tarih öncesi hazırlayıcılarıdır. Romanın geçmişini kimileri Rabe-

1. M.Miyasoğlu, D.Z., s.228

2. M.Miyasoğlu, M., s.175

3. a. e. s.176

lais ve Cervantes'e götürürken, **kimileri** de İlyada ve Odyseia'ye götürürler. Buna göre İlyada sosyal, Odyseia ferdî romana örnek gösterilir. İlkine epik, ikincisine serüven romanı diyenler de vardır.

Bazı yazarlar da antik çağın Altın-Eşek'ini ve şövalye hikâyelerini roman sayarlar.

Doğuda Binbir Gece ve Gündüz Masalları, halk hikâyeleri, destanlar, mesneviler, Hamzanameler, Hz. Ali Cenklere, Maktel-i Hüseyinler, menakipnameler, Medinetü'l Fazıla, Hayy bin Yekzan, Zümrüdüanka ile ilgili yazılanlar, siyasetnameler, romanın hazırlayıcılarıdır.

Sefiller'le roman kesin bir nitelik kazanmıştır. Bu romana Batının bütün sefalet ve ihtişamı girer. Balzac'ın İnsanlık Komedyası ile roman ondokuzuncu yüzyıl sonuna kadar değişmez bir yapı kazanır.

Fransız ihtilaliyle romana sınıf kavgası girer. Böylece roman hem kavganın silahı olur, hem de kavganın hikayesi. Böylece romancı romanda siyaset yapmaya da başlar.

Yeni roman, bilinç akımı, anti-roman ve sine-roman deyimleri I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Kimse artık Balzac gibi uzun tasvirler yapmıyor; tahlillere yer vermiyor. Romanda Sosyal Gerçekçilik battal hale geldi.

Önceki yüzyıl romanı karşısına gerçek üstücü ve anarşist sayılan romancılar çıkıyor. Yeni romanda, de-

gişik bir anlatım teknigiyle çevreyle çatışan, dünya ile uyşamayan bir şuurun hikâyesi vardır. Karabasanlar, insanı çemberine alan çıkmazlar, gündelik olaylar bir sayıklamayı andırır biçimde sayfalara boca edilir. Camus, Kafka, Faulkner bu anlayışın temsilcileridir.

Bizde mesneviden romana geçiş, Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş biçiminde olmuştur. Bu geçişte medeniyet farkları dikkate alınmamış, bir çeşit aktarmacılık yapılmıştır. Bu kayıtsızlığa Peyami Safa'nın romanlarında bile rastlamak mümkündür.

Eski hikâye gelenegimizin roman için gerekli imkânlarından sadece Ahmet Mithat Efendi yararlanmış, o da tek başına yetersiz kalmıştır. Bu yüzden medeniyet buhranının ortasında türün önemli problemleri bir çözüme kavuşturulamamıştır.

Bu problemlerin bir bölümü türle ilgili, diğer bölümü ise romanın içeriğiyle, kültür ve medeniyet değerleriyle ilgilidir.

Cumhuriyet romanının üç önemli problemi vardır:

1. İstiklâl Savaşı'ndan inklâba geçiş.
2. Köy ve eşkiya gerçeğinin bütün dünyayı ifade ettiği iddiasıyla anlatılması.
3. Sosyalizm havariliğinin tek kurtuluş yolu olduğu.

Türk romanında Küçük Ağa ve Esir Şehir dizileri dışında Osmanlıdan Cumhuriyete geçişin bir insanda do-

gurdugu sancılar ele alınmamıştır.

Bizdeki roman kahramanlarının hiç biri metafizik kaygı taşımazlar. İnsan ilişkilerinin sıcaklığını koruyan, metafizik meselelere yönelen, derinlik kazanmış romanımız yok gibidir.

1970 öncesinde şiir ve tiyatrodaki genellikle saf insan problemine, insanın geçmişi ve geleceği ile ilgili yönelişlere yer verilmiştir. Bu dönemde muhteva, belli belirsiz bir tarih perspektifi, olanca şematizmiyle köy romanı salgını, önceki kuşağa bağlı karakter ve psikoloji kavşası, İslâmî şartların aranışı.. Bütün bunlar arasında 27 Mayıs olayının küçük bir izine rastlanmaz.

1968-1973 yıllarında yaşanan sosyal karmaşa, sanatçımızın hazırlıklarını tamamlama ve toplum gerçeğiyle yüzyüze gelme dönemidir.

12 Mart olayı romanımızda olduğu kadar edebiyatımızda da yabancı kültürün ömürsüzlüğü, müslümanların üç beş roman ve altı yedi hikâyeye kitabıyla da olsa romanımızın geleceğinde söz sahibi olduğunu ortaya koymuştur.

Ancak romanda, belli bir kesimin söz sahibi olması ondaki önemli eksiklikleri ortadan kaldırmaz. Yazar romandaki bu eksiklikler için üç teklif önermektedir:

1. Romanın dilini bulmak.
2. Klasik edebiyatımızın ana motifleri üzerinde düşünmek.

3. Zihniyet farklarını, insanî ilişkilerin sıcaklığını koruyacak ve metafizik meselelere yönelerek derinlik kazanacak bir roman için çalışmak.

Romana başlamadan çok önce lise sıralarında Kayseri'de şiirle edebiyat dünyasına giren Miyasoğlu'nun ilk şiirleri Filiz dergisinde yayımlanır. O yıllardan bu güne kadar üç şiir kitabı yayımlayan Miyasoğlu aynı zamanda bir şairdir. O, poetikasını üç şiir kitabını bir arada yayınladığı eserinde özetlemeye çalışmıştır. Ancak onun şair ve şiir konusundaki görüşleri deneme eserlerinde derinlemesine yer alır.

Miyasoğlu'na göre sanatçılar arasında en önemli yere ve değere sahip olan kişi şairdir. Şairin velilik derecesine ulaşan değeri bizim kültürümüzde dinden gelmektedir. Yazar, "Saf şiirin ilâhî menşei Hz. Peygamber'dir." ¹ görüşüne sahip olunca, şair ister istemez sanatçılar içinde en yüce mertebeye yükselmektedir. İ-lâhî kelama muhatap olan insanlar arasında şairlerin özel bir yeri vardır. O yüzden şairi hem etkisi hem de taşıdığı değerler açısından önemsemek gerekir.

Şairleri değerli kılan yüklendiği sorumluluktur. Şair hangi sorumluluğu yüklenmişse onun adamıdır. Eserlerinin yanına yazılacak, devirler ötesinde anlam kazandıracak olan özellik de bu sorumluluk duygusudur.

1. M.Miyasoğlu, M., s.242

Şairlik çalışmakla kazanılamayacak bir özelliktir. nasıl çalışmakla nazım yazılıyor; şiir yazılmıyorsa, çalışmakla şair olunmaz. Miyasoğlu'na göre, "Şairlik bir yaratılış meselesidir." ¹

Şair yaptığı işin sorumluluğunu biliyorsa peygamberler seviyesine yükselir; bilmiyorsa demagoglar arasına katılır. Yazarın "Şair peygamberlerle demagoglar arasında bir yerdedir." ² sözünü, şairi bir hakikat habercisi görenek açıklamak gerekir. Bu duruma göre sorumluluğunu müdrik, en nas şairler, dindar ve mutasavvıf olanlardır. Mehmet Âkif'i, Asaf Hâlet'i, Necip Fazıl'ı yazarın sevmesi ve beğenmesi bundandır.

Şair sorumluluğunun bilincinde değilse, arşın altında anahtarları Allah tarafından şairlere verilen hazinelerden uzaklaşmış, bir boşluğa düşmüş demektir. Bu sanatçıların bir kısmı eserlerinde özel tavırlarını artistik birer gösteri haline getirmekte, bir kısmı da ideolojik tavırlarını slogancı ve propagandist bir tutum içinde sergilemektedir. Zamana karşı direnen eserler bu niyetle ortaya konan eserler değildir.

Yazarın dediği gibi, "Şairin bir ayağı boşlukta-
dır. Sebepsiz hüznüleri, belirsiz umutları, küstahlık
gibi görünen cesaretleri bundandır." ³ Yani şair bir

1. M.Miyasoğlu, M., s.141

2. a. e. s.143

3. a. e. s.202

ayağı ile mutlak varlığa ve güzelliğe, diğer ayağı ile yokluğa, sebepsiz hüzünlere, belirsiz umutlara yönelen bir masal kahramanıdır. Onu devleştiren yüklendiği kutsal sorumluluktur.

Şairi kutsallaştıran **gayesinin** yüceliği olduğuna göre, has şiir, bu gayeyi anlatmalıdır. Bu ideal günlük duygulara bulanmamalıdır. Yazara göre, "Şiir, insanın günlük kaygılarını aşan duygu ve düşüncelerin en kesif ifade biçimidir." ¹ Bu tanımda yazar, şiirin belli bir amaca yöneltilmesinden yanadır. "Şiir yoğun ve kristalize söz dizisidir." ² tanımında dikkatimizi çeken nokta ise, ifade açısından şiir dilinin yoğun olması gereğidir. Çünkü şiir öteki sanat türlerinden farklı olarak dile abanır ve kültür birikimiyle yaşanan hayatın yorumunu yapmaya yönelir. Wellek ve Warren'in dediği gibi: "Şair bir bakıma diğer insanların hem üstünde, hem altında kendi dışında başka kuvvetlerin hakimiyeti altında bulunan bir kimsedir. Onun şiirlerinin kaynağı olan bilinçaltı aynı zamanda hem akıl üstü hem de akıl dışı bir alandır." ³

Şiir dil ve kültür olayı olarak, yaşanan hayatın saf olarak kendini ifade tarzıdır. Onun için insanın hayatî değerlerinden ayrı düşünemeyiz. Bunun sonucu ola-

1. M.Miyasoglu, E.G., s.51

2. a. e. s.52

3. Rene Wellek-Austin Warren, Edebiyat Biliminin Temelleri, Çev.Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal, Ank.1983, s.102

rak şiir, sosyal, siyasal, tarihî ve kültürel değerlerin, şairin hayat tecrübesine ve kişiliğine bağlı bir muhasaladır.

Miyasoğlu, kendi şiirine paralel olarak, şiirde anlamın açık olmasından yana değildir. O nedenle şair, "şiir insanın en azından mahremiyetidir." ¹ demektedir. Bu sözler onun şiirde şairin özel yanları yansır görüşü yanında, anlamın da kapalı olmasını savunduğu anlamına gelmez. O bu sözüyle şiirin dilinin sıradan sözlerden oluşmasına katlanamaz.

Miyasoğlu'na göre şiirde sadece dile özen göstermek, dile her şey gözü ile bakmak da yeterli değildir. Bu konuda şöyle diyor: "Alelâde sözü şiir haline getiren unsurlar, topluma, çağa ve insanın içinde bulunduğu sosyal ve psikolojik şartlara bağlıdır." ² Bu durumda şiirin topluma bir mesaj verme, yaşadığımız çağın insanının psikolojik yapısını verme gibi özellikleri bulunmalıdır.

Yazar, şiirin kaynağı konusunda Ahmet Haşim'de odaklanan şuur altından önce şuure yer vermekte, etkili ve ahenkli olmasının yanı sıra şaşırtıcı olmasını da istemektedir. Miyasoğlu, "Bence şiir, şuurla şuur altının arasından, kaynağı belirsiz bir yerden ortaya çıkan, o yüzden etkili olan ahenkli, kimi zaman şaşırtıcı sözler-

1. M. Miyasoglu, M., s.143

2. M. Miyasoglu, E.G., s.52

dir." ¹ demektedir. "Şiirin kaynağı, taşıdığı değerlere bağlı olarak ilâhî ve şeytanî diyebileceğimiz beş duyuya kavranamayacak belirsizlikler dünyasıdır. "gayb" dır. Burada şuurla şuuraltı eleledir. Şiir ne kadar somuttan söz ederse etsin, soyuta yönelik bir mesajı vardır. Tabiatı konu edinen şair ise alelâde şeylerden söz ederken yaşama sevincini dile getirir." ²

Şiir ister beni anlatsın, ister topluma yönelsin, isterse yaradılışın hikmetine yönelsin, bir amaç taşımalıdır. Ötesi boştur Miyasoğlu için. "Şiirin mesajında, şairden başlayarak hem kendisi hem üyesi bulunduğu toplum, hem de mânâda yaratılış hikmetine uygun olarak insanlık bulunmaktadır. Ötesi mırıldanmadır, tesillidir, ağıttır, şarkıdır, şairane avunmadır." ³

Miyasoğlu'na göre şiirde şekil ve üslûp özellikleri şiiri bütünleyen unsurlardır. Hatta bu unsurlara devletin iç düzenini de eklemek gerekir. Osmanlı devlet uygulaması şiire sanki sinmiştir. Osmanlı yıkılınca bu dünyayı anlatan şiir de ölmüştür. Bu haklı ve dikkate değer görüşü yazar şöyle vermektedir: "Dil ve düşünce genel olarak şekil ve üslûp birbirini bütünler. Şiir ile devletin iç düzeninde birbirine benzer yanlar vardır.

Tanzimat'la başlayan Osmanlı düşmanlığı, divan

1. M.Miyasoğlu, M., s.272

2. a. e. s.202

3. a. e. s.272

şiiiri düşmanlığını da getirmiştir. Bu dünya bir şiir dünyası ise de devletle birlikte ölmüş ve onu yeniden diriltmek imkânsızdır." ¹

Yazarın Osmanlı kadar sevdiği divan şiiri üç dilin imkânı ile yazıldığı için Lâtin klasikleri gibi vazgeçilmezdir. Bu şiir Türkçe yazıldığı için millîdir. Dünya görüşü yönünden evrenseldir. Evliya nazarından mahrum değildir. Ne yazık ki Batılılaşma deneyimi bu kültürü bütünüyle hayatımızdan çıkarmıştır.

Servet-i Fünun'un yanlışlarına tepki olarak çıkan, halk edebiyatı ile İslâm öncesi şiir formlarını örnek edinen Genç Kalemler'in çalışmaları, sadelik ve basitliği ilke edindikleri için yalın ve süssüzdür. Bu şiirde ahenk hece kalıbı ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durumda "Genç Kalemler, beş yüz yıllık yetkin bir sanat birikimini inkâr etmekle zavallılaşacaklarını anlayamadılar." ² Durumu Miyasoğlu'nun bir başka ifadesiyle özetlersek, "Millî Edebiyat Akımı, şiirimize öz bakımından, sadelikten öteye hiçbir şey getirmemiştir." ³

Aynı yanlışları Orhan Veli ve kuşağı da farklı amaçlarla değişik yollarla tekrarlamışlardır. Yazara göre yanlışlardan uzak kalabilmek için şu hususlar iyi bilinmelidir: "Şiirin oluşumu, ne sayıklamaları andıran

1. M.Miyasoğlu, M., s.157

2. M.Miyasoğlu, E.G., s.57

3. a. e. s.66

çağrışımlarla ne de medyumlukla ilgilidir. Ürperti adını verebileceğimiz sanatçı kişiliğinin titreşimiyle, şuurla şuuraltının aralığından fişkırان duygu, düşünce ve kültür birikimiyle hayat tecrübelerinin değişik bir terkidir. Ve kristalize söyleyişlerde kendini bulur." ¹

Şiirimize bu görüşler çerçevesinde bakıldığında "Yahya Kemal, kendimize ve kendi geleneğimize bir güvendir." ² "Necip Fazıl'ın şiiri -ise- bir yıkımın ortasında öz kaynaklarını buluşu, kendini gerçekleştirmiş ve sürekli yenilenip toparlanmasıyla, insanımızın tarih boyunca oluşturduğu ruh ve inanç temellerine bağlı, güçlü ve kalıcı bir eser olarak Cumhuriyet döneminin yüz akıdır." ³

"Şiir bir bakıma "arşın altındaki sır hazinesine" dilin imkânlarıyla ulaşma işidir." ⁴ diyen Miyasoglu, şiirden, insana karşı çok kıyıcı olan bu çağda, insanı onarmasını, yüceltmesini ve yaratılış hikmetine yaklaştırmasını beklemektedir.

Edebiyatın her dalında eser veren Miyasoglu'nun ilk gözağrısı tiyatrodur. Yazar, üniversite öğrencilik yıllarından itibaren iyi bir oyun yazabilmek için İstanbul'da sahnelenen oyunları bir eleştirmen gibi izler. Sahneyi ve sahne çalışmalarını tanımaya çalışır. Özel-

1. M.Miyasoglu, M., s.143

2. M.Miyasoglu, E.G., s.68

3. a. e. s.63

likle M.T.T.B. sahnesindeki çalışmalara katılır. "Tiyatro topluca yapılan bir iş, bir oluş ve yeni tabirle tam anlamıyla bir "eylem" dir. Ara sıra dördüncü duvarı, yani seyirciyi de hesaba ve oyuna katan bir tür sanattır." ¹ görüşüyle tiyatroyu daha bir önemseyen Miyasoglu, ilk eserini 1973 te "Umut Suları" ² adıyla bu alanda verir.

Yazar, yılların öğrenci olaylarını konu alan iki bölümlük, dokuz tablolu bu oyunu sahneye koyabilmek için çalışır. Bana anlattığına göre, o sıralar, oyunlarda sahnelere kadar uzanan sol bir içerik arama hevesi Umut Suları'nın devlet tiyatrolarında oynanmasını engeller. Ancak bu tutum yazarın oyun yazma tutkusunu söndürür. Oyun daha sonra M.T.T.B. salonlarında bir ay süreyle başarılı bir şekilde sahnelenir.

Miyasoglu bu oyunla bize ait bir hayatı sergilenek ister. Çünkü o, "Yüz yıllık tiyatro maceramızda isimler ve eşya dışında hiçbir şeyin bize ait olduğunu iddia edemeyiz." ³ görüşündedir. Bu konudaki yanlışlık Batılı tiyatro sözüyle daha başında yapılmıştır. Batılı tiyatro antik Roma ve Yunan kaynaklarından doğmuştur. Kesinlikle iki kültürden kaynaklanır: Yunan mitolojisi, hıristiyanlık duyarlığı. Tanzimat tiyatrosu bu bize ters olan tiyatroyu örnek almıştır. Halbuki

1. M.Miyasoglu, M., s.179

2. M.Miyasoglu, U.S. (Basılmadı.)

3. M.Miyasoglu, M., s.182

"Batılı düşünüp duyarak, doğulu kalınabilir mi? İşte Namık Kemal için başında tiyatroyu yanlış bir tarzda ortaya koymuştur." ¹ Yazara göre günümüz tiyatrosu da bu uygulamanın harman yeridir.

Batı etkili modern Türk edebiyatının sistemli olarak kurulduğu dönem bilindiği gibi Tanzimat'tır. Tiyatro türü gibi pekçok tür, bu dönemde bize Batıdan gelir. Bu türlerden biri de eleştiridir. Tanzimat'a kadar bizde eleştiri şathiyyattan taşlamaya kadar uzanan bir tarafgirlik içindedir.

Bu durum, Tanzimat'la değişmiş, eleştirilerde eserlerin ya da kişinin özelliklerinin sağlam ve tarafsız ölçüler içerisinde verilmesine başlanmıştır. Bu dönemin edebiyat nazariyatçısı Recai-zâde Mahmut Ekrem, bir eleştirmenin özelliklerini " çabuk kavrama, şairlere özgü bir yaratılış, kalem gücü, güzel üslûp, güzellikleri teşhis, ayırma gücü, fikir zarafeti, duygu inceliği" ² olarak sıralamaktadır.

Miyasoğlu eleştirmenlerin daha başka özelliklere de sahip olmaları gerektiğine inanır. "Eleştirmen, toplumun vazgeçilmez değerlerini benimsemiş, sorumluluğunu kavramış olmalıdır." Hatta yazar, bu sorumluluğu hissetmeyen, kendi toplumunun değerlerini hiçe sayan eleştirmenlerin denetlenmesini ister. Son derecede zor

1. M.Miyasoğlu, M., s.183

2. Doç. Dr. Celâl Tarakçı, Cenab Şehabeddin'de Tenkit. Dil, Sanat ve Edebiyat Hakkındaki Görüşleri, Samsun 1986, s.9

bu işin ölçüsünü "Kötü eleştirmenlerin de sanatçılar gibi yargılanması, sorumluluğunu bilen eleştirmenlere ve aydınlara düşer." ¹ diyerek vermektedir.

II. MİYASOĞLU'NUN ROMANLARINDA TEMA DAĞILIMI

Mustafa Miyasoglu'nun romanlarında yer verdiği temaları belli bir sistematik çerçeveye yerleştirmek çok zor; hatta imkânsız. Ancak yazarın yer verdiği temalarda, sanat anlayışına bağlı olarak, dünyayı görüş ve yorumlayışından kaynaklananlar ilk bakışta dikkati çekiyor.

Yazar, "Toplumuyla üst seviyede bütünleşmekten başka yolu olmayan sanatçının, dil, tavır ve estetik değerlerden önce, sağlam bir dünya görüşüne ulaşması ilk ve en önemli sorumluluğudur." ¹ diyor. Bu görüş Miyasoglu'nda politik temaların geniş bir yer tutmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü dünya görüşü ile sanat tutumunun birbirini tamamlaması gerektiğine inanmaktadır.

Yazarda politik temalar tünden gelim şeklinde ele alınıyor. Doğal olarak, politik bütünlüğü dünya politikası oluşturuyor. Bu politikanın içinde İslâm politikası hem milletimizin müslüman oluşundan, hem yazarın sanat anlayışını İslâma göre yönlendirişinden, hem de hıristiyanlık-müslümanlık mücadelesinin dünya siyasetine yansımalarından dolayı iç içe veriliyor. Ancak bu politik tema girişikliği içinde millî politikamıza pek az yer verildiği gözden kaçmıyor.

Bunda, kemikleşmiş bir millî politikamızın olma-

1. M.Miyasoglu, E.G., s.21

yışı, yazarın İslâmcı bir politikadan yana oluşu, siyasilereimizin, en önemli sorunlarımızı bile günöbirlik, çıkarıcı ve tutarsız uygulamalarla çözümlmek isteyişlerinin payı olduğu bir gerçek.

Politik temalar, romanlarda yer alan olayların gidişine uygun olarak sergilenirken, politik uygulamalar la da karşılaşmaktayız. Bu uygulamalar arasında yanlış bir tutum olarak ordunun politikaya girmesi, İttihat ve Terakki Partisi'nin kuruluşundan itibaren devlet hayatında büyük bir yoğunluk kazanması yazarın eleştirilerine yol açmaktadır.

Bu cümleden olarak ikinci bir yanlış tutum, öğrencilerin politikaya karışmasıdır. Yazar bu durumu daha da basitleştirerek kısır ve yanlış bir dernekçilik biçiminde yansıtır.

Yazarın özellikle, Kaybolmuş Günler ve Dönemeç romanında öğrenci ve dernekçilik olaylarına, Güzel Ölüm'de ise Kıbrıs politikasına, dolayısıyla ordu-politika ilişkisine yer ayırdığı görülür.

"Medeniyete, kültürün tarih içinde aldığı şekil olarak bakabiliriz. İnsanı yaşatıcı kılan kültür ve medeniyet değerleridir. Toplumun etkinliği ve devletin gücü de buna bağlıdır." ¹ diyen Miyasoğlu'na göre tarih, ibretle okunmalı ve ondan ders alınmalıdır. İbret alınmayan tarih, gazetelerde yer alan pehlivan tefri-

kalarından öteye bir değer taşımaz.

Eski kültür de bu anlamda değerlidir. "Yaşadığı doğup büyüdüğü yerler hakkında bilgisi olmayan, tarihî ve dinî değerler hakkında fikri olmayan kişinin toplumla ilgisinin köklü olmadığı ortada. Bilgisi gibi varlığı da igretidir, gelip geçicidir." ¹ görüşüne sahip olan yazar, eğitimimizin temellerinin, eski kültürümüzün üzerine oturtulması gerektiğini de ipucu olarak işler.

Miyasoglu, yüz eili yıldır yani Tanzimat'tan bu yana, Batı güdümünde perişan bir hayat yaşadığımızı , siyasî anlamda bağımsızlığımıza kavuşsak bile, kültürel anlamda Batının esaretinden kurtulamadığımızı inanıyor. Yazarın özellikle kültürel temalar arasında "tarih boyunca toplum tarafından sevilen, benimsenen davranış ve nitelikler bütünüdür. Teraküm etmiş tecrübelerdir." ² dediği gelenek ve görenek önemli bir yere sahiptir.

Miyasoglu, "Asıl mesele müslümanca bir hayata ulaşmaktır bizim için." ³ demekle, romanlarında yer verdiği temalarda ve yaşama biçimlerinde İslâmî bir hayat tarzını seçeceğini de vurgulamış olmaktadır.

Bu temaları genelden özele ya da teoriden uygu-

1. M. Miyasoglu, D.Z., s.145

2. M. Miyasoglu, E.G., s.76

3. M. Miyasoglu, D.Z., s.119

lamaya diyebileceğimiz bir çizgide verirsek: İslâmcı genel görüşler, İslâm felsefesi ve Tasavvuf, keramet, hurafeler, İslâm ve kader, ölüm ve şehitlik temaları ilk sıraları alırlar.

Bu temalara yazarın özellikle dinden nemalandır-
dığı aşk ve aile anlayışını da eklemek gerekir. Yazara göre din dışı aşk: "İki insanın birbirlerine duyduğu alaka, yüceltici bir mahiyete sahip değilse, kendilerinde başlayıp, yine kendilerinde biten bir zaaf olmaktan başka ne anlam taşıyabilir." ¹

Miyasoğlu, toplumumuzun Batı kültürüne ve Batı kökenli lâik düşünceye bağımlı hale getirildiğine inandığı için, devlet yönetimini etkileyen din dışı felsefî temalara, devlet yönetimi ile ilgili aksaklıklara, yöneticilerde bozulmanın yanında yabancı hayranlığına, sosyal yapı değişimine, Doğu ile Batı arasındaki kültür farkına, çevre değişimine, bütün bunların sonucu olarak kişi-toplum çelişkisine, anarşiye, düzenin bozulmasına ve düzen değişikliği gibi temalara yer verir.

Bunlara ilâveten, sosyal temalardan eğitim, kitap, daha çok İstanbul sevgisinde sergilenmek istenen memleket sevgisi-sosyal çevre, sağlık, sinema ve öğrenci problemleri gibi konuları sıralarsak, yazarın romanlarında yer verdiği temaları özetlemiş oluruz.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.106

SİYASETLE İLGİLİ TEMALAR

1.Dünya Siyaseti

Miyasoğlu'nun dünya politikası ile ilgili görüşlerini, Dönemeç romanının kişilerinden Şakir Bey'in ağzından dinleriz. Şakir Bey'e göre: Dünyada bütün olup bitenler iki süper gücün yani A.B.D. ile Sovyet Rusya'nın başının altından çıkmaktadır.

Amerikan ajanları dünyanın istedikleri bir yerinde işçileri tahrik ediyor, bunun sonucu olarak da hükümetler devriliyor. Bunun en tipik örneği Şili'de Allende'nin devrilmesidir.

Bunlar demokratik oyunlardır. Rusya'nın yaptığı da bundan farklı değil. Çekoslavakya'ya, Macaristan'a yapılanlar da bunun aynısı. Hatta İsmet Paşa'nın Nato'ya girmek için müracaatını gerektiren sebepler aynı güçler tarafından hazırlanmıştır.

"Neden olmasın? Bu iki süper devlet dünyaya nüfuz bölgelerine ayırmışlar. Kimse kimsenin bölgesine karışmıyor. Birleşmiş Milletler filan sözde kalıyor. Bir zamanlar İngiltere de söz sahibiydi. İlerde Çin yerini alacak onun..."¹ Bunu İsmet Paşa'nın şu sözü de doğrulamaktadır: "Bizim alacağımız kararlar değil, iki büyük devletin aldığı kararlar önemli..."²

1. M.Miyasoğlu, D., s.163

2. a. e. s.164

Şakir Bey'in "Üzülecek tasalanacak bir şey yok. Az gelişmiş ülkelerde seçim filan hikaye. Adamlar dü-
düklerini öttürürler." ¹ sözlerinde seçime ve onun so-
nuçlarına da inanmamaktadır.

Yazarın son romanı Güzel Ölüm'de, Kayseri'den
İstanbul'a taşınmış baş kişi olarak karşımıza çıkan Şa-
kir'in kişiliğinde ve konuşmalarında dünya politikası,
daha bir durulmakta ve belirginleşmektedir.

Şakir Ulutaş, dünya politikasına egemen olan
güçlerin, az gelişmiş ülkelere müdahale ettiklerini dü-
şünmekte, hatta bu ülkelerin, bilekleri hakkına kazan-
dıkları zaferleri bile zafer olarak kabul etmemektedir.
Bu egemen güçlerden özellikle İngilizler kendi millî
çıkarları doğrultusunda hareket etmekte, dünyanın çı-
karlarını koruyamadıkları yörelerine ise fitne tohum-
ları ekmektedirler.

Bu konuda, Kıbrıs Harekatiyle ilgili olarak Şa-
kir, şöyle düşünüyor: "Harekat başladığından bu yana
yirmi gün olmuş, yüzlerce insanın hayatına ve milyar-
larca liraya malolan Mehmetçik'in zaferi hâlâ Batılı-
lara kabul ettirilememiştir. Ah bu İngilizler diye mırıl-
dandı Şakir, Osmanlı'ya da bunlar yıktı. Girdiği her
yerde bir fitne tohumu bırakarak gün gün kendi toprak-
larına büzülmek zorunda kaldı." ²

1. M.Miyasoglu, D., s.164

2. M.Miyasoglu, G.Ö., s.16

Şakir, aynı zamanda Kıbrıs'ın Yunanlılara İngilizler tarafından verildiğini, bir tartışma sırasında İngiliz Mr. Lambent'e şöyle anlatır:

" - Evet diyerek söze karıştı Şakir gülümseyerek, siz karışmasaydınız üç günlük işi vardı Kıbrıs'ın. Zaten siz vermeseydiniz, dünya dünyaya gelse Yunanlılar Kıbrıs'da söz sahibi olamazlardı. Bizden aldınız onlara verdiniz. Tarihte bir kere olsun kumlar adaya tek başlarına hakim olamamışlar. Lozan'da bizinkiler oyna gelmeseler, siz giderken bize bırakmak zorunda kalırdınız. İnönü'ün hatası..."¹

Miyasoğlu'nun doğru sezdiği gibi, Avrupalıların Türklere dayalı politikalarının temelinde Türk korkusu yatmaktadır. Tek endişeleri Türklerin güçlenerek, eski fetih tutkularını tekrar uygulamaya kalkışmalarıdır. Avrupa'nın tipik bir parçası olan İngilizlerin, düz ve gerçekçi bir politikayla bu tavrı yansıtılmalarını yadırganamak gerekiyor.

İstanbul'da Saint Benoit lisesinde İngilizce öğretmeni olan Mr. Lambent'ten aynı görüşleri duymaktayız: "Emma biliyorsun, diyerek döndü Mr. Lambent, Türklerin de fetih, cihat istekleri var. Bunlar karşılıklı çapışlıklar... Sampson'un yaptığı darbe bunların bahanesi oldu. Devrimci partiyle İslâmci parti bu nokta-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.30-31

da ortak karar alıyor. Sonunda Sovyetler devreye girer ve yeni bir dünya savaşı çıkabilir. Önemli olan bu.." ¹

Bir İngiliz kadını olan, kadınca duygularını, millî çıkarlarla pek realize edemeyen Emma da Mr. Lambert'le aynı görüşte. Ancak o, sahip olamayacakları çıkarları gerçek sahiplerine vermekten yana:

" - Barbar Türkler, kahraman Türkler, Atilla, Cem Sultan.. Ne büyük adamlar bunlar, Hitler'den kahraman, Napolyon kadar büyük... Will ben onları çok severim. Bırak Kıbrıs da onların olsun... Bak Nixon istifa etmiş, Amerika da Büyük Britanya gibi çoküp gidecek. Kusları dünyada durduracak tek güç Türklerdir. Neden bunu anlamıyorsunuz? " ²

Emma'nın konuşmasının son cümlesinden anlaşılacağı gibi Avrupalı, Türklerin barbarca buldukları özelliklerini bile kendi faydacı dünya görüşleri paralelinde kullanma eğilimindedirler. Yazar bu görüşü romanın baş kişisi Şakir'e: "Biz onlar için ne sadece az gelişmiş veya geri kalmış bir ülkeyiz. Sovyetlerin Akdeniz'e inmesini önleyecek bir boğaz bekçisiyiz... Şimdiye kadar yaptıkları yardımın faturasını bu bekçilikle ödüyoruz." ³ biçiminde biraz daha ayrıntılı, Türk kamuoyuna yansımış şekliyle düşündürmektedir.

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.28-29

2. a. e. s.31

3. a. e. s.26

Bu görüşün yüzeysel ve yazarın kendi düşünceleriyle çelişik olduğu anlaşılır. Çünkü Rusya ve A.B.D. her kritik anda, istedikleri kadar bir askerî güçle, dünyanın istedikleri bir yerinde bulunabilmektedirler. Miyasoğlu, 1950 li yıllarda Türkiye-Suriye sirtüşmesi sırasında Rus Genel Kurmay Başkanının şöyle bir sözünü nakletmektedir: "Nato Türkiye'nin cenaze namazına bile yetişemez." ¹ O halde Türkiye boğazları nasıl bekleyecektir?

Bu durum biz Türklerin Batı ile kaynaşması ne yaparsak yapalım iakânsız. Güzel Ölüm'de Remzi: "Başbakan güvercin uçurmakla Kıbrıs'ı kurtaracağını sanıyor. Allah akıl fikir versin adama.." ² der.

Yazar, Kıbrıs'la ilgili radyo haberlerini "İngilizlerin tavrı gerçekten mide bulandırıcıydı. Açık açık Türkiye'ye cephe alıyorlar, Atina'nın her restine Türk heyetinin cevap vermesini tepkiyle karşılıyorlardı." ³ biçiminde yorumlarken, roman kişilerinden ülkücü olarak göstermeye çalıştığı Remzi'yi, "Ne olursa olsun, şu Kıbrıs Harekatı iyi oldu, dünya Türk'ün varlığından haberdar artık." ⁴ diye düşündürmektedir.

Dünya politikasını asıl yönlendirenlerin Yahudiler olduğunu sık sık duyarız. Bu konuda Miyasoğlu roman

1. M.Miyasoğlu, M., s.42

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.42

3. a. e. s.118

4. a. e. s.51

kişilerine yok denecek kadar az söz söyletmektedir. Dönemeç romanında, Şakir, bürosunda toplanan öğrenci kalabalığına gazeteden günlük haberleri özetlerken Esin Afşar'ın "yoh yoh" ve "sandığımı açamadım" parçalarını İbranice okuyacağını söyler. Bu sırada:

" - Yahudi tuzacı, dedi içlerinden iri kıyım olanı." ¹ Adı bile verilmeyen bu iri kıyım öğrencinin aikkati ise, dünya politikasına kültür ağırlıklı bir parmak sokuştur.

2. İslâm Siyaseti

Miyasoglu'nun romanlarında vermeye çalıştığı İslâm politikası, dünya politikasında gördüğü İslâma karşı uygulamalardan kaynaklanıyor. Bu konuda Muhacir adlı eserinin "Ben Bir Azad Dâleyim" başlıklı yazısında özetle: "Hicretin 1400. yılına müslümanların kan revan içinde girdiğini, Afganistan'ın kan deryasına döndüğünü, Uganda'da bağımsızlık savaşı veren İdi Amin'in başına gelenlerin her müslümanın başına geleceğini, Batı'nın kanlı ellerini müslümanların üzerinden çekmediğini ve çekmeye de niyetli görünmediğini, yüzyıllar boyu bu kanlı çarpışmanın sürdüğünü, Hilâl direndikçe Salibin daha bir azgınlaştığını, çünkü kendisinden başka kimseyi insan yerine koymadığını, bütün bunları medenî bir zarafetin arkasında saklamayı çok iyi bildiğini, doğunun mazlum, batının zalimliğini" belirtirken "bizim ne

1. M.Miyasoglu, D., s.146

yaptığımızı, her Türkün düşünmesi gerektiğini, tarihî düşmanlarımızla, kanıyla canıyla çarpışan, hayatını ve imanını korumaya çalışan Afganlıya söyleyecek neyiz olduğunu, hele hele Azarbeycan'dan Türkistan'a geniş bir coğrafya içinde Sovyet zulmü ve Rus çizmesi altında inleyen müslüman Türklere ilgisizliğimizi nasıl haklı göstereceğimizi, kıyam edip edemeyeceğimiz tartışıl-
sa bile "küfre rıza küfürdür." hükmünce zulme rızanın da zulüm olacağını, bütün bu olanlar karşısında devlet ve millet olarak ne yapabildiğimizi" ¹ kendi kendimize sormamızı istiyor.

Bütün bunlar, ehl-i salibi ezen, müslümanları ezilen durumuna soktuğuna göre, ezilmemenin yollarını müslümanların kendilerine göre belirlemelidirler. Müslümanların kendileri için oluşturacakları politika ise onun inanç temellerinden İslâmdan kaynaklanmalıdır.

Ezilenler dünya müslümanları olduğuna göre kıpırdanma dünya müslümanlarından gelmelidir. Roman kişisi Şakir'e göre dünya bu kıpırdanışın örneklerini yaşamaktadır:

" - İdi Amin, Muhammet Ali, hatta Kaddafi..."

" - Bir kere üçü de Afrika toprağından çıkmış. Üçü de kendi güçlerini aşan bir işe kalkışmış. Üçü de Batının değerlerini küçümseyerek her fırsatta İslâmı yüceltmeye çalışıyor..."

" - Bir şey daha var: Bunların üçü de yeni hürriyete kavuşmuşlar. Daha önce ya esir ya da sömürge şartlarını yaşıyorlar." ¹

Ancak, Miyasoğlu izlenen bu politikanın gizlenemez yanlışlarını görmüş olmalı ki, bunu Şakir'e itiraf ettirmeden geçemiyor. Yalnız, yanlışlığın bedelini Türkiye'ye yıkmak kaydıyla:

"Adam günümüz Türkiyesinde okumuş ve onun politikasını izliyor. Yani bizinkiler gibi eskiye söverse, burda taraftar toplayacağına inanıyor. Hem Batılı için de Osmanlı Emperyalist değil mi? Yani ölüye söverek dirinin gönlünü alıyor Kaddafi. Ayrıca bu adam Sunûsîler gibi, dindar bir hanedanı devirerek iş başına geldi." ²

Şakir'e göre bu İslâmcı kıpırdanış bir bakıma İslâmın özüne dönüştür. Bu yüzden yenileşirken İslâmın özünden uzaklaşan ülkeler ve bunların başında Türkiye de bu olgunun dışında kalmaz:

" - Ama değişen yalnız Türkiye değil, bütün İslâm dünyasında, hatta müslümanların yaşadığı öteki ülkelerde bir derleniş toparlanış var. Cumhuriyetle birlikte eski kültürümüz ağır ağır tasfiye olmuştu. Osmanlı miadını doldurduysa da, bu kadar kolay tasfiye edilemezdi. Şimdi Cumhuriyetin ellinci yılında, bir yandan düzen kendini yenilemeye çalışırken, bir yandan da yeni

1. M.Miyasoğlu, D., s.150-151

2. a. e. s.149

bir kültür hareketi oluşmaya başladı. Sağda da düzeni zorlayan akımların amacı, yeni bir kültür hareketini yaygınlaştırmak. Dünyanın geleceği, hemen her yerde şuurun yönlendirilmesine bağlı. Ben meslekten bir politikacı olmadığım gibi, buna soyunmaya da niyetli değilim. Ama bu hareketin tamamen dışında kalmaya da kendimde hak görmüyorum." ¹

Dönemeç romanının baş kişisi Şakir, gazete haberlerine göz gezdirirken Pakistan'a ait bir yazı dizisini dikkatlere sunmaya çalışır. Bu yazıda "Bir gazeteci kadını karşısına almış Pakistan'ı nasıl ikiye böldüklerini, modernleştirmek görüntüsü arkasında nasıl lâikleştirdiklerini anlatıyordu Zülfikar Ali Butto." ² diyen Şakir'in, lâikliği eleştirmek istediği ve İslâmı yaşamaya engel olduğu görüşüne sahip bulunduğu anlaşılacaktır. Bu görüş Battal Gazi Camii imamının cuma hutbesinde daha da belirginleşir. İmam Cemaate: "Çogunuz cumadan cumaya geliyorsunuz. Neymiş efendim âmiri izin vermiyormuş. Yalan ! Öyle bile olsa üç beş kuruş için greve kalkışanların, bir gün olsun Allahü Teala'nın emrini aklına getirdiği var mı, asıl buna bakalım. Demek ki insanlar bir şeyi hak bellerse, söke söke alıyorlar. Ya cumanın hakkını kim müdafaa edecek? Herhalde Amerika'dan adam gelip şöyle şöyle namaz kılın, cuma vaktinde her taraf tatil olsun, bizim haftada bir kiliseye

kiliseye gittiğimiz gibi siz de camiye gidin demeyecek... Cemaat-i müslimin ! Artık gaflet uykusundan uyanalım ! Müslümanların reyleriyle iş başına gelenlerden hesap soralım. Sadece rey vermekle iş bitmiyor. Reylerin kime hangi salahiyetler verdiğini de araştırmak lâzım." ¹ der. Böylece yazar, imamın ağzından, İslâmın nayatla her kademedede ilgili olduğunu vurgulayarak, medenî ülkeler ölçeğinde, bizdeki lâiklik anlayışı ve uygulamasını da eleştirir.

Yazara göre İslâmın toparlanmasına, onun yaşanmasına bir ikinci engel ise cahilliktir; İslâmı duyurmaya çalışanların ehil olmayışlarıdır. Bu durumu, her düşünceden insanın geldiği kültür derneğinde bir cami hocası şöyle belirtiyor: "Ben cemaati kaçırmamaya çalışıyorum. Ağzımdan çıkana dikkat ediyorum, bir akli evvel çıkıp da bunun arkasında namaz kılınmaz demesin diye. Ne günlere geldik. Cahil cühelâ çocuklar İslâmcılık yaparsa, var sen evin yolunu bul." ²

Dönemeç romanının ülkücü kişilerinden Remzi de: "Bak Şakir Bey, bu milletin başına ne gelmişse, şartları bilmmeden "şeriat isterük" diye sokağa çıkanlardan gelmiştir. 31 Martta da, Kubilay olayında da, Şeyh Sa- it isyanında da müslüman kanı bu şekilde akmadı mı? "³ diyerek İslâmın bayraktarlığını ehil olmayanların yap-

1.M.Miyasoglu, D., s.311-312

2. a. e. s.190

3. a. e. s.285

tığını belirtir. Buna bazen İslâm sevgisinden kaynaklanan, mantık süzgecinden geçmemiş yorumlar da eklenir. Şakir'in Muhammet Ali Clay için söylediği, "Dikkat edin müslüman değil, hıristiyana meydan okuyor. Peygamberimiz de bir pehlivana meydan okumuş onu yenmişti. Eğer o niyetle yapıyorsa, yaptığı ibadettir." ¹ sözü bu tip sözlerden sayılmalıdır. ²

Yazarın İslâm politikası açısından vermeye çalıştığı bir başka fikir ise hıristiyan dünyasını temsil eden Batı ile İslâmın, dolayısıyla müslüman Türkiye'nin bir arada olamayacağı. Yazar, Şakir'in ağzından "Göreceksiniz, bu yüzden batılılar bizi her türlü ittifaktan atacaklar. O zaman aklımız başımıza gelecek... Yunanlıların Nato'dan çıkması gibi karşılanmayacak bu olay. Yalnız Kaddafi Libya'sı değil öteki İslâm ülkeleri de bizimle işbirliği teklifleri yapacak dünya dengesi tamamen değişecek." ³ diyor.

Bu görüş İslâm birliği fikrinin yazarda başlangıcı sayılabilir. Miyasoğlu Güzel Ölüm romanında Kıbrıs Harekatıyla ilgi kurarak bu birliğin yavaş yavaş oluştuğuna inanıyor. Romanın baş kişisi Şakir: "Yahu şunu kafana sok, dünya yirmi gün önceki dünya değil ar-

1. M.Miyasoğlu, D., s.155

2. Bir boksörün hıristiyana meydan okuması İslâm için mücadele anlamı taşımaz. Öyle olsaydı, uluslararası karşılaşmalarda, en güçlü olduğumuz spor dalı güreşte, güreşçilerimizin sırtlarının minderden kalkmadığını nasıl açıklarız?

tık. Batılılar o yüzden bu kadar aleyhimize yazıp çiziyorlar. Türklerin müslümanların ciddi bir tehlike olduğunu anladılar kendileri için... Libya'nın istediğimiz kadar petrol verme teklifi az şey değil... Bu hareket İslâm dünyasını yeniden bir araya getirebilir. Bunların farkında değilsin sen..."¹ "Kadir, İslâm ülkeleri sonuna kadar aramızda olurlar mı dedi, yani biz adanın tamamını alırsak desteklerler mi? Belli olmaz dedi Şakir, Mısır'ın ne diyeceği bilinmez. Yalnız İdi Amin'in dostu Kaddafi arkamızda. Pakistan, İran ve belki Irak da destekler."² demektedir.

Yalnız, roman kişileri arasında bir cılız ses bu görüşün yanlışlığını fısıldar gibidir. Şakir'e göre tutarsız ve köksüz bulunan Reha: " - Sen öyle san.. Eğer İslâm ülkeleri bir araya gelebilecek olsa, durum elbet değişir, ama hiç de öyle görünmüyor. Köprülerin altından çok sular geçti."³ demektedir. Köprülerin altından çok suların geçtiği bugün daha iyi anlaşılıyor.⁴

Yazar, Mehmet Ziver'e "Şakir Ulutaş'ı da içine alan dinî heyecanın anlamını az da olsa kavramaya baş-

1. M. Miyasoğlu, G.Ö., s.36

2. a. e. s.208

3. a. e. s.36

4. İslâm birliği fikri olmasa bile, İslâm birliği politikasının işlemediği tarihte görülmüştür. Libya'nın, İran'ın Türkiye'ye karşı tavırlarını bilmeyen yok. Türklerin bir parçası olan bağımsız Kıbrıs Türk devletini sadece Bengladeş'in tanıdığını, kısa süre sonra bu tanımayı geri aldığını düşünürsek hayalci olmaktan kurtulmuş oluruz.

lamıştı. Biz dedi, Ankara'nın pis havasında gerçekten kirlenmişiz." ¹ sözlerini düşündüren bir politika olarak bütünüyle İslâmın uygulanmasından yanadır. Şakir ise "Mehmet Ziver haklı, biz kendi işimize bakalım. Her seviyenin meşguliyeti ayrı. Biz de kendi kabiliyetimizi ortaya koymalıyız artık. Bu böyle gider." ² diye düşünmekte, bu hayatın mücadelesine soyunmaktadır.

3. İç Siyaset ve Kıbrıs

Türkiye'de bugün millî bir politikanın varlığını savunmak inkânsız. Bu yüzden Miyasoglu'nun romanlarında değişik tezahürlerle karşımıza çıkan parti mücadelelerine genel bir deyim olarak "iç politika" demek daha uygun olur.

Yazar romanlarında dünya ve İslâm politikasını roman kişilerinden Şakir'le yansıtmaktadır. Yazarın temel görüşlerine paralel olarak iç politika da Şakir'in görüşleriyle verilir.

Şakir iç politikanın değerlerimizden kaynaklanmadığına inanır. Yenileşmenin her alanında Türk insanı yönünü nasıl hep dışarıya çevirmişse, iç politikada da öyle olmuştur.

Şakir, "Bu parti meselesine bir de başka bir yönden bakalım. Jön Türkler'den beri bizde siyasî faaliyet

1. M.Miyasoglu, D. s.313

2. a. e. 314

hep tek yönlü olmuştur. Herkes Batının dümen suyunda ortaya çıkmış, ne kadar batılı görünürse o kadar başarılı olacağına hükmetmiş... Böyle bir siyasî gelenek oluşmuş yüz yıldır. İslâm adına parti kuranlar bile başına "demokrat" sözünü eklemek zorunda kalmıştır."¹ diyor. Bu sözler bizde işleyen iç politikanın Batıya dönük olduğunu göstermekle kalmıyor, bir bakıma iç politikadaki kısır çekişmenin ve temelsizliğin de sebebini açıklıyor.

Bizde, politik hayatın temel taşları durumunda olması gereken partiler programlarını Türkiye gerçeklerine göre değil, Batı demokrasilerine göre düzenlemişlerdir. Demokrasi bir halk idaresi olduğuna göre, Türk halkının da kendi özelliklerinden kaynaklanan bir demokrasisi olmalıdır.

Miyasoğlu'na göre, eksiklik buradadır. O, bu eksikliğin temel taşlarından biri olarak İslâmı görüyor. Ancak iç politikada temeli oluşturacak tek unsur din olmadığı için daha sonra Türkiye gerçeklerine göre kurulan bazı partiler de başarılı olamamışlardır. Bu temel değerler yokluğu, roman kişilerinden Türkçü görüşü yansıtan Remzi'de belirgin olarak ortaya çıkar. Remzi, Şakir'li bir tartışmasında: "Bin yıldan beri böyle büyük bir sarsıntı geçirmediğimiz biz. 12 Mart'tan bugüne kaç gün geçti? Şakir Bey o zaman Ankara'daydı iyi bilir. Az

kalsın komünistler ihtilâl yapacaklardı... Darbe o gece bastırılmış ve muhtara verilmişti. Demirel inmesi başkaları da teşebbüse geçecekti. Adam gayet rahat, "yollar yürüye yürüye aşınmaz" dedi çekinmeden. Şimdi de öyle dar bir boğazdan geçiyoruz ki sağın parça parça hali yüzünden çıkamayabiliriz de..."¹ sözleriyle bu politik sarsıntıyı vurgular. Şakir açıkça benimsemese de "Belli ki her şey milletin kendi meselelerine uzak düşürülmesinden doğuyordu. Başkalarının dertlerini, hatıta başkalarının konularını, başı sonu belirsiz çekişme haline getirip rejimin karakteri gibi sununca, bundan başka bir sonuç da beklemenin imkânı yoktur."² Remzi'ye hak verir. Remzi ülkeye Batılı gözlüğüyle bakıldığını, bunun ülkenin zararına olduğunu "Ötekiler de öyle. Onlar da yıllardan beri bir devrim tutturmuş gidiyorlar. Hiç birinin memleketin şartlarından haberi yok."³ sözleriyle sürdürür.

Temel yokluğunu, yani politik görüşlerin ve yanı sıra partilerin Türkiye gerçeklerinden kaynaklanmamasının değişik tezahürleri Miyasoğlu'nun işlediği temalar arasında dikkat çekicidir. Bu eksiklik Türkiye'de değişik biçimlerde yankılanmıştır.

Öncelikle ülke, istemeye istemeye partiler tara-

1. M.Miyasoğlu, D., s.183

2. a. e. s.123

3. a. e. s.116

findan kamplara ayrılmıştır. Türk insanı devletinin yıkılışına seyirci kalmıştır. Şakir," -Ama artık isteseler de bu faaliyetin önünü alamazlar. Önemli olan ne istediğimizi açık açık ortaya koymak. Bak soldaki fraksiyonlar zaman zaman bir parti etrafında toplanmasalar da görüşlerinden tamamen vazgeçmiyor, bayraklarını mutlaka kendi burçlarında sallandırıyorlar. Bizim onlar kadar da mı cesaretimiz yok? Varsın düzen kendini korusun." ¹ sözleriyle devlet için İslâmcıların da sol fraksiyonlardan farklı olmadığını sergiler.

Bu temel yokluğu Şakir'in "İki büyük parti değişmiş ve parçalanmanın eşiğine gelmişti. Yeni ve söylediklerine sonuna kadar inanan iki küçük parti çıkmıştı. Bunların Türkiye'nin kaderinde söz sahibi olacağını, İslâmiyetin farklı bir dinamizme kavuşacağını, bu dinamizmin sosyal hayatı ihmal edemeyeceğini savunup durmuştu." ² düşüncesiyle büyük partilerin toplundan kopukluğunu anlatır. Şakir'e göre: "belli ki her şey milletin kendi meselelerine uzak düşürülmesinden doğuyordu. Başkalarının dertlerini, hatta başkalarının konularını, bazı sonu belirsiz çekişme haline getirip rejimin karakteri gibi sununca, bundan başka bir sonuç da beklemenin inkânı yoktur." ³

1. M.Miyasoğlu, D., s.285-286

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.126

3. a. e. s.123

Bu yüzden politikacılar, Türk insanını tanıyamamışlar, Türkiye'nin problemlerine yanlış teşhis koymuşlardır. Politikacı Refik Bey'in, "N'oldu yani bütün komünistler sizi destekleyecek diye seviniyorsunuz, hevesiniz kursağınızda kalır. Zaten kaç tane ki.. Epi topu üç beş kıcı kırık mektepliyle , ne yaptığını, ekmeğinin nerden olduğunu bilmeyen kandırılmış işçi..."¹ sözleriyle politik cahillığın örneğini verdiğini görürüz. Bu konuda bir başka "Hani yürüye yürüye sokaklar aşınmazdı..."² diye Demireli ima eden Tahsildar Sami'nin sözü oluşturur.

Politikacıların ülke problemleri karşısındaki boşluğuna, liseyi yeni bitiren, Şakir'in sekreteri Bahri bile akıl erdiremez. Onu şaşırtan gazeteden okuduğu, büyük bir partinin vadi olarak "Genel af çıkarılacak, memurlara da sendikaya girme hakkı verilecek, Üniversite sınavları kaldırılacak, dernekler siyasetle uğraşabilecekler." tarzında verilen haberlerdir. Buna Şakir'in Kıbrıs politikasıyla ilgili: "Bir kısım mahkumun aynı taleple, hatta fedailer mangası olarak askere alınmak istediklerini hatırladı. Adamlar ya idamlık ya müebbet... Demek ki herkes için bu Kıbrıs Harekatı bir kurtuluş oldu. Onlar ne kadar seviniyorsa, siyasiler de o kadar telaşlanıyor. Bir kısmı şimdiden bunu reye tahvile çalışıyor, bir kısmı da bunu engellemek için

1. M.Miyasoğlu, D., s.121

2. a. e. s.53

siyasî yatırımlar peşinde. Hakikaten bu milletin en çok başı bozuk..."¹ sözleri iç politikamızın sadece temelsiz değil, bozuk olduğunu da gösterir. Bu bozukluğun temelinde Prof.Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun belirttiği gibi tutarlı bir millîet ve devlet politikamızın olmayışı yatmaktadır.²

Miyasoğlu'nun romanlarında, politikacı tiplerin, politik yönden bilgisiz oldukları dikkati çeker. Bu bilgisizliğin en önemli örnekleri politikacı Refik Bey'de yer alır. Refik Bey Yassıada mazlumlarını kastederek, "Üçünün vatana hizmetten başka suçu var mıydı?"³ der.

İşin enterasan tarafı aynı Refik Bey, aynı demokratları kastederek, "Azizim bu eski ve yeni demokratların memlekete yaptığını Osmanlılar bile yapmadı."⁴ diyebilmektedir.

Refik Bey, altmışlı yıllardaki olaylarla, onu kat kat aşan yetmişli yılların olaylarını karşılaştırabilse, altmışlı yıllarda düşük ve kuyruk sözleriyle sadece demokrat partililerin değil, Türk halkının da sindirildiğini düşünebilse, bilgisizlikten de öte bu çelişkiye düşmezdi.

Konunun bir başka örneğini Güzel Ölüm'ün roman

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.155

2. Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, M.E.B., İst. 1970, s.151-152-153-154

3. M.Miyasoğlu, D., s.52

4. a. e. s.116

kişilerinden İhsan Bey: "Bir de şu var Cevdet Beyamca: Bu adamlarda devlet adamlığı ağırlığı yok. Hepsi züppe." ¹ diyerek, biraz da ağır bir yargıyla verir. İhsan bu sözle politikacı yetiştirmenin zorluğunu da anlatır gibidir.

Parti yöneticilerimizin keyfiyet olarak birbirinden farkı yoktur. Bu durumu Remzi: "Başbakan bizim partinin sloganlarıyla bağırıyor, sizin partinin kavramlarıyla konuşuyor..." ² derken halkımızın "al birini vur ötekine" düşüncesine katılır.

Refik Bey gibi görüşleri çelişik olanlarsa, Tahsildar Sami tarafından: "Refik Bey babasının hayrına partıcilik yapmıyor ya. Babasına demokratlar kendisine de kuyruklar yardım etmiş." ³ şeklinde eleştirilir.

Bunun yanı sıra, hayatı boyunca belli prensiplere bağlanmış, tavizden uzak politikacıların değerlendirilişi de farklı değildir. ⁴ Lâikliğe ve diğer Cumhuriyet ilkelerine bağlılığı tartışılmaz olan İsmet İnönü için Şakir'in sekreteri: "Baksana İnönü de milletin damarına basıyor. Din istismarı bu seçimlerde bir partinin tekelinde diye. Galiba biz kuruttuk, bakalım ne kadar kökü kalmış diye seyrediyor ihtiyar hortlak." ⁵

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.87

2. a. e. s.125

3. M.Miyasoğlu, D., s.119

4. Bir dönemde İsmet Paşa'nın parti genel başkanlığından ayrılmak zorunda bırakılışı, Atatürk'e gardrop devrimcisi denilişi bundandır.

5. M.Miyasoğlu, D., s.141

der; bir çarpıda İnönü'yü din düşmanı yapıverir.

Parti yöneticileri bilgisiz, uygulamalar tutarsız olunca, partiler halkı yönlendirecek yerde, halk partileri yönlendirir. Bu yönlendirme halka göre, onun yorumlarına göre, yöreden yöreye değişir. Bu günübirlik, politik halk yorumlarını Kayseri'de bir iş hanında, ihtiyar bir çaycıda buluruz. Ankara'dan Kayseri'ye arkadaşı Şakir'e misafir gelen Mehmet Ziver, arkadaşının adresini ararken, bir çaycıyı sohbet sırasında konuşturur:

" - Sen hangi partidensin dayı? "

" - O sandık başında belli olur yeğenim, dedi gülümseyerek ocakçı."

" - Peki Kayseri'de hangi parti kazanır dersin? "

" - Hepsi de kazanır, burda çeşit çeşit adam var yeğenim. Çok geçmez hepsi de adam kandırmaya çıkar. Hatırı kalmasın diye kimisi ona verir kimisi ötekine..."¹ Bu diyalog halkın particiyi nasıl gördüğünü yansıtıyor. Ocakçı aslında akli olanın partisi olamayacağı görüşüne sahip. Mehmet Ziver bu görüşe karşı ocakçıya, ama yine de rey veriyorsun dediğinde:

" - Bak, rey vermek başka, partici olmak başka aslan yeğenim. Sen okumuş adamsın, böyle şeylere aklın erer, beni söyletme gayri. Biz parti partı diye nelerini gördük. Altucunda Menderes'i de yediler. Bu memleket

1. M.Miyasoğlu, D., s.281

az çekmedi şu heriflerden. Hepsinin derdi bir sırmalı koltuk." ¹ der.

"Tuhafıma giden taraf, geçen seçimlerde millet bir albay lafı tutturdu, ihtilâl subayının peşinden gitti, şimdi de bir hoca tutturdu mühendis profesörünün peşinden gidiyor." ² sözleriyle bu tutarsızlıklar Dönemeç'te Refik Bey'in ağzından verilir.

Politik alanda bütün bu ortaya çıkanlar Türk köylüsünün de yanlış değerlendirilmesini hazırlar. Dönemeç'te Şakir: "Bizim köylüler, o muhterem millet vekillerini de iyice sıkmaya başlamıştı. Bu adamların yüzü yırtılmış olanları, mahkeme kapılarında çok dolaşanları, tefecilerle ahbaplık edenleri var ya, onlardan kormalı diyorum." "...Görünüşte cana yakın, mütebessim yüzleri vardır. Ellerinden de tesbihleri eksik olmaz. Orda burada beklemeye alıştıklarından böyle vakit öldürürler. Hep lâhavle çeker, saatlerce beklerler, sonra da ziyanı yok derler. Asıl diyorum, asıl milletin efendisi bu herifler olmalı. Kim bilir belki bunlara bakarak söylenmiştir o söz." ³ diyerek Atatürk'ün köylü için söylediği o ünlü söze telmihte bulunur. Ancak bu telmih, Atatürk'ün sözünü değil, bozulan Türk köylü kesimini yermek içindir.

1. M.Miyasoğlu, D., s.281

2. a. e. s.116-117

3. a. e. s.72

Miyasoğlu bunu yaparken hiç olmazsa, bir ayırım-
la yola çıkar. Yalancı, çıkarıcı ve tembel bu köylü ke-
simini, fedakâr, kaderine razı, gerçekten efendi Türk
köylüsünden ayırır.

Halbuki Türk aydınları arasında bozguncuyu, ge-
nelleştiren onun kötü özelliklerini bütünüyle Türk top-
lumuna malederek yanlışlığa düşenler de vardır. Yakup
Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban romanında böyle bir ya-
nılgıya düştüğünü Türk okuru biliyor.¹

Politik temalar içine yazar, doğal olarak poli-
tik espriler de yerleştirmekte. Bu esprilerin genel ö-
zelliliği basit ve halk tipi oluşları. Bazen de çığ. Bir
tartışma sırasında Refik Bey, Tahsildar Sani'ye: "Eğer
çocuğun ebesi hocayla albay olursa, hiç merak etme, ço-
cuk "cenin-i sakıttır." ² diyor.

Bağ evinden şehre inen Şakir'e otobüste, baca-
nak dedi birisi yörenin şivesiyle: " - N'olsun bacanak,
işler kesat. Ne kırata binebiliyom, ne de altı oku ata-
biliyom, ne de akkoyundan geçebiliyorum. Nede olsa hem-
şerilik var işin içinde. Babası dağları bilem tapulamış
ya oğlu profesörlükten tadalamamış da hükümeti karış-
tırmış. Söz istiyorum der gibi parmağımı kaldırmaktan
bıktım bacanak, sen de bir anahtar varsa ver de kurtu-
layım. Şunun şurasında arkadaştan da öte ileri akraba

1. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban, Başkayı ha-
zırlayan Atilla Özkırımlı, Birikim Yayınları, İst.1977,
s.147

2. M.Miyasoğlu, D., 117

sayılırız." ¹ esprisinde bulunurken, Tahsildar Sami de Kerim Aga'ya "beygirciler söz sahibi oldukça, gün günden beterdir, Kerim Ağa, bilmiş ol..." ² sözleriyle, esprinin yanı sıra politikacıların ekonomiye pek aldırmaadıklarını vurgular.

İç politikanın bir tezahürü ve uygulaması sayabileceğimiz Kıbrıs politikasına Miyasoğlu, Cüzel Ölüm romanında geniş yer ayırır. Bu romanın en önemli kişileri Şakir, Cevdet Bey, Ekmel, gazeteci Reha, esasen bu politika ile meşguldürler. Yazara göre Kıbrıs politikasının dikkat çeken önemli bir özelliği de savaş yoluyla Kıbrıs problemine çözüm aramasıdır. Bu savaşı Miyasoğlu bir cihat olarak görmekte, iç politikanın temelinde de İslâm düşüncesini koymaktadır.

Güzel Ölüm romanında Kıbrıs Harekatını beğenen ve öven en önemli roman kişisi Cevdet Bey'dir. Cevdet Bey Osmanlı kültürüyle yetişmiş, o kültüre hayran, savaşta şahadete erenlerin ölümüne güzel ölüm diyen bir tasavvufî görüşe sahiptir. Kendisi Nakşîdir. Eski kültüre hayranlığını hat dersi vererek sürdürmektedir.

Cevdet Bey bir hat dersinde, ilgi düşürerek: "Derisi yüzülen şairden denize dökülen Ruhlara geçer, oradan da hareketin en büyük dayanağı gördüğü fetvalara. Darü'l İslâm, şeyhülislam Ebussuut fetvasına göre bir-

1. M.Miyasoğlu, D., s.69

2. a. e. s.212

kere fethedilmiş ülke demektir. Sonradan küffar eline geçmiş olsa da müslümanların malıydı. Üstündekiler de gâsıp." ¹ der. Görüldüğü gibi Cevdet Bey Kıbrıs Harekatının haklılığını bir fetvaya dayar. Fetvadan, müslümanların fethettiği bir yerin sürekli müslümanların olacağı, düşman geri alırsa gasp sayılacağı, gasbedilen bir yerin geri alınmasının tabîi sayılması gerektiği anlaşılıyor.

Cevdet Bey: "İslâmda öldürmek için değil, kurtarmak için cinat edilir. Böyle olunca elbette Barış Harekatı demek lâzım..." ² sözleriyle, Harekata İslâmî bir gerekçe hazırlar. Hatta "Ama söyleyene değil, söylenene bakmak lâzım. Bazı şeyleri de söyleten söyletirmiş efendim, bunca evliya, bunca meşayih el açıp duruyor. Hala Sultan'ın kabri on paralık palikaryaya kalır mı?" ³ derken Cevdet Bey İslâmî kişisel görüşleriyle karıştırır.

Gerçekte kibar bir Osmanlı efendisi olan Cevdet Bey: "Sağır İsmet'in hatasını neden hâlâ devam ettiriyoruz? Lozan'da o vermeseydi, Rumlar adeta söz sahibi olamazlardı. Nerede Hala Sultan'ın saffeti, nerede şeyhulislam Ebüssuut Efendi'nin dirayeti, kimde Lala Mustafa Paşa'nın cesareti?" ⁴ der. Der ama, bu tutarsız

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.196

2. a. e. s.59

3. a. e. s.59-60

4. a. e. s.88

eleştirinin adını da kaçırmaz.

Kayseri'den İstanbul'a daha çok Fehim Bey istediği, bir derviş tavrıyla etrafına dostluk dağıtıp yardım ettiği, ona yardım etmeye zat-ı akdesin huzurunda söz verdiği Şakir'in, Kıbrıs politikası İslâmdan kaynaklanır, Cevdet Bey'in görüşleriyle paralellik arzeder. Ancak o, Kıbrıs Harekatının, cihat fikri ile birlikte, özellikle arkadaşı Kemzi'nin de etkisiyle milleti birleştirdiğine inanır:

"Bu insanlar, insanımız bir yıl önce bu günlerde hep politik çekişmelerin gerginliğini yaşıyorlardı. Şimdi tamamen ters tam bir birlik ve beraberlik havasındalar. Bu Harekat, sanki millette çok tesiri yaptı, herkes kendine geldi..."¹ deyişi bundandır.²

Şakir bu millî birlik fikrini vurgularken temel görüşü olan fetih ve cihat düşüncesine bağlılığını:

" - Bak Reha dedi Şakir gülümseyerek, bizinkilerin fetih ve cihat ruhu, Genel Kurmayın savaşçı duyguları, sizinkilerin barış ve kaftanı altındadır. Hepsi clumlu bir çizgide bütünleşiyor ve sonu hayırlı bitecek bu işin. İçimde öyle bir his var. Boş ver gavurlar ne derse desin..."³ sözleriyle belirtir. Hatta Şakir'in Mr. Lambent'in evinde: " - Kıbrıs Türktür, Türk kalacak-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.125

2. Ne yazıkki bu birlik, politik tutarsızlıklar ve basiretli politikacılar bulunmayışı sonucu ayakta tutulamamıştır.

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.38

tır." ¹ demesi, İngilizleri kızdırmak ve espri içindir.

"İkinci Kıbrıs Harekatı başladı...İkinci barış.." ²
 müjdesini hastanede Serpil'in komadan çıkmasını bekleyen Şakir'le Cevdet Bey'e gazeteci Reha ulaştırır. Bu sözler Kıbrıs sorununu silah gücünün çözeceğini anlatması bakımından önemlidir. Bu sözlerin sahibi Reha ise C.H.P. yanlısı. Şakir'e göre Kozmopolit ve züppe olarak nitelenen Reha'nın bu konudaki görüşleri daha gerçekçi. Reha'nın müjde duyurusu gibi görünen sözlerinin altında bu işin sonrasının ne olacağı telaşı da gizli gözüküyor. Bu durumu Reha o zamanki koalisyon hükümetinin Ecevit kanadı paralelinde sergiler. Reha'nın tavrı, Kıbrıs probleminin bize, ilerde ne büyük siyasî ve ekonomik yükler getireceği, Cevdet Bey ve Şakir gibi duygucu hareket edenlerin tersine daha iyi anlaşılır.

4. Ordunun Siyasete Girmesi

Miyasoğlu'nun Kıbrıs politikası konusunda görüşlerini Güzel Ölüm'de, nasıl İslâmî ve Osmanlıcı Cevdet Bey yansıtıyorsa, Dönemeç romanında da ordunun politikaya karışması fikrinin kötülüğünü de bir Osmanlı hayranı olan Nuri Bey yansıtır. Nuri Bey:

"Orduyu politikaya saktular beyim, ne olduysa ondan sonra oldu. Bu İttihatçıların marifeti. O zamandan beri ne ordu politikasız ne politika ordusuz yapa-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.30

2. a. e. s.226

bildi." ¹ der. Nuri Bey'in sözlerinde billurlaşan, ordunun politikaya girmesi fikri, ülke için en büyük felâkettir. Çünkü sivil yönetimlerde ve Batı demokrasilerinde ordu politikanın dışında kalmaktadır.

Nuri Bey'in şahsında yazarın da inandığı, ordunun İttihatçılarla gündelik politikaya girdiğidir. Ordunun ileriye dönük bir devlet politikasının tesbitinde rolü mutlaka vardır. Devleti ve milleti savunma görevi verilenlerin politikadan uzak kalmaları istenemez. Bilindiği gibi Osmanlı devlet politikasını yönlendirenler paşalardır. Padişahlar ise savaşa katılan askerkişilerdir.

Yazarın, Nuri Bey'in fikirleriyle ifade etmeye çalıştığı, ordunun politikaya karışması yine politik tutarsızlığın bir sonucudur. Çünkü orduyu bu huyundan dolayı eleştiren politikacılar, en kritik dönemde altı ayda bir devlet başkanını seçememişlerdir.

Ordu-politika ikileminin bir ikinci sebebi de Atatürk gibi dahi bir organizatörün, milletin kaderi gereği askerden çıkışıdır. Bu asker politikacı örneği ele alınarak, Atatürk'ün ordu-politika görüşleri askerlerin gözleri önüne serilerek, askerlerin gözleri, günlük politikadan daha uzak hedeflere yöneltilebilir. Böyle bir uygulama aynı zamanda Türk devletinin uzak idealleri için gereklidir.

5. Öğrencilerin Siyasete Girmesi

İç politikanın bir uzantısı ise öğrencilerin politikaya bulaşmasıdır. Miyasoglu, öğrencilerin politikaya itilişlerini, öğrenci olaylarını, ilk romanı Kaybolmuş Günler'de anlatır. Bu romanın baş kişisi Beşir, çevresinde clanlara akıl erdirmeye çalışın, yanlış yaşadığına inanan, yazarlığa hevesli bir üniversite son sınıf öğrencisidir. Beşir, yetmişli yılların öğrenci olaylarını bütünüyle yaşadığı halde, onun kafasından ve sözlerinden bu olayları pek yüzeysel sergilenmiş bulur. O kadar yüzeysel ki yakın arkadaşı Cem'e Teknik Üniversiteden bir öğrencinin tutuklanma sebebini "Salak polise sırtmış, onu da götürmüşler." ¹ diye açıklar. Beşir olaylara karışmayışını, öğrencilerin niçin kavga ettiklerini, neyin yıkılıp, neyin kurulacağını bilmediği şeklinde belirtir.

Öğrenci olaylarının doğal belirtisi dernekçilik olaylarıdır. Bu dernekçilik önceleri öğrencilerin kendilerini gösterme ve ekonomik fayda doğrultusunda işlerken zaman içinde ideolojiye dönüşmüş, bu ülkenin önce üniversite gençlerini, sonra daha da altta lise-ortaokul öğrencilerini düşman kamplara ayırmıştır. Bu durumu yazar, roman kişisi Şakir'in düşünceleriyle şöyle özetler:

"Kültür Derneği, büyükçe bir iş hanının üst katındaydı." ... "Başkan ve idare heyeti, hemen hemen az

değişen belli kişilerden olurdu. Böyle işlere istekli ve hevesli az insan bulunurdu. Her yıl sonunda da belediyeden yardım almak için, eski dernekçilere ricaya gidilir, idealist ağabeylerin kapısı çalınırdı. Kira'nın ödenmemesi, çalıştırılan adamlara para verilememesi yüzünden bir kaç kere kapatılmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı." ¹

Şakir, çok sevdiği Fehim Bey'in "Ama Fehim Bey'in en hoşlanmayacağı şey, bu çocukları parti tartışmalarından uzak tutamamamız..." ² diye durumdan endişelenmesine karşılık, her parti, seçimlerde öğrencileri inandığı parti paralelinde kullanmak ister. Çünkü öğrencilere ulaşmanın en kolay yolu Şakir'e göre de budur.

1. M.Miyasoglu, D., s.177

2. a. e. s.178

KÜLTÜREL ve TARİHİ TEMALAR

1. Medeniyet

Medeniyet, geçmişte ve bugün, bütün sosyal yaşayışları içine alan, oluşumunda kültür unsurlarının yanı sıra, bilim adamlarının sistem ve buluşlarıyla gelişen ve değişen olgular bütünüdür.

Meselâ dinle ilgili bilgiler usûl ve idare ile ortaya çıktığı gibi, ahlâka, güzel sanatlara, iktisada, aklın fonksiyonlarına, dile fenlere ait bilgiler ve teoriler de hep fertler tarafından ortaya konmuşlardır. ¹ Bir medeniyet dairesi içindeki bu bilgiler ve kavramlar, o medeniyeti meydana getirirler.

Bu durumda Batı medeniyetine, bu medeniyet dairesi içinde yer alan bütün milletler, Doğu medeniyet dairesi içine de aynı şekilde bütün dogulu milletler girerler. Tabîi olarak farklı milletler topluluğunun ortaya koyduğu medeniyetler de birbirinden farklı olur.

Miyasoglu'na göre, "Medeniyete kültürün tarih içinde aldığı şekil olarak bakabiliriz. İnsanı yaşatan ve yaşatıcı kılan, kültür ve medeniyet değerleridir. Toplumun etkinliği ve devletin gücü de bunlara bağlıdır." ²

1. Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, haz. Mehmet Kaplan, M.E.B., İst.1970, s.30-31

2. M.Miyasoglu, D.Z., s.15

Bu yüzden yazar medeniyete, denemelerinde çok önem verir. Ancak, romanlarında medeniyetin tahliline girişmez. Daha çok medeniyetin değişiminin Türk insanı üzerindeki yankılarını, olumsuz görünümünü sergiler. Ona göre, "Bugün ilerencilik kendi medeniyetimizden kaçışı, Batı yönünde bir başkalaşmayı ifade eder."¹ "Bu toprağın insanı kendinden uzaklaştırılmıştır. Yalnız kendinden değil, köklerinden de."²

Bu sergilemede medeniyet bağımsız bir kavram olarak değil, Doğu medeniyeti, İslâm medeniyeti, kültür ve tarih kavramlarıyla içiçe verilir. Haklı olarak Mi-yasoğlu, bizim kültürümüzü içine alan, Doğu medeniyetine, dîni unsurlarla ona orijinal ve mükemmel bir öz kazandıran İslâm medeniyetine bağlanmamız gerektiği düşüncesine sahiptir. Yazara göre bu medeniyet, "Belki de uzun bir hazırlıktan sonra, birden bire ortaya çıkan olgular bütünüdür eski medeniyetimiz. Doğum, ölüm, ikbal, servet, oluş-yaratış hep böyle "birden bire" ortaya çıkmış gibidir."-"Peygamber birden bire okumaya, sessiz bir oluştan sonra beliren ermeye, insanlığı çevresinde toplamaya başlar ve yine birden bire olup biten bir Mirac'a ulaşır."³

Bu medeniyetin uygulayıcısı, uzun bir süre Os-

-
1. M.Miyasoğlu, E.G., s.38
 2. M.Miyasoğlu, D.Z., s.306
 3. M.Miyasoğlu, K.G., s.189

menliler olmuştur. Miyasoğlu'nun roman kişileri, Osmanlı tipine bu yüzden hayrandırlar. Kaybolmuş Günler'de Nuri Bey'in "Osmanlı ricali başkaydı birader. Bu işler ayağa düşüyor günden güne..."¹ sözlerinde bu hayranlık açıkça belirir.

Güzel Ölüm'de Remzi'nin, Beylerbeyi'nide bir yalıda gördüğü, bir Osmanlı şehzadesini anlatan "Görecektin, ne kadar vakur bir adamdı. Büyük bir soydan geldiği belliydi adamın."² sözleri, bu hayranlığa Şakir'in de katılmasını ister gibidir.

2.Kültür

Kültür sözünün bize Almandan geçtiği söylenir. Almanda kültür, toprağı sürmek, altını üstüne getirmek, çoğaltmak anlamındadır. Kültürün bu anlamı giderek çeşitlenmiş, fen alanında, eğitim öğretimde, genel bilgi, fikir ve sanat alanlarında farklı ifadeler kazanmıştır.

Ancak yaygın olarak kültür, sosyolojik açıdan değerlendirilmekte, toplumu yakından ilgilendiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Asıl kültür sosyal bağ, toplumun temel akrabalık unsurudur. Yani; "Kültür, bir toplumu, bir cemiyeti, bir milleti millet yapan, onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin bütünüdür."³

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.186

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.45

3. Prof. Dr. Muharrem Ergin, Üniversiteler İçin TÜRK DİLİ, s.17

Kültür konusunda hâlâ önemini koruyan görüşlere sahip olan Ziya Gökalp, millî kültüre giren unsurların usûl ve fertlerin iradesiyle meydana geldiğini, sun'î olmadığını, tabîî olarak ortaya çıkıp geliştiğini belirterek harsın demokratik olduğunu savunur.

"Millî kültür, halkın geleneklerinden, yapageldiği şeylerden, örflerinden, sözlü ve yazılı edebiyatından, dilinden, mûsikisinden, dininden, ahlâkından, estetik ve ekonomik mahsüllerinden ibarettir. Bu güzel şeylerin hazinesi ve müzesi halk olduğu için millî kültür demokratiktir.

Tehzip ise, yalnız yüksek bir tahsil görmüş, yüksek bir terbiye ile yetişmiş hakîki aydınlara mahsusdur. "Tatlılık ve ışık mezhebi" tabiri tehzibin tarifidir. Tehzibin esası, İyi bir terbiye görmüş olmak; aklî ilimleri, güzel sanatları, edebiyatı, felsefeyi, ilmi ve hiçbir taassup karıştırmaksızın dini, samimi bir aşk ile sevmektir.

.....

Biz Avrupa medeniyetine girdiğimiz zaman, yalnız milletler arası bir medeniyete varis olmakla kalmayacağız; aynı zamanda dünyamızda yaşayan milletlerin kültürlerinden de lezzet alma imkânına sahip olabileceğiz.

.....

Her Türkçü, aynı zamanda diğer milletleri de gözetir. Çünkü her ferdimiz, millî ve milletlerarası iki

sosyal hayat yaşamaktadır. Millî hayatımız, yalnız kendi kültürümüzü yaşamaktır. Milletlerarası hayatımız ise, bir taraftan milletler arası medeniyetten, diğer taraftan her birisi hususi ve orijinal lezzetlerin bir derlemesi olan yüzlerce başka kültürden hisselerimizi almaktan ibarettir." ¹

Gökalp'in yorumundan anlaşılacağı gibi iyi yetişmiş bir aydının başka bir kültürün etkisiyle bozulmayacağı bir gerçek. Aydının millî değerler açısından bozulmaması, örnek bozulmayacağı için, halkın da bozulmayacağı anlamına gelir.

Mustafa Miyasoğlu kültür açısından, Gökalp'in tersine karamsar. Çünkü o, Türk aydınının iyi özelliklere sahip olduğuna değil, bozulduğuna inanmaktadır. Bu inanç onu kültürümüzün de bozulacağı, orijinalitesinin ortadan kalkacağı endişesine sürükler. Bu endişeyle eski kültüre sarılır. Bir bakıma güzellikler bütünü olan bu kültüre insanların ilgisizliğine şaşar. Dönemeç'te Şerif Efendi'nin "Ama nedense herkes bir apartman katına göz dikmiş, bu eski güzelliklere başını bile çevirip bakmıyordu." ² sözleri, bu şaşkınlığı anlatır.

Aynı romanda Şakir'in "Boğazın gezip görülecek yerleri bir dizi şantiyeye döndü. Bense bu işlerden

1. Ziya Gökalp, Türkcülüğün Esasları, haz. Mehmet Kaplan, M.E.B., İst.1970, s.104-110

2. M.Miyasoğlu, D., s.262

hiç hoşlanmıyorum." ¹ görüşü, İstanbul'un eski görünüşünden koparılma uygulamasına bir tepkidir.

Şakir, Makarr- ulema dediği, eski Selçuklu şehri Kayseri'nin çok az şekil değiştiren, eski bizans devrini hiç hatırlatmayan yanlarını sever. Şehrin değişmeyen o mimarî görünüşünü daha başka görür: "Döner Kümbet, Burç, sonradan epey tamir geçiren meşhur iç kalenin surları, şehrin kuzey tarafını ona çok anlamlı bir yapı gibi gösterir." ² Onun "Bu Anadolu şehrinin istimlâkten henüz yakasını kurtarmış, ayakta kalıp kalamayacağı belli olmayan üç beş eski mahallesinden biriydi." ³ dediği mahallede de eski kültürün kokusu teneffüs edilir.

Yazarın romanlarında eski kültürün şehircilik yanına önem veriş, eski şehir mimarisini sergileyiş, şehirciliğin, eski kültür açısından göze çarpan en önemli, kalıcı özelliklerinin oluşundandır.

Miyasoğlu bu eski şehir mimarisine tutkunluk yanında ona karşı çıkışı da vurgular. Ancak onun bu çıkışı yansıttığı tipler uyumsuz tiplerdir.

Dönemeç'te, harcı âlem bir kız tipini yansıtan Neclâ, Bahri'ye: " - Ay siz medreseleri mi gezdiniz, gidecek başka yer bulamadınız mı bu viran yerlerden başka? " ⁴ diye şaşkınlığını anlatırken eski kültürü önem-

1. M.Miyasoğlu, D., s.169

2. a. e. s.83

3. a. e. s.45

4. a. e. s.136

semez. Eski kültürü önemsememe, Yavuz'un "Şu amcamın anlattıkları kadar eski ve o kadar gereksiz." ¹ sözleriyle bir değersizliğe ulaşır.

a. Gelenek ve Görenek

Kültürün bir yanını da gelenek ve görenekler oluşturur. Toplumun bütün kesimlerinde gelenek ve görenek, bilerek veya bilmeyerek işler. Yazar bu özelliğin bugün işlemeyen ayrıntılarına da bir değer olarak yer verir. Dönemeç'te, Şerif Efendi'nin karısı Hanımanne hakkında bilgi verilirken, ona "ferik" dendiği de belirtilir. "Hem güzelliği, hem hatırı, hem de kocasının yanındaki nazıyla orteklar arasında birinci sırayı alanlara "ferik" denirdi eskiden." ²

Kültürün bütünüyle eğitimimizi etkilemesi kaçınılmaz bir gerçektir. Din eğitiminden kadın eğitime, hayattan kopuk yetişmekle, hayatla mücadele; görgü ve insanda soy sop fikrine kadar kültür, Miyasoğlu'nun roman kişilerinde etkisini sürdürür. Hatta bazen sadece onları etkilemekle kalmaz; sosyolojik yargılara dönüşür: "Elli senede bir harp lâzımmış, öyle söylerdi bizim dede, yoksa millet uyuzleşirmiş. Yahut salgın hastalıklar kaplarmış orkalığı." ³

Yazar, Dönemeç'te Şakir'in, Seyyit Burhaneddin

1. M.Miyasoğlu, D., s.46

2. a. e. s.89

3. a. e. s.318

Türbesi yanından geçerken Fatıha okuduğunu belirterek, "Böylece her köy dönüşü anasının tavsiyesine uyarak, bir büyük adamın -belki de evliyanın- himmetine sığınarak işe başlardı." ¹ der. Bu sözler hem sağlam bir inancı, hem de din kültürünün eğitimle bütünleştiğini anlatır.

Aynı romanda Bahri'nin okul arkadaşları Şükran, üniversite sınavlarını kazanamayışını "kazansam ben sevinecektim, kazanamadım onlar seviniyorlar. Ne de olsa ben kızım..." ² sözleriyle, ailesi için bir teselli sayar. Bu görüş kadın eğitimi ile ilgili olarak, toplumda yer alan olumsuz bir kanaatin de ifadesidir.

Dönemeç'te Bahri'nin köyden okumaya gelen arkadaşlarının öğrenciliklerini yorumlarken düşündükleri, öğrenci problemleri açısından enteresandır. Bu öğrenciler arasında onun, Rasim için: "...hâlâ köyüne 25 km. olan şehri bile doğru dürüst tanımaz, okuduğu meslek kitapları dışında hayata atılamaz." ³ şeklindeki tesbiti, köy çocuklarının nasıl hayattan kopuk bir eğitimle yetiştiklerini anlatması bakımından dikkate değer.

Eğitimle ilgili bir başka tesbit de Dönemeç'in çocuk kişilerinden Hüseyin'in annesine verdiği cevapta karşımıza çıkar: "Belâ gelecek yere uğramam, ama üstü-

1. M.Miyasoglu, D., s.82

2. a. e. s.135

3. a. e. s.159

me gelirse, icabına da bakarım. Benim anam ağlayıncaya kadar onunki ağlasın." ¹ Bir çocuk yorumunun üstünde gözüken bu sözler olumlu görünse de hayatta mücadeleden kaçmayı öğütlerler. Yani bizi hedef almayan belâlara seyirci kalmalıyız. Boyle işlerle mücadeleye girmemeliyiz. Aslında hiç yoktan belâyâ karışmanın gereksizliğini herkes bilir. Ancak bunu, haklıdan ve ezilenden yana olmaktan, ayırmak gerekir. Çünkü topluma yönelik bir belâ, kişiye de yöneliktir.

Dönemeç'in belâlı tipi Yavuz, "Askerden gelince kaçıp gidişimin sebebi bu. Biryerlerde duramıyorum. Hep aklıma Zeynep'le konuştuklarım geliyor." ² itirafında bulunur. Bu itiraf bizdeki aile kültürünün yetişmekte olan gençlere kötü bir gelecek hazırladığını anlatır. Bu gelecek, gençlerin kapalı bir eğitimle yetiştirilmelerinin sonucudur. Yavuz'un başına gelenler, Zeynep'le olan ilişkilerini ailesine açamamasındandır. Yavuz ve ailesi bir bakıma evlenme konusunda kapalı ve içe dönük bir eğitimi sürdüren pek çok Türk ailesini simgelemektedir.

Buna benzer çok yanlış bir uygulama da ailede problemlerin yanlış çözümüdür. Bazı ailelerde gençler, ana babalar karşısına affedilmez hatalarla çıkarılsa, aile onu evlatlıktan reddeder. Aslında böyle bir tavı-

1. M.Miyasoglu, D., s.207

2. a. e. s.242

rın çözüm olmadığı bellidir. Bu romanda Yavuz'un amcası Recep Usta, "Biraz da sen dürttün Yavuz'u, yoksa oğlanın kaçacağı edeceği yoktu, reddettim dedin." ¹ sözleriyle bu yanlışlığı kardeşi Kerim Aga'nın başına kakar.

Aynı romanın kadın kişilerinden Fikriye, kültürde soyluluğu, "Onra ikimizin de soyu soppu belli, Asilin dalından asıl demişler." ² sözleriyle anlatır. Sonradan kazanılan özelliklerle, yaratılıştan getirilenleri birleştiren bu söz bizde gelenekleşmiş aile kültürünün güzel bir ifadesin örneklendirir. Aynı düşüncüyü Güzel Ölüm'de "Kenarın dilberi nazik de olsa nazenin olmaz." ³ sözleriyle Serpil'in annesi de destekler.

Kültür unsurlarımızın geleneğe bağlı olan bir başka güzel anlatımı yine Fikriye'nin ağzından ifade edilir: "İnsan nazını niyazını bilmeli, çağrılmadığı yere gitmemeli, davetsiz mindere oturmamalı..." ⁴ Küçük bir cümleye sıkıştırılan üç ayrı değer yargısı ve bunların yüzyıllar içindeki kazandığı haklılığa başka toplumlarda rastlanılabileceğini sanmıyorum. Yazar biraz da eşsiz özellikleri yüzünden eski kültüre bağlanır.

Güzel Ölüm'de karşımıza çıkan bir başka gelenek de hediye gönderme gelenegidir. Yakınların birbirini hatırlamasını sağlayan bu gelenek, kötüye kullanılması-

1. M.Miyasoğlu, D., s.20

2. a. e. s.86

3. a. e. s.69

4. a. e. s.87

na rağmen bugün de yaşamaktadır. Bu romanda Şakir'in köyüne uğrayan Bahri bu duruma "Oğluna getirmesini istediği şeyleri Küstem ayıklamasaydı, mutlaka bir büyük valizi doldururdu. Çoğu da yolda işe yaramaz hale gelecek yiyeceklerdi." ¹ sözleriyle anlatır. Çünkü aile efradından ayrı yenen yiyecekler Türk anasının boğazından inmez. Bizde hediyelerin daha çok yiyecek maddelerine dönük olması bundandır.

Bu geleneklere Dönemeç'te Kerim Ağa ve Recep Usta'nın babaları Bilal Bede'nin aileyi yaşatma ile ilgili ve onun vasiyetini oluşturan "Buraları da terketmeyin, iki elim yakanızda olur ahirette. Ocağımı siz devam ettireceksiniz." ² sözlerini eklemek gerekir.

Bu yüzden Fatma'nın düğününde bir yaşlı kadın "Hem oğlan kız birbirine karışıp dans ediyorlar. Yakışır mı bunlara?" ³ sözleriyle geleneklerimize ters davranmayı eleştirir.

Toplumumuzda bir gelenek olarak soy asaletinin yanı sıra kişi asaleti de aranır. İnsan seciyesi için gerekli olan bu anlayış Dönemeç'te Fikriye Hanım'ın "...adaman kendisinde asalet olmadıktan sonra, elli göbek asil olsun neye yarar." ⁴ sözleriyle ifade edilir.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.144

2. M.Miyasoğlu, D., s.219

3. a. e. s.54

4. a. e. s.99

Milletimizin bağlı olduğu bir başka gelenek at merakıdır. Atın yerini başka araçlar alınca bu merak bugun otomobile yerini bırakır. Bu merak "Öneme'te şa- kir Bey'in, "Millet at merakını arabaya çevirdi. Eski- den faytonu olanlar da Mercedes alıyor diyorlar." ¹ söz- leriyle anlatır.

Bizim geleneklerimizde "Bir kadın iki ocuk sa- hibi olmadan kusuruna bakılmaz." ²

Bizim geleneklerimizde mahellenin huzuru için bekâra ev verilmez. "Aybolmaş Cünler'de Beşir'e ev a- rayan Serpil'e kiracı kadın, ev sahibinin sözlerini şöyle aktarır: " - Kusura bakmayın, ev sahibi bekâra vermem diyor. Bana öyle tembihledi." ³

b. Tarih

Tarih, bir milletin ağlar içinde kültürünün iş- leyişi, fiil ve hareket haline gelmiş şeklidir. Tarih bir milletin ağlar içinde faaliyet olarak ortaya ık- masıdır. Hareket halindeki kültür unsurudur.

Tarih bir millet için hafıza gibidir. Tarihleri- ni bilmeyen milletler, hafızalarını yitirmiş insanlar gibi geleceklerini yönlendiremezler.

1. M.Miyasoğlu, D., s.115

2. a. e. s.111

3. M.Miyasoglu, K.G., s.119

Millet hayatının büyük bir kısmı geçmişte yattmaktadır. Sanki milletler tarihlerini yaratmak için bugünü yaşamaktadırlar. Tarih mazidir. Ama dünü bugüne, bugünü yarına bağlayan bir unsurdur.

Tarih, zaferleri, yenilgileri, övünç, sevinç ve kederleriyle fertlerin ortak geçmişlerini oluşturur. Sosyal bütünleşmenin bütün geçmişi onun içindedir. Fertler tarih şuuruyla sadece bugün değil, geçmişte de birbirlerinin akrabası olduklarını anlarlar. Tarih bir milletin nereden gelip nereye gittiğini gösteren bir kültür unsurudur. Tarih bir milletin fertlerini hem amaçlarda hem de kaderde birleştirir. ¹

Tarihin bir kültür unsuru olarak millet için büyük bir öneme sahip oluşu yazarları ister istemez kendisine çeker. Miyasoğlu'da yazılarında tarihe büyük yer ayırır. Bu yazılar onun, özellikle denemeleri içerisinde geniş yer tutar. Romanlarında yazar tarihe doğrudan yer vermez. Özellikle Kaybolmuş Günler'de Nuri Bey'in Osmanlı devletinin kuruluşu nedeniyle Söğüt'e gideceği söylentileri, Osmanlıya ve tarihine ilgiyi ayakta tutmak içindir. Miyasoğlu sağlam bir gelecek kurmasını istediği toplumumuzun tarihine eğinilmesi gerektiğine inanır. Tarihimizi araştırırken pragmatik bir anlayışla yola çıkmamızı savunur.

1. Ali Oğuzkan, Türk Dili Ders Notları. (Yayımlanmamış.)

Çünkü, "Pragmatik tarihçilikte geçmişin olaylarından istikbal için faydalar çıkarmak gayesi güdülür. Mazinin insanlık için ibret teşkil edecek iyi veya kötü halleri, sırf cemiyeti terbiye, yani faide bakımından tetkik edilip ve siyâsî hükümler çıkarılır. Beşerî görülen bu tip tarihçilikte asıl gaye millîdir ve cemiyeti ahlâken yükseltmek gayesini güder." ¹

Bu yüzden Kaybolmuş Günler'de Beşir tarih için: "Tarih bize toplumun geleceği için olumlu yolları göstermiyorsa, göstermeyecekse, onunla uğraşmak pehlivan hikâyeleri anlatmaktan başka birşey değil." ² der. Beşir'in ağzından verilen bu sözler bize yazarın tarih görüşünü özetler.

c. Tarihte Ermeni Mezalimi

Mustafa Miyasoğlu'nun romanları tarihî romanlar olmadıkları için, bu romanlarda örnek olacak, tarihî olaylar sergilenmez. Sadece Dönemeç'te, Mehmet Ziver'e Kayseri'yi gezdiren Tahsildar Sami ile Bahri, "Ermeni yapısı eski bir evin önünden geçerken, Ermeni mezalimine dair hikâyeler dinlerler. Camcının evi denilen evin, bir Ermeni ağasına ait olduğunu ve bu evde tüyler ürpertici cinayetler, baskınlar plânlandığını öğrenirler." ³

1. Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Tarih Notları. (Basılmamış.)

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.230

3. M.Miyasoğlu, D., s.307

Böylece, yazar, Osmanlıların kucasına oturup, onun sakalını yolan nankör Ermeni azınlığın yaptıklarını, romanın imkânları içerisinde, tarihî bir anıyı, vefalı bir bellek özelliği ile hatırlar; geçer.

ç. İslâmci Genel Görüşler

İslâmci görüşe sahip Miyasoğlu'nun eserlerinde bu görüş temel bir ritim gibi içten içe işlenir. O, İslâmî değerlerden uzaklaşmış ya da uzaklaştırılmış kuşakların yanlış yaşadığına inanır. Bu yüzden romanlarında bu temel görüş her fırsatta karşımıza çıkar.

Yazarın, İslâm ile ilgili temel fikri, bu idealin temel ilkelerinin anlatılması şeklinde işlenmiyor. Yazar bu görevin din adamının vaaz konusu olduğu bilincinde olmalı ki bu görüşleri roman kişilerine, romanlarında yaşatmak istercesine karşımıza çıkarır.

O, İslâmın bir hayat tarzı olduğunu, onu toptan yaşamak gerektiğini vurgular. Dönemeç'te Şakir'in sekreteri Bahri bu yüzden: "Bir cuma namazı, Ramazan Orucuyla müslümanlık tamam oluyor sanıyoruz." ¹ der.

Her müslümanın bileceği gibi bu dünya bir sınav yeridir. Tanrı'dan kopup geldik yine ona döneceğiz. Bir müslümanın her fırsatta hatırlaması gereken husus geldiği yere tekrar dönmemiz gerektiği fikri olmalıdır.

Tasavvufun da temelini oluşturan bu görüşü yazar, Şerif Efendi'nin karısının ağırlaşması üzerine orada toplananlardan birine söyler; dünyanın yalan oldu-

1. M. Miyasoğlu, D., s.224

ğunu hatırlarlar: "İçlerinden biri belli belirsiz bir sesle mırıldandı: "İnna lillahi ve inna ileyhi râci-ûn." ötekiler de mütevekkil bir tarzda başlarını salladılar." ¹

Geçerliği bana göre tartışmalı olmakla beraber, Miyasoğlu, İslâmda genel anlamda aşka büyük önem veriyor. ² Bu konuda roman kişilerinden Şakir, biraz da sevenle sevmeyeni birleştirerek, dâhîlikle delilik arasındaki farkı belirtircesine, İslâmda aşk için: "İslâmiyeti rasyonel bir tarzda kavramak için, insanın aşkı tanıması gerekir. Ya da tersi. Zaafı olmayan insan, mükemmeli bulmada aşkın fonksiyonunu kavrayamaz ve "sev de odunu sev" sözünden birşey anlayamaz." ³ der.

Güzel Ölüm'de Şakir, onun ülkücü arkadaşı Ekmel ve gazeteci Ali, Hilmi Ziya'nın dünya görüşünü tartışırken sözü Hilmi Ziya'nın ilmi ile amel etmeyeşine getirirler.

Gazeteci Ali: "...Bir ilim adamı kalkar da "İlmiyle âmil olmayana ne gerek var." derse gülüp geçeceksin. Adam kendi kafasından bir ahlâk felsefesi uydurunca, elbet ibadete de, camiye de muhalif bir tavır ala-

1. M.Miyasoğlu, D., s.274

2. Her aşk kalbe göre değildir. Ama İslâm her kalbe göredir. Aşk bir bakıma çile çekmektir. Çile insanı olgunlaştırır. Aşk bir gerilimdir. Gerilime eğmen olma irade işidir. Bu yüzden aşk eğitim için ölçü olabilir.

3: M.Miyasoğlu, G.Ö., s.109

caktır. Başka türlü kendisini kim takar? " ¹ diyerek, İslâmı yaşamının gereğini vurgular. Çünkü İslâmı yaşamayan bir insan kendince hayat ölçüleri ortaya koyacaktır. Bir hayat tarzı olarak İslâmın köklü ve orijinal değerleri varken, sahte bir orijinallik ve moda uğruna, kendi kafasından ahlâk ölçüleri uydurmamalıdır.

İslâmı bir hayat tarzı olarak yaşamının iki kalın çizgisi vardır. Bunlardan birisi kul olarak yarıdana karşı özel sorumluluklarını içeren kendi hayatı.

İkincisi ise bağlı bulunduğu toplumun, yani İslâm toplumunun devamı ile ilgili toplum hayatı. Yani İslam fert için devlet umuru ile ilgilenmeyi de esas almaktadır. İslâmda cumanın farziyyetini gerekli kılan bu görüştür. Bu bakımdan Miyasoğlu, Dönemeç'te Kayseri'nin tarihî yerlerini gezen roman kişilerini "Battal Gazî Camii'nde cumayı kılmak için acele ettiler." ² ifadesiyle onları camiye sevkeder.

Miyasoğlu'nun romanlarında yer alan İslâmı yaşamının, İslâmca yaşamının tezahürleri her fırsatta karşınıza çıkar. Meselâ, müslüman bir kimsenin inançlar bütünü, moral değerleri ilhamını İslâmdan almalıdır.

Dönemeç romanının baş kişilerinden Şakir'in annası oğlunu şehre uğurlarken "kâlû selâmet" okur; arkasını sıvazlar.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.103-104

2. M.Miyasoğlu, D., s.207

Yine Dönemeç'te beylikler devrinden kalma mezarlıkları ziyaret eden roman kişileri "üç kulhüvallah bir elham" okurlar. Bu, bir rivayete göre Kur'an'ın hatmine muadildir.

İslâmî ailenin temelinde bir mukavele şekli olan nikâh vardır. Nikâh yetkisi lâik devlette, özünden birşey kaybetmemekle beraber, din adamından alınmış, devlet memuruna verilmiştir.

Ancak, manevî değerler manzumesi olarak İslâmı yaşayan Türk insanı içten içe dînî nikâhı da uygulamaktadır. Dönemeç'in kadın kişilerinden Şefika: "Gelsinler de hiç değilse hoca nikâhı kıyılsın akşam namazında." ¹ derken bu özlemi dile getirir.

İslâm toplumunda çocuklara ad koyma tabiatıyla İslâma göre olmalıdır. Dönemeç'te Ayşe Hanım, Kerim Ağa'nın kızına ad koyacağı zaman: "İyisi mi Fadime anaamızın adını koyun çok istiyorsanız." ² der. Aslında bir kısmı Türkçeleşmekle beraber, Türk insanının İslâm sevgisinden ötürü, peygamberimizin "Çocuklarınıza iyi ve güzel adlar koyun." sözü Arap adları sevgisine dönüşür.

İslâma uygun yaşamının bir örneği de mukaddes günlere saygılı olmak ve bu günleri anlamlarına paralel yaşamak. Dönemeç'te, Fatma'nın düğünü nedeniyle, Safinaz Ebe şöyle demektedir: "Kızım yavrum, Bilâl Ağa'nın

1. M.Miyasoglu, D., s.207

2. a. e. s.95

ruhu muazzep olur, bu mübarek günde çalgı çığırğı olur mu? " 1

d. İslâm Felsefesi ve Tasavvuf

İslâm felsefesi, İslâmın yorumundan çıkmış bir düşünce biçimidir. Tabîî olarak Hz. Peygamberin sağlığında dinin yorumu yapılmamıştır. Çünkü merak edilen her İslâmî mesele peygamber tarafından çözüme ulaştırılmaktaydı.

Peygamberin rahletinden sonra, İslâmî problemlerde başvurulacak kimselerin çoğalması, İslâmı, değişik dünya yorumlarını benimsemiş kişi ve milletlerin kabul edişleri, hatta Hz. Muhammet'in sözlerinin dahi yoruma ihtiyaç göstermesi, buna ilâveten hilâfetten doğan siyasî entrikalar daha sonra Tasavvuf adını alacak olan İslâm felsefesinin doğmasına basamak hazırlamıştır.

Bu yüzden Mekke'de nâzil olan, daha çok mistik ve kalbî bir anlam taşıyan ayetler peygamberden iki yüz yıl sonra değişik yorumlara uğratılarak Tasavvufun temelini oluşturmuşlardır.

Meselâ Kur'an'da "İman edenlerin Allah için sevgileri, en kuvvetli sevgidir." 1 mealindeki âyet, mutasavvıflarca, Tasavvufî aşka temel sayılmıştır.

Yine Kur'an'da: "Allah'ın emri, bir şey murat edince, ezeli bilgisinde malum ve sabit olan o şeyin

1. Bakara sûresi, âyet.165

mahiyetine (ol) deyince oluverir." ¹ âyetini ve Hz. Peygamberin "Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğı sevdim de halkı yarattım." kudsî hadisini mutasavvıflar tecellîye -yaratılışa- sebep gösterirler.

Başlangıçta böyle sınırlı yorumlarla başlayan Tasavvuf zaman içinde tartışmalara yolaçmış, çeşitli mezhep ve tarikatların doğmasını hazırlamıştır.

Böylece, sevgiye, gönüle, insanın iç dünyasına hitap eden Tasavvufî görüşlerin yorumlanmasından tarikatlar, Hz. Muhammet'in görünen ve bilinen yaşayışını çıkış noktası alan düşüncelerin uygulanmasından ise mezhepler doğmuştur.

İslâm dünyasında mezheplerin yanı sıra tarikatların faaliyet gösterdiği, tarikatların uygulama yeri olan tekkelerin birer eğitim kurumu olarak ortaya çıkışları bir gerçektir.

Benim amacım Tasavvufun ilkelerini ve uygulama şekillerini anlatmak olmadığı için burada bu geniş konuya yer vermek istemiyorum.

Ancak, Mustafa Mıyasoğlu, İslâmî bir realite olarak Tasavvufa yer veriyor. Onun önemli roman kişileri, amacı kâmil insan, gönül ehli insan yetiştirmek olan Tasavvufu yaşamak v ona bağlanmak eğiliminde görülmüyorlar.

Bu kahramanlar özellikle, yaşadığımız dünyada

1. Âl-i İmran sûresi, âyet.165

açıklanamayan olayların iç dünyamızla, gönülle, sevgiyle yaşanabileceğini benimseyerek, bu iş için bir mürşid-i kâmile bağlanmanın gereğine inanırlar.

Kaybolmuş Günler'de Beşir, bir yıl önce cami avlusunda, büyük bir ağacın setinde otururken bir ihtiyarın, "Pîri olanın gamı olmaz. Bir büyüğe bağlanmak lâzım. Allah'ın sevgili kulları yine onun izniyle tasarruf sahibidir. Zaman boş değil, sende istidat var." ¹ diye kendisine söylediği sözleri hatırlayarak, Tasavvufî yaşama biçiminin kendisine en uygun bir hayat tarzı olduğunu düşünür. Romanın baş kişisi Beşir'in bu sözü romanın sonunda anlaması anlamlıdır.

Güzel Ölüm'de bir mutasavvıf tavrı taşıyan Cevdet Bey de hat öğrencilerine: "İşte efendim, o kadar çarpınmak için insanın bir mürşid-i kâmile teslim olması şarttır." ² sözleriyle kurtuluş için tekkeyi tavsiye eder.

Mutasavvıflara göre yaratıcı ve yaratılış bâtınla kavranabilir. Gerçeklerin kavranmasında akıl yetersiz kalır. Tekkenin medreseye karşı oluşu da bu yüzden dir. Çünkü medrese zâhîrle ilgilenen, aklî ilimlere yer veren bir öğretim kurumudur. Zaman içinde bu zıtlaşma çözümlenmekle beraber, bugün bile akıl-gönül çe-

1. M.Miyasoğlu, K.G., s. 255

2. M.Miyasoglu, G.Ö., s.110

kişmesi vardır. ¹

da. Keramet

Mutasavvıflara göre peygamberlerin mucizeleri, evliyanın kerametleri akılla değil, gönülle, aşkla kavranabilirler. Güzel Ölüm romanının kişilerinden Şakir, hayata, insana, insanla ilgili şeylere akılcı bir tavırla yaklaşanlara bir türlü ısınmaz; şöyle düşünür:

"Belki başka dinler için mümkündü ama, İslâm için akıllı tek ölçü almak son derece sakar bir şeydi. Âyet ve hadislerle sabit mucizeleri, bunca evliyanın kerametlerini akılla açıklamak mümkün mü? " ²

Güzel Ölüm'de Harun'a kızarak: Cevdet Bey'in, "Hazreti Meryem'in mihrapta bulduğu yiyeceklerle, Ashab-ı Kehf üç yüz küsur sene bir mağarada canlı olarak kalışını, o da Molla Cami gibi evliyanın hak olduğuna delil gösteriyor ve Sevr Mağarasında Peygamber Aleyhis-selâm'la Hz. Ebubekir'in üç gün üç gece ne yaptıklarını neden merak etmiyorsunuz? " ³ deyişi, mucizeleri örnek gösterişi bu yüzdendir.

Hatta romanın baş kişilerinden Şakir, Nakşilerin rabıta dedikleri bir hâli yaşar: "Birden gözleri-

1. Bu çıkmazın temelinde iki tarafın da ölçüyü kaçırmaları yatmaktadır. İnsanın aydınlanmasında, akla da aşka da tek ölçü olarak bakılmamalıdır. İslâm akıllı dindir. Akıllı olmayanın dîni olmaz. Bunun yanı sıra akılla açıklanamayan bazı hususlara inanmamız farz kılınmıştır. Çare iki ölçüyü uzlaştırmaktır.

2. M.Miyasoglu, G.O., s.109-110

3. a. e. s.60-61

min önünde Cevdet Bey'le Serpil bir görünüp bir kaybolmaya başladı. Birden gözünü açtı, uyumuyordu, dalmamıştı da. Ya bu neyin nesiydi? İlk defa başına geliyordu. Nakşilerin rabıta tekliflerine uygundu bu. Cevdet Bey'in Nakşî olduğunu hatırladı. Belki bu büyüklerin bir cilvesiydi." ¹

Tasavvufta gerçeği aramak, Tanrı'yı aramaya eşittir. Dervişler gerçeği aramak için yollara düşerler. Yollara düşmek, olgunlaşmak için çile çekmektir. Bir mürşid-i kâmile katlanmaya soyunmak, tekke tekke nasip aramaktır.

Güzel Ölüm'de Şakir, görünüşte Ankara'da başlayan aşkını tamamlamak, gerçekte Yunus gibi "şehre varam feryad ü figan koparam." ² demiş, İstanbul yollarına bir mürşid-i kâmil aramak için düşmüştür.

Şakir'e Donemeç'te Fehim Bey, "Artık söz bu kadar. Elinden geleni yapacağın ötesini sen bilirsin Şakir Can... Sözlerim sana emanet." ³ der; onu bu amaç için İstanbul'a çağırır; sözünün sonuna -anlaşılacağı gibi- emanete hıyanet etmemesini de ekler.

Miyasoğlu'nun roman kişileri arasında Cevdet Bey'de odaklanan tasavvufî görüşlere itiraz eden öğrenciler de vardır. Bunlar Cevdet Bey'in Tasavvufa mey-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.113

2. a. e. s.126

3. M.Miyasoğlu, D., s.174

lini ciddî bulmazlar, onun Tasavvufu hurafeye boğduğunu söylerler. Bu öğrencilerin başında Arap asıllı Reha Cevdet Bey'i sıkıştırarak terletenler arasındadır.

İslâmî yaşayışı, halkın yaşayışını, kendi ifadesiyle yerli hayatı romanlarına konu alan yazar, bu hayatın akıl dışı yankılarına da romanlarında kaçınılmaz olarak yer verir. Çünkü halkın gerçek yaşantısını yansıtmamanın başka yolu yoktur.

db. Hurafe

Halktan kişiler, hayatlarını kulaktan dolma bilgilerle yönlendiren cahil insanlardır. Hayatı yorumlayışları da ona göredir. Şeyh uçmasa bile onlar uçururlar.

O nedenle, Şakir'in arkadaşı Mehmet Ziver'e Kayseri'yi gezdiren Tahsildar Sami niyet için mihrabın çıkıntısına, "Siz de birer niyet tutup taş atın bakalım sizinki tutacak mı?" ¹ diyerek bir hurafeyi tekrar yaşatır. Battal Gazi'nin kahramanlıklarını, bir turist rehberi gibi anlatırken, "Aşağıdaki kayada ayak izi de varmış." ² yakıştırmasını inandırıcı bir delil haline getirmek ister.

Kadınlar arasında daha çok yaygınlaşan, daha bir renklilik kazanan bu inançlar, hayatın sakınılması ve korunulması gereken yanları haline gelirler.

1. M.Miyasoğlu, D., s.317

2. a. e. s.319

Meselâ Dönemeç romanının uğursuz tiplerinden Kara Fadime'nin belâsından korunmak, nazarına uğramamak için ya Hanımanne'ye okunmak ya da muska takılmak gerekir. Tecrübeyle sabittir ki Recep Usta'nın "Ne zaman sabah giderken kapı aralığından Kara Fadime'nin kendisine baktığını farketse, o gün işi ters giderdi."¹ görüşüne ancak hurafeye önem veren inanır.

e. İslâm ve Kader

Miyasoğlu'nun romanlarında, roman kişileri İslâmî düşünceden kaynaklanan kader temi üzerinde de düşünmektedirler. Ancak, bu konunun belirli kalıp bilgileri ya da inançlar olarak verildiği gözden kaçmıyor. Çünkü her müslümün kaza ve kadere inanmanın İslâmın inanç temellerinden olduğunu bilir.

Kader, insanların başlarına gelecek her türlü işlere dair Allah'ın ezeli hüküm ve takdiri; kaza ise olacağı ezelden Tanrı tarafından takdir olunan şeylerin olması anlamındadır.

Bununla birlikte İslâm dünyasında bu konu, İslâmın doğuşundan beri İslâm bilginlerini sürekli meşgul edegelmiştir. Tartışmalar konunun değişik yönlerinin belirmesine, bu yönelişlerin giderek mezhep haline gelmesine sebep olmuştur.

İslâm dünyasında adına Mutezile ve Kaderiye denen mezhep taraftarları, insandaki cüzî iradeye daya-

1. M.Miyasoğlu, D., s.92

narak, kulun kendi kaderini yönlendirebileceği tezini savunmuşlardır.

Bu düşünceyi savunanlar, düşüncelerine temel olarak Kur'an'dan birçok âyet gösterirler. Bu âyetlerden birkaçının meallerini aşağıya alıyorum:

"Artık kim zerre ağırlığında hayır yapmışsa onu görür. Ve kim zerre ağırlığında şer yapmışsa onu görür." ¹

"İş ne sizin kuruntunuza, ne kitap ehlinin kuruntusuna göre olmaz. Kötülük yapan, cezasını çeker ve kendisine Allah'tan başka ne dost ne de yardımcı bulamaz." ² (Allah'ın vereceği cezayı kimse ondan savamaz.)

"Dediler: "Rabbimiz biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz ! " ³

"De ki: "Hak (yani bu Kur'an) Rabb'indendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin. Çünkü biz zâlimlere öyle bir ateş hazırladık ki, çadırı onları kuşatmıştır..." ⁴

Bu görüşlerin tersini savunanların düşünceleri ise, Cebriye Mezhebini doğurmuştur. Cebriye'ye göre, madem ki Tanrı kulun kaderini yaratıyor, onun bütün başına gelecekleri biliyor, o halde insan hareketlerin-

1. Zilzal sûresi, âyet.7-8

2. Nisa sûresi, âyet.23

3. Âraf sûresi, âyet.23

4. Kehif sûresi, âyet.29

den sorumlu tutulamaz.

Günah ve sevabı yok sayan bu görüş sahipleri de düşüncelerine temel olarak Kur'an'dan birçok âyet gösterirler. Bu âyetlerden bazılarının Türkçeliri şöyledir:

"Allah her şeyin yaratıcısıdır, O her şeyin yöneticisidir." ¹

"Ey insanlar, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı var mı? Ondan başka Tanrı yoktur. nasıl oluyor da (tevhitten) çevriliyorsunuz? " ²

"Oysa sizi de yaptığınız bu şeyleri de Allah yaratmıştır." ³

"O (Allah) ki göklerin ve yerin mülkü (ve yönetimi) O'nundur.. (O) bir çocuk edinmemiştir, mülkünde ortağı yoktur. Her şeyi yaratmış, ona bir düzen vermiş, mukadderatını (kâbiliyetlerini, özelliklerini) tâyin etmiştir." ⁴

"De ki:"Allah'ım (ey) mülkün sahibi, sen dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden mülkü alırsın; dilediğini yükseltirsin, dilediğini alçaltırsın. Sen her şeye kadırsın ! " ⁵

-
1. Zümer sûresi, âyet.62
 2. Fatır sûresi, âyet.3
 3. Saffat sûresi, âyet.96
 4. Fürkan sûresi, âyet.2
 5. Âl-i İmran sûresi, âyet.26

Kaza ve kader konusunu Ehl-i Sünnet bu iki görüşü uzlaştıracak şekilde yorumlanmaktadır. Yani orta yolu seçmiş, orta görüşü benimsemiştir.

Ehl-i Sünnet'e göre Allah'ın iradesi bir küllî irade olarak bütün kainatı ve işleri kaplamaktadır. Cüzi irade, yani kulun iradesi küllî irade içinde kulun kendi hayatına yönlendirmekte ve düzenlemektedir. Böyle olmasaydı, Tanrı'nın insanları sınav için bu dünyaya göndermesinin bir anlamı kalmazdı.

Aslında İslâm'da kaza ve kaderi, bu konuyu yorumlamaya çalışmış geniş bilgili, uzman kişilere bırakmanın faydasına ve gereğine inanıyorum. Ancak Miyasoğlu'nun roman kişilerinden karşımıza çıkan kaza ve kader ile ilgili görüşlerin yorumuna faydası olur düşüncesi ile, konuya kısaca temas etmek istedim.

Yazarın roman kişilerinde kaza ve kaderle ilgili olarak yukarda özetlemeye çalıştığım bu üç değişik görüş de yankı bulmaktadır.

Kaybolmuş Günler'de Beşir, "Düzen bozuxsa sorumluluklarından kaçan, bunları kötüye kullanan insanlar suçluydu. İlâhî kader kendi şartlarımızda deniyordu bizi. Kaza ve kader, bizim irademizi kullanmamıza, kendi tercihimize göre değişiyordu zaman zaman." ¹ derken Kaderiyeci bir görüşe sahiptir.

Dönemeç'te roman baş kişilerinden Şakir, Mehmet

Ziver'e yazdığı mektubun sonunda hayat hakkındaki görüşünü bir cümleyle özetler; "İnsan hayatınının fazlasıyla kendi iradesiyle şekillendiğine inanacak kadar da akıllı sayılmam." ¹ der. Bu söz Cebriyeci görüşe daha yakın bir anlam taşır.

Güzel Ölüm'de mutasavvıf bir tipi canlandıran Fehim Bey'in öğrencilerinden biri, sıralanan örnekler karşısında kendini tutamaz, terden sıırılsıklam bir şekilde, " - Dünya böyle ise, biz onu değiştirmek hakkına sahip miyiz? " ² diye Fehim Bey'i onaylarken tam bir Cebriyeci görüşü sergiler. Aynı romanda, kadroya sonradan katılan Yavuz, başından geçenleri ve kendisini yorumlarken aynı kader anlayışına sahiptir:

"Bu kötülük kimden geliyor? Babamdan mı, benden mi? Yoksa çevremden tesadüflerden mi? Weden Bahri değil de ben? " ³ Bu görüş tam bir açıklıkla, Güzel Ölüm'de Cevdet Bey'in sözlerinde karşınıza çıkar. Bu romanda hem Cevdet Bey'in hem de Fehim Bey'in etkisinde kalarak birkaç kişinin kişiliğini birden yaşadığını ifade eden Şakir, onun tesadüf hakkındaki şu sözlerini hatırlar: "Hiçbir şey tesadüfî değildir efendim, diyor du adam, hiçbir şey tesadüfî olamaz. Onlar bizim kaderimizdir. Kaza ve kaderi tesadüfî şeyler zannetmek de

1. M.Miyasoğlu, D., s.82

2. M.Miyasoglu, G.Ö., s.182

3. a. e. s.163

bir kısım cühelânın hüsn-ü kuruntularıdır efendim." ¹

Şakir'in, arkadaşı Ekmel'e verdiği " - Önemi yok. Zaten hayat her zaman kendi programını kendisi yapar." ² cevabı bu görüşü daha özlü anlatır.

Kaybolmuş Günler'in sonunda Kaderiyeci bir hayat anlayışına bağlanan Beşir, romanın hemen hemen tamamında kararsızdır. Onu, "Biz bu sonsuz akışın içinde küçük bir noktadan başka neyiz ki? Bu sonsuz akışa, oluş mu, zaman mı, yoksa kâdêr mi deniyor, bilmiyorum." ³ "Önemli olan yaşadığımız hayata bir anlam vermek. Bunu bulunca, ölümsüzlüğe kavuşmuş olacağız sanki." ⁴ sözleriyle iki uç görüşe kaymaya hazır bir dinginlik (atalet) halinde buluruz.

Roman sırasına göre düşünürsek, Miyasoğlu'nun roman kişileri kader anlayışları bakımından, ilk romanı Kaybolmuş Günler'de kararsız, ikinci romanı Dönemeç'te Kaderiyeci, son romanı Cüzel Ölüm'de ise Cebriyecidirler.

f.İslâmcı Hayat Görüşü

Kaderlerinde kendi gayretlerinin, iradelerinin izlerini göremeyen, görmek istemeyen tiplerin hayat için söyleyecek sözleri olamamaları gerekir. Miyasoğlu'nun İslâmcı tipleri hayat karşısında hamleci değil, se-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.152

2. a. e. s.117

3. M.Miyasoğlu, K.G., s.163

4. a. e. s.191

yircidirler.

Güzel Ölüm'de Şakir, sözlüsü Serpil'in ölümü ile hayatı bir gerçek olarak kavramaya lââyık bulur. O da, yaşama biçimini bir türlü benimseyemediği, felsefe öğrencisi Ekmel'in düşüncelerini hatırlarken: "Hayata ve dünyaya, ya Ekmel gibi sürekli değişen gözlüklerle bakacak, yanıt da Cevdet Bey gibi sezdiği ilâhî cilveleri tebessümle seyrederek... İlki için daha çok okumak ve düşünmek, ikincisi için de sadece inanmak gerekirdi." ¹ diye düşünür.

Güzel Ölüm'de diğer roman kişileri tarafından benimsenmeyen Ekmel'in inandığı filozofların bir sentezi gibi verilen hayat görüşü şöyledir:

"Hayat akılla kavranılmaz... Hayatî kudret kendi kendini aşan, muhitini emen, kendine muhit yaratan, hamle yapan bir kuvvettir. Her şey hayatın bütünlüğü içinde şekil, mâna ve ifade kazanır. Bununla insan düşünen, isteyen, insiyaklarıyla yaşayan bir mizaç olur. Böylece hayatın hakiki mânası insanı ölüme götürmesinde görülür..." ²

Bu görüş, son cümlesinde ölümü bir yokoluş saymakla beraber, İslâmîle uzlaşabilecek bir görüştür. Şakir'in dediği gibi bu hayatı anlamının yolu okumak ve

1. M.Miyasoglu, G.Ö.,s.245

2. a. e. s.245

düşünmekten geçer. İstemek ise bu hayatın sürekliliğinin en önemli şartıdır. ¹

Bu hayat anlayışını Güzel Ölüm'de Şakir görmesine rağmen kabullenemez. Hayatı, kasabın bıçağı altında ki bir kurbanın debelenmesine benzeter: "Hayat buydu işte, bir yanda umut sevinç. Bunların arasında biz insancıklar işte böyle debelenip duruyoruz.." ²

g. Ölüm ve Şehitlik

Hayatın bir bıçak sırtı otesi Ölümdür. Tabir caizse uyku ile uyanıklık gibi. Her müslüman bilir ki İslâm'da ölüm bir yokoluş değildir; geldiğimiz yere, Tanrı'ya dönüştür. Ancak ölümün gayeli oluşu onu yüceltir.

Meselâ Tanrı'nın adını yüceltmek, yaymak için ölenler, kan dokenler, can verenler şehit sayılırlar. Güzel Ölüm'de Serpil'in ölümüne böyle bir soyluluk kazandırmak için Cevdet Bey'in yorumuna rastlarız. Cevdet Bey Serpil'in kardeşi İnsan Bey'i teselli ederken Serpil'in ölümü için: " - Alelâde ölüm değil İnsan Beyoğlum, Şahadet bu Şahadet...Böyle ölüm dostlar başına." ³ der.

Cevdet Bey bu ölümü: "İnşallah şahadettir, inşallah şahadettir... Vadi-i ilâhide hulf yok...Allah öyle vadetmiş, kim ki şahadeti samimiyetle ister, o ya-

1. Allah Kur'an'da ilk olarak okumamızı emrediyor. Pekçok âyette düşünmemizi buyuruyor. Kendisinden istememiz emrolunuyor.

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.66

3. a. e. s.89

tağında da ölse bile, Allah onu şehitlerle haşreder.." ¹
 sözleriyle Şahadet olarak yorumlar. Doktorların ihmali yüzünden Ölüme giden Serpil şehit midir? bilemem. Ama bir insanın ölüm için samimi olup olmadığı ölümle yüz yüze geldiğinde belli olur.

Cevdet Bey'in dilinde şahadetin bir başka adı da güzel Ölümdür. Kıbrıs'da sahabeye hizmet ederken ölen Hala Sultan'ın ölümü de böyle bir Ölümdür.

"...güzel ölüm olsa olsa Hala Sultan'ın ölümü olabilirdi." ... "Çünkü peygamber müjdelemişti ve bu bir mucizeydi." ²

Cevdet Bey'in yorumu ne olursa olsun ölümü ürpertici ve istenmez bir olgu olarak gören bir anlayış da yer alır Güzel Ölüm'de. Serpil'in teyzesi Nafile Hanım, Serpil'in güzel ölüm sözüne " - Ölüm değil mi alt ucu? İstenir mi, bu adam bunadı mı nedir? " ³ diye karşılık verir.

ğ. Savaş-Cihat

Miyasoglu'nun romanlarında, her çeşit yaşama biçiminin dayanağı veya orijini İslâm dinidir. İslâm dininin sadece idealler olarak karşımıza çıkan inançlar marzumesine inanmak yetmez. Onları yaşamak, İslâmî hayatın tezahürleri haline getirmek gerekir. Bu uygulama

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.248

2. a. e. s.89

3. a. e. s.90

bir bakıma inanılan bir sistemin hayatta kavgasının verilmesi anlamını taşır. Bir kavganın anlam kazana-bilmesi için haklı ve geçerli bir sebebe dayanması ge-rekir.

Yazar, bu yüzden romanlarında tam olarak, sıra-dan bir kavgaya sayılabilecek savaşa değil, cihada yer verir. Cihat, bilindiği gibi, Allah'ın adını yüceltmek İslâmı küfre karşı savunmak için yapılan savaştır. U-cunda şehitlik olduğu için, cihat özlenen bir uygula-madır.

Güzel Ölüm kişilerinden Cevdet Bey, hastanenin bahçesinde, günün ilk ışıklarıyla, Kıbrıs Harekatının başarısından ötürü coşar, daha büyük başarılar için dua eder, Mehmetçik'i cihat için teşviğe çalışır.

Bu romanın baş kişilerinden Şakir "Keşke askere alsalar da çıkarma birliği ile Kıbrıs'a gitseydim." ¹ diye hayatını gayelendirmek ister. Şakir'e göre "Yurt-ta sulh cihanda sulh" parolasına rağmen "Olan olmuş, elli yıldır savaş yüzü görmemiş ordu, milletin yüzünü ağartmıştır." ² Çünkü bu bir bakıma İslâmın da yüzünün ağarmasıdır.

Buna rağmen Dönemeç romanında Fikriye'nin, am-cası Kerim Usta'nın eski yılları anışı ile ilgili ola-rak: "O da dedem gibi İstiklâl Harbi'nden dönmeyen am-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.12

2. a. e. s.12

camı anar olmuştu sık sık. Ağam dönseydi bu hallere düşmezdik." ¹ deyişi ile savaşın bir yıkım olduğunu vurgular.

1. Namaz

Miyasoğlu'nda dîni uygulamaya dönük bir başka tema da namazdır. Namazı ihtiyarların ve dar gelirli halk kesiminden kişilerin kıldığı gözlemi onu üzer. Bu yüzden Dönemeç romanında cuma namazına sonradan yetişen Mehmet Ziver, Sami Efendi ve Bahri'nin tavırlarını onlara, "İhtiyarlarla, civardaki gecekonducuların gece işçilerinden meydana gelen kalabalığın arkasında, bunlar biraz igreti buluyorlardı kendilerini." ² sözleriyle, görüşlerine paralel yorumlatır.

Namaza özellikle adı aydına çıkmış, yarı aydınların yavan davrandıkları, soğuk durdukları bir gerçek. Bu durum özellikle cenaze namazlarında daha da belirginleşmekte. Bir cenazeye karşı son görevini yerine getirmek durumunda olanların, namaza katılmayarak, seyirci kalmaları "farz-ı kifaye" görüşüyle de bağdaşmıyor. Miyasoğlu bu garabeti Güzel Ölüm'de, Nihat Sami Banarlı'nın ölümüyle ilgi düşürerek Şakir'in düşünceleri biçiminde şöyle sergiler:

"Kimse ölü ile ilgili değildi. Hatta bazı kerli ferli adamlar, Remzi'nin adlarını söylediği bir kı-

1. M.Miyasoğlu,D., s.36

2. a. e. s.309

sım profesörler, kadınlarla birlikte bir köşeye çekilmiş, camiden çıkan kalabalığın namazı kılmasını bekliyor. Biraz sonra ince bıyıklı ve aydın kılıklı bir sarıklı tabutun başında tiyatro tıratlarını andıran bir tavırla, uzunca bir konuşma yapıyor. Herkes o an put kesiliyor. Nihat Sami Banarlı'nın cenazesinde bulunmanın ciddiyetine bürünüyor ve konuşmayı dinliyor." ¹

i. Örtünme

Mustafa Miyasoğlu, ilk romanı Kaybolmuş Günler'den itibaren İslâmın emri olan örtünme temine de yer verir. Kaybolmuş Günler'de Nezine: "Öğretmen olduğum kasabada gezerken başımı örtüyorum." ² demektedir. Bu ifade çevreye uyma anlamı taşısa da yazarın daha sonraki romanlarında, örtünmenin İslâmî bir emre uyma olarak istendiği açıktır.

Meselâ Güzel Olüm romanında Serpil'i seyreden Şakir, onun, o yana bu yana salınan saçları için şöyle düşünür: "Bunları ne diye örtmezse, diye düşündü. Bu da onun şartı olsa çok mu ağır gelirdi?" ³

j. Spor

Her hayat uygulamasının İslâm için olması gerektiğini savunan yazar, spor da İslâm için yapılmalıdır görüşündedir. Dönemeç romanında Bahri, Ken Norton-Mur-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.243

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.52

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.170

hammet Ali maçıını anlatır; Muhammet Ali için: "Ama adam hakkını aldı gavurdan. Bizim Şakir Bey öyle diyor du bugün. Adamın Allah için vurduğu yumruklar Amerikalıların asabını bozuyormuş." ¹ der. Şakir'in de görüşleri sayabileceğimiz bu sözler sporu İslâmın ve hıristiyanlığın mücadelesi olarak göstermektedir.

k. Düğün-E_vlenme

Bunun gibi İslâmı yaşayan insanların, doğal olarak onun mukaddes saydığı günlere önem vermeleri gerekir. Düğünlerin bu günlere rastlatılmaması dine saygı anlamı taşır. Dönemeç'te bir dalgınlık eseri Fatma'nın düğününün Berat gecesine rastlaması ortalığı karıştırır. Bu konuda Şefika Hanım şöyle demektedir: "Bilal Aga'nın ruhu muazzep olur. Bu gecede rızıklar dağıtılmış. Bu gece Allah kullarını affeder ömürlerini uzatmış..." ²

Türk insanı geleneklerine bağlı ve onu yaşatma heyecanı taşıyan bir özelliğe sahiptir. Ondaki bu özellikleri Miyasoğlu, hem bir yaşama tarzı, hem de bir kültür unsuru olarak sık sık kullanır. Romanlarında her tür geleneğe yer veren yazar, özellikle evlenme ile ilgili olanları göze batıcı hale getirmeye çalışır.

Güzel Ölüm'de Şakir, sözlüsü Serpil'e " - Seni eve bırakayım mı? " diye sorar. Serpil, " - Hayır, ön-

1. M.Miyasoğlu, D., s.217

2. a. e. s.208

ce Aziz Mahmut Hüdai Hazretlerine gidelim. Dönüşte babamın mezarına da uğrarız. Sen beni asıl babamdan istemelisin." ¹ diye karşılık verir. Bu cevap, bizde aile kurulurken büyüklerin reylerine baş vurma, onların rızasını alma geleneğinin anlatımıdır. Serpil, babası rahmetli olduğu halde bu rızaya ihtiyaç duyar.

Evlenme muvafakatı ailede baba ölmüşse büyük oğulla geçer. Serpil, Şakir'e bu konuda: "Önemli olan ağabeyim. Onun rızasını alman gerekir, ne de olsa babamın vekili o." ² diyerek sözü kardeşine bırakır.

Hatta bu geleneğin etkinliği amcalara kadar uzanır. Dönemeç'te Zeynep'in babası, Zeynep Dursun'a verilirken Recep Usta: "Sen bilirsin ağa, büyük sensin, lâf senden çıkar." ³ sözleriyle kızı hakkındaki evlenme kararını ağabeyi Kerim Ağa'ya bırakır.

Bu geleneğin yanında evlenme ile ilgili diğer gelenekler de yer alır yazarın romanlarında. Dönemeç'te "Gelinle damadın vekilleriyle cumbalı odada kıyılan nişan kahtan sonra, hoca efendi Recep Usta'nın evinde, Fikriye Hanım da düğün evinde Mevlitten parçalar okurlar." ⁴

Bu cümleden olarak kızlarımızda nişan tuvaleti veya gelinlik giyme geleneği yasalaşmış gibidir. Bu geleneği tahsil bile değiştiremez. Bu yüzden Güzel Ölüm'

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.140

2. a. e. s.83

3. M.Miyasoğlu, D., s.57

4. a. e. s.269

de Serpil'in Şakir'den tek istediği "Nişan tuvaleti ve gelinlik..."¹ tir.

Yazar, Dönemeç'te "Bazıları kalkıp oynamaya başladılar. Biri diğerini, genci yaşlısını sürüklüyor, ortada iki dönen ötekini kaldırmaya hak kazanıyordu."² sözleriyle düğünle ilgili izlenimlerini sergiler. Bu izlenim düğünde oynama adetinin anlatımıdır. Düğünde genç yaşlı herkes oynar. Bu durumu bir atasözümüz bir bakıma kurallaştırır: "Düğüne giden oynar; ölüye giden ağlar."

İyi düşünüldüğünde, son derece anlamlı olduğu anlaşılan bir gelenek de babanın gelin gidecek kıza kuşak bağlamasıdır. Dönemeç'te Huriye Hanım, kocası Kerim Ağa'ya "Ortadan kaybolma kızın beline kuşak bağlayacaksın."³ der. Bu sözler babasının eliyle kızın damada tertemiz teslim edilmesi geleneğinin anlatımıdır. Çünkü bu kuşağı damat açacaktır.

Evlenme ile ilgili bir başka gelenek de gelin kız çıkarırken veya inerken başına para serpilmesidir. Miyasoğlu'nun roman çevresi Kayseri'de bu gelenek, gelin, baba evinden çıkarırken uygulanır. Bu töre ülkemizin bazı yörelerinde gelin kız damadın evine girerken uygulanır.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.163

2. M.Miyasoğlu, D., s.53-54

3. a. e. s.266

Bu adetler çocuklara dönük özellikleriyle hayatta süreklilik kazanırlar. Yazarın Dönemeç'teki "Gelin kız çıkarken para atıldığını, bunların arasında en azından şeker kapmak ihtimali olduğunu bilen açık gözlerse, böyle fırsatları kaçırmamamak için göze çarpmayacak, ayak altında dolaşıp papara yemeyecek köşelerde bekliyorlardı."¹

Türk insanı nasıl evlenirken yaptığı hazırlıkları gelenekleştirmişse, ikinci bir düğün saydığı ölüm için yapılan hazırlıkları da gelenekleştirmiştir. Bu ikinci düğünün temelinde dil olduğu için Dönemeç'te Safiye Hala'nın yüzünde ayak sesleri duyulan bir ölümün korkusu sezilince yakınları, "... hanımablasıyla sandıkta sakladıkları, naftalin kokulu patiska kefenini, hacı yağı ile zemzem suyunu ve Hacı Şakir sabununu çıkarmaya "² hazırlanırlar.

1. Duygu Olarak Din

Miyasoglu'nun romanlarında din ister ideal olarak, ister uygulamalar olarak, roman kişilerinde yankı bulur. Bu nedenle Güzel Ölüm'de tekrar ortaya çıkan Dönemeç'in serseri tiplerinden Yavuz bile, "İçindeki ses dur artık demişti. Hep böyle olduğunu sanıyor, her defasında kendisini meleklerin koruduğuna hükmediyor."³

1. M.Miyasoglu, D., s.172

2. a. e. s.111

3. M.Miyasoglu, G.Ö., s.162

biçiminde düşünür. Ona göre manevî güçler onu büyük suçlar işlemekten korumuştur. Onun ruhunda da din, geçerli ve sağlam bir duygu olarak yerini alır.

Bu duyguya inanmanın gerekli olduğunu, Kaybolmuş Günler'de Wezihe, "İnanmak güzey şey, huzur veriyor insana, caminin namaz kılmanın değişik bir havası var." ¹ sözleriyle Beşir'e tavsiye eder.

m. Alkollü İçki Fikri

Miyasoğlu'nda dinden uzak yaşama ve ona ters davranışlar tepkiyle karşılanır. Kaybolmuş Günler'in baş kişisi Beşir bu konuda şöyle düşünür: "...camilerin ışıklarından önemli bir gün olduğunu anladığım geceyi nelerle geçirdiğimi düşündüm. Bunların hesabı sorulacaktı elbet bir gün. Hangi yüzle cevap vereceğim, nasıl savunacağım suçsuzluğumu." ²

Yine bu romanda Beşir, "Tekel kokusu nedense beni hep tiksindirir. Bu tuhaf kokuları midesine indirenlere şaşkınlıkla bakar dururum." ³ derken sadece içki ve onun sonucu olan sarhoşluktan tiksiniyor. Dinin yasakladığı "müskirat" adı verilen bütün tekellerden tiksiniyor. Bu durum sanki onun şuuraltına işlemiştir.

1. M.Miyasoğlu,K.G., s.52

2. a. e. s.246

3. a. e. s.237

n. Aşk ve Aile

Miyasoglu daha ilk romanı Kaybolmuş Günler'de insanlar arası ilişkinin temelini sevgiyi koyar. Bu romanın baş kişisi Beşir evlenmek için aşkın gerekliliğine inanır. Onu arar. Bu aşk fedakârlıkla beslenir. Bu durumu Beşir'in Nezihe için söylediği, "Nezihe ile evlenemem. Bu evlilik düşüncelerinden daha da uzaklarda benim için. Onu herkese karşı savunacak kadar sevmedim." ¹ sözlerinden anlarız.

Aşkta fedakârlık fikri yazarın kadın kahramanları için de geçerlidir. Güzel Ölüm'de Serpil, Şakir'in kendisini sevdiğine katlandığı fedakârlık yüzünden inanır. Bunu annesine "Ağabeyim bizim için İstanbul'a gelmiyor, ama o benim için kurulu düzenini, şahsî bürosunu bırakıp buralara geliyor. Sen olsan inanmaz mısın anne?" ² sözleriyle anlatır.

Kadın kişilerde sevgiye, analık içgüdüsünden kaynaklanan şevkat de eklenir. Bunu Kaybolmuş Günler'de Beşir, Nezihe'nin hareketlerini "Nezihe kendisine çok yakışan ve benim az gördüğüm, hep özlediğim anne şefkatiyle üzerime geliyordu." ³ sözleriyle yorumlar-ken açıkça sezer. Ancak Miyasoglu'nda aşk anlayışı giderek bu beşeri özelliğinden uzaklaşır; Tasavvufî bir

1. M.Miyasoglu, K.G., s.108

2. M.Miyasoglu, G.Ö., s.80

3. M.Miyasoglu, K.G., s.113

mahiyet kazanır. Yazarın son romanı Güzel Ölüm'de Şakir, Serpil'e duyduğu aşkın Knut Hamsun'un tanımını yaptığı, Hilmi Ziya'nın kuramını geliştirdiği düzeyde kalmasını istemez. Şakir'in "İki insanın birbirine duyduğu alâka, yüceltici bir mahiyete sahip değilse kendilerinde başlayıp, yine kendilerinde biten bir zaaf olmaktan başka ne anlam taşıyabilir." ¹ sözleriyle anlatılan şey, bir aşk değil, olsa olsa bir zaaftır.

Aşkı zaaf olmaktan çıkararak, Tanrı'nın yarattığı bütün varlıklara yönelmesidir. Bu aşk, anlaşılacağı gibi Tasavvufîdir. Çünkü, sadece insan değil, bütün varlıklar Tanrı'dan kopup gelmişlerdir; onun tecellileridirler. Bu yüzden Dönemeç'te Şakir, Serpil'i hatırladığında aşk için: "Ne demişler, sev de odunu sev...Gönül yumuşaklığı olmazsa, insan kasılıp kalıyor." ² der.

Ailenin temelinde aşkı yerleştiren yazar, evlenecek kişinin iyi biri olmasını ister. Kişideki bu iyiliğin ölçüleri çevreden çevreye değişir. Güzel Ölüm'de Serpil'in ağabeyi İhsan'a kalsa, "Ya zengin biriyle ya da hiç değilse Reha gibi görüp geçirmiş bir ailenin çocuğuyla evlenmeli." ³ dir. Burada iyiliğin ölçüsü zenginlik ve görmüş geçirmiş bir aile ferdi olmaktır. Aynı romanda "Bu kadar okuduktan sonra, elbet daha iyi

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.106

2. M.Miyasoglu, D., s.167

3. M.Miyasoglu, G.Ö., s.71

birini bulurum. Bir mühendis filan ha, ne dersin Serpil? "1 sözleriyle Serpil'e fikrini soran Nurcan evlilik için iyilik ölçüsünü tahsil ve çevrede yer tutma olarak belirler; Serpil'in cevabına bile fırsat vermez.

Miyasoglu, aileyi mutlu kılan temalar yanında onu huzursuz eden konulara da yer ayırır. Bu konular arasında evlenecek eşler için çevre ve yetişme farkı başta gelir. Dönemeç'te Yavuz'un başına gelecekleri değişik bir çevreden gelen bir kız hazırlar. Bu durumu "Hep o İstanbul'lu kız yüzünden, onunla giden yalnız babamın çiftesi değil, benim de istikbâlim oldu." 2 sözleriyle bir itiraf olarak Yavuz'un ağzından dinleriz.

Yetişme biçiminin yeni kurulacak bir aile için önemi ise Güzel Ölüm'de Serpil'in ağabeyi İhsan tarafından Şakir'e bir itiraz olarak sıralanır: "Nasıl yapacaksınız. Serpil gerçekten hasta. Ne olacağı da belirsiz. Sonra nazlı büyümüştür, sen Anadolu çocuğusun, sonra çıkacak anlaşmazlıklar...Annen, annem, kardeşlerin...İyi düşünün...Ben yokum bu işte, annem de... Ötesini siz düşünün." 3

Yazar aile mukavelesinin temelinde sadece paranın konmasını saçma bulur. Bu durumu Kaybolmuş Günler'

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.79

2. M.Miyasoglu, D., s.25

3. M.Miyasoglu, G.Ö., s.188

de Şakir, " - Yalan mı, dünyanın neresinde görülmüş gazete ilânıyla koca arandığını? Dertlerinin başı zengin ve aptal bir damat..."¹ sözleriyle anlatır. Aynı zamanda bu düşüncenin saçmalığıyla Nezihe'yi güldürmek ister.

Dönemeç'in roman kişilerinden Şakir, evlilik konusunda Tanrı'ya, "Yarabbi beni mancubetme, Serpil'le mutluluğu bana çok görme ve senin yolunda hizmeti nasibettiğin bir aile kurmama yardım et..."² diye yalvarır. Bu yalvarışta ailenin dindar olma isteği de vardır.

Aile için gerekli olan din duygusu anlayışı, aynı romanda Fikriye Hanım tarafından "Allah karıyla kocayı aynı topraktan yaratmış derler, bak ben de öyleyim. Çocuklarıma, evime, kocanın hizmetine titrerim."³ sözleriyle anlatır.

Aile için varlığı kaçınılmaz olan kadın, ailelerin başına gelen belâların da başında gelmektedir. Toplumun her kesiminde ortaya çıkan problemlerde mutlaka bir kadın parmağı vardır. Çünkü kadınsız toplum olmaz. Yazar bu durumu Güzel Ölüm'de "Nedense her felâketin yanına yöresine bir kadın kokusu siniyordu. Bunun üst seviyedekiler arasında ortaya çıkışı da skandal oluyordu."⁴ sözleriyle anlatır.

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.123

2. M.Miyasoğlu, D., s.299

3. a. e. s.86

4. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.148

Bu yüzden Dönemeç'te Recep Usta Yavuz'a kadınlar hakkında öğüt verirken, "Kızlar evinde sağolsun, ellerinden ne gelir? Haysiyetlerini korumak için kocalarıyla geçinsinler yeter." ¹ der.

Bütün toplumlarda aileyi güçlendiren unsurların başında çocuk gelir. Bu bizim toplumumuz için de böyledir. Çocuk ailenin devamı demektir. Ancak bazı aileler çocuksuzluk felâketiyle karşı karşıya kalırlar. Bu felâketi hafifletmenin tek yolu evlât edinmektir. Dönemeç'te Şerif Efendi ailesinde bu problemin çözümü daha değişik, daha medenî bir ölçü ile karşımıza çıkar. Şerif Efendi "Bir çocuğun babalığı olmaktansa bütün mahallenin efendi babası, her çocuğun amcası olmak daha iyiydi. Mademki senin değil, bunun bir de bir, bini de bir." ² diye düşünür. Mahallenin efendi babası olmayı, babalık fikrinin üstünde tutar.

Ailede anaya en yakın olan, ondan bir türlü kopamayan kızlardır. Kızlar yeni bir aile kurmalarına rağmen annelerinden kopamazlar. Bu yüzden Dönemeç'te Rabbiye "Kocası askere gittiği için, anasının koynunda yatmaya gelir." ³

o. Sanat-Edebiyat

Miyasoğlu, sanatın bir amaç için ortaya konmasını savunur. İslâmcı olduğunu daha önce belirttiğimiz

1. M.Miyasoğlu, D., s.43

2. a. e. s.90

3. a. e. s.66

yazar, sanatın da İslâma hizmet etmesini ister. Cüz el Cüm' de Fehim Bey kendisini ziyarete gelen genç yazarlara, "Umutlu şeyler yazmalısınız. Bir yaprağın düşüşünü değil bir çiçeğin açışını. Umutsuzluk haram bize. Karanlık, boğuntulu hikâyeler değil, iç açıcı sahneler yazın... Bunları yazabilmek için de böyle bakın dünyaya. Türkmen kocası Yunus, allı yeşilli giyinmiş bir geline benzetir dünyayı. İnsan ona bakıkanı doyamaz der. Siz nasıl doyuyorsunuz? Neden bu kadar çabuk yoruluyorsunuz? Çok şey mi bekliyorsunuz yoksa dünyadan?"¹ der. Bu sözler sanatta karamsarlığa değil umuda bağlar sanatçıyı.

Umut olumlu şeyler yapabilmenin en önemli şartıdır. İnsan onunla kendisini yönlendirir; çevresini değiştirir. Fehim Bey, " - Dünyayı değiştirmek hakkına sahip miyiz? " diye soran bir genç yazara: " - Yaa, peki değiştiremeyeceksiniz de niçin yazıyorsunuz? Karanlık bir dünyayı daha da karanlık yapmaya ne hakkınız var, Bunu düşündünüz mü? Hayır, başkalarının yaptığı her şeyi alıp uygulayamazsınız. Bazı şeyler müslümâna haramdır. Dünyayı değiştirmek istidadı taşımyorsa, parmağımı ne diye oynatayım? Siz de düşünün bunu. Her nefesiniz sayılı. Yaptıklarınızı da bir tarz ibadet titizliğiyle ve Rıza-i Bâri için yapmazsanız

hayrını görmezsiniz. Gönlünüzün sesini dinleyin gözünüze esir olmayın." ¹ Bu cevapta sanatçının İslâma hizmeti yanında, dinden kaynaklanan bir sorumluluğa sahip olması da istenir.

Bu İslâmî sanat anlayışını Dönemeç'te Şakir'in "Müslüman ne yaparsa yapsın, aynı şuurla yapar. Edebiyat da, siyaset de bu şuurun birer görünüşünden ibarettir." ² sözlerinde billurlaşmış bir şekilde karşımıza çıkar.

Ö. Şiir

Yazar, dinle kaynaşmış sanatımızın en güzel örneklerini eski şiirimizde görmüş olarak bu eski şiiri her fırsatta över; her yanıyla güzel bulur.

Güzel Ölüm'de Şakir, "Dilimizin inceliğini ondaki ustalığı kavramak için mutlaka az veya çok şiir bilgisi, tecrübesi edinmeli. Eskiden şiirden anlayan, ömründe bir kere olsun şiir söylememiş okur yazar yokmuş.." ³ sözleriyle şiiri kültürlü okumuş insanın hayat tarzı olarak gösterir.

Aynı romanda Cevdet Bey "İmaleler ayrı bir zevk veriyordu eski şiirimize." ⁴ sözleriyle, bu şiirin kûsurlarını bile güzellik olarak yorumlar.

Eski şiirdeki güzellikleri, sosyetik ve Türk kül-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.182

2. M.Miyasoğlu, D., s.13

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.206

4. a. e. s.194

türünden uzak bir çevrede yetişen Kâmuran bile görür. onun bu durumu Kaybolmuş Günler'de Beşir, "Eski şiirimizin, saf şiir yönünden dünya şiirinde önemli yeri olduğunu görmüş. Geleneğe yönelen çalışmaları beğeniyor, ilgiyle izliyormuş." ¹ rivayetiyle aktarır.

Eski şiirden uzaklaşma, ses ve tema olarak bugün sanat adına bir kayıptır. Eskiden kopma ise bir felâkettir. Bu kopmanın en acı örneği Dönemeç'te verilir. Elindeki gazeteye göz gezdiren Şakir, çevresindekilere bir kadın öğretmenin yazdığı şiirden şu bölümü okur: "Senin kıpkızıl ateşinle orospularca doymazlığınla yanarak ve atarak kızlığını karanlıklara..." ² şiirle ilgili olmayan bu seks bulaşmış sözler sanat adına sadece bir kayıp değil, büyük bir ayıptır.

Romanda olduğu gibi şiirde de konunun yaşanan yerli hayatımızdan yanadır. Bu yerliliği Şakir'in Yahya Kemal'den hatırladığı "Şarkılarımız romanlarımızdı." ³ sözlerinde buluruz.

p. Roman

Mustafa Miyasoğlu şiirde olduğu gibi roman türünde de kötülüklerin konu alınmasını istemez. Bu yüzden Dönemeç'te Şakir günümüzün modern romanını eleştirir: "Zamanımızın Kahramanı adıyla dilimize çevrilen

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.30

2. M.Miyasoğlu, D., s.157

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.121

Lermantov'un biraz hikâye biraz romanı andıran kitabı, Rilke'nin Malte adına yazdığı notları Camus'nün Düşüş adlı kitabı, hep bu yeraltı zehrini sayfalara boca eden metinler gibi görünüyor bana. Hele günümüzün modern romanı hep bu zehirle doldurulmuş gibidir." ¹

r. Günlük

Yazar edebiyat türü konusundaki görüşlere az yer verir. Dönemeç'te bir mektup gönderme fırsatından yararlanarak "günlük" üzerinde durur. Romanın baş kişisi Şakir, Ankara'daki arkadaşı Mehmet Ziver'e yazdığı mektubunda ona içini döker. Günlerini nasıl geçtiğini anlatır, günle günlük arasında ilgi kurar. Mehmet Ziver'e günlüğün ne olduğunu sorar: "Nedir Allahşına günlük? Hatıra mı, not mu, nefis muhasebesi mi, yoksa seyahatnamenin çağımıza özgü bir örneği mi? Bunca haberleşme araçlarının küçülttüğü dünyada, insanın seyahatname yazması için, kalkıp şunca masraf yapıp havaalnalarına taşınmasına ne gerek var? Yoksa günlük denen şey bütün bunları içine alan özel bir tür mü? Benim buna hiç aklım yatmıyor ve günlük türünde yazılan şeylerde bir çeşit günlere gezinti özelliği görüyorum." ²

Diğer türler için de aynı şeyler sorulabilir. Roman için, şiir için.. Nedense yazar günlüğü merak

1. M.Miyasoglu, D., s.77

2. a. e. s.71

eder, türlerin içeriklerine göre adlandırılmasını savunur.

s. Edebiyat Akımları

Yazar, yeni edebiyat akımlarının, insanı bunalıma sürükleyenlerini hoş karşılamaz. Çünkü İslâmda bunalım, diğer bir söyleyişle yeis yoktur. Bunalım, kendisine rahat batan batı toplumunun bize transfer etmeye çalıştığı bir hastalıktır. Bu durumu Güzel Ölüm'de Fehim Bey, "Nerden dilimize çevirdiler bu Egzistansiyalistleri. Hepimize bu bunalım hastalığı onlardan si-rayet ett." ¹ sözleriyle ifade eder.

Günümüzde bize, Batıdan sadece bunalım aşılaman edebiyat akımları girmez. Kitapçıları bizimkilerden çok onların eserleri doldurmuş." ² tur.

ş. Ticaret ve Ticaret Ahlâkı

Miyasoğlu'nun romanlarında yer verdiği temalar arasında ticaretle ilgili olanlar genişçe bir yer tutarlar. Onun ticarî temalara yer verışı, toplumumuzu ticarî yönden bağımlı buluşundadır. İlerlemiş ülkeler her alanda olduğu gibi ticarî alanda da dünyaya egemendirler. Aslında ekonomik bağımsızlık olmadan siyasî bağımsızlık olmaz. Bu yüzyılın geri kalmış ve az gelişmiş, kalkınma yolunda olan ülkeler bu acı gerçeği yaşamaktadırlar.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.184

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.30

Bir bakıma bu durum zengin Batı ile fakir Doğunun mücadelesidir. Yani hıristiyanlık-müslümanlık mücadelesi. Durum bu olduğuna göre çözümü de bu doğrultuda aramalıdır. Günlük, basiretsiz, temele inmeyen küçük tedbirlerle ekonomik iyileşme sağlanamaz. Batı nasıl ekonomik işbirliği oluşturmuşsa, Doğu da kendi işbirliğini kurmalıdır. Bu durumun uygulama örnekleri Şakir'in, "Amerika ile İngiltere Libya'ya boykot etmek için batılı devletleri işbirliğine çağırıyor. Belli ki kaddafi'nin petrolü bir silah gibi kullanmasından hoşlanmıyorlar. Amerikan ve İngiliz şirketlerinin % 51 oranında millileştirilmesine dayanamadıkları belli. Petrol şirketleri bağlı oldukları devletten mümkün olan her şeyi yapmasını isteyecekler. Bizimkiler boşuna Avrupa Ortak Pazarına karşı çıkıyorlar?"¹ sözlerinde yer alır. Bu sözler hem Avrupa'nın tavrını belirlemesi hem de bizim ticarete tutmamız gerekli olan yol hakkında ışık tutucudur. "Bu işin nereye varacağını Allah bilir ya, şimdilik söylenecek tek şey, tam anlamıyla bağımsız bir İslâm dünyasına."² ulaşmak, ekonomik bağımsızlık için gereklidir.

Ticarete İslâmî bir temel atılınca onun işleyişi, İslâmın koyduğu kurallara paralel olmalıdır. İslâm da "Faizi kutsal ya da meşru gören hiçbir inanç yok."³

1. M.Miyasoğlu, D., s.156

2. a. e. s.156

3. M.Miyasoğlu, K.G., s.221

tur. Kaybolmuş Günler'de Kâmurân'ın Beşir'e söylediği bu sözler, ticaretin faizden uzak bir yörüngede işleme-sini savunur.

Ticarette yer alması gerekli bir başka ölçü de rekâbettir. Dönemeç'te Bahri, Yavuz'a: "Rekâbetin gö-zünü seveyim. Terminalde tek şirket var da ne oluyor. Cöz göre göre kazık atıyor adamlar. İster bin ister binne, başka yolun yok." ¹ der. Bu sözler, rekâbetin fırsatçılığı bozduğunu gösterir.

Rekâbet sadece ekonomi için değil, eğitim için de iyi bir ölçüdür: "Bahri şuna emindi ki Yavuz okulu bırakmasaydı, birbirine inat, şimdi ikisi de fakülte-de olurlardı." ² Bahri'nin bu düşüncesinde rekâbetin çalışmaya olumlu etkisi anlaşılmaktadır.

Yazar, ticarette olumlu özellikler yanında, olumsuz özelliklere de yer verir. Bizim ticaretimize dışardan sokulan bu özelliklerin başında köşeyi bir-den dönmek, birden zengin olmak fikri gelir. Sami E-fendi'nin "Eskiden bir lâf vardı, bir köylü kırk yıl-da şehrili olmaz, bir fakir kırk yılda zengin olmaz... Bunlar üç beş yılda köşeyi dönüyorlar. Elbet bir bit yeniği var bunda." ³ sözleri bu fikri anlatır. Bu fik-ri anlatır. Bu fikir ticarette hem kapkaççılığın, hem

1. M.Miyasoğlu, D., s.128

2. a. e. s.19

3. a. e. s.218

de terlemeden kazanmanın anlatımıdır.

Bu düşünceden türeyen bir başka görüş Almanya hayalidir. Bu hayal aynı romanda Yavuz'un "Almanya'ya kapağı atsaydım, şimdi şu Bahri bile hava atamazdı yanımda." ¹ sözleriyle verilir.

Birden zengin olma, ticaretten ahlâkı siler. Para kazanmak için her şey mübah hale gelir. Bahri'nin Dönemeç'te "Asıl mesele hiç de Yavuz'un anlattığı gibi değil. Bunlar viski sahtekârlığı yapıyorlarmış. Öteki de iş ortağı. Çalıştığı gazinonun patronu durumu fark etmiş." ... "Aklınca dürüst bir işmiş yaptıkları. Biz diyor, namussuzları kandırıyoruz; o gazinocular fakir fukaranın ekmeğini elinden alıyor, akşam sabah karı satarak ev ocak yıkıyor... Onları ne kadar kazıklar-larsa, o kadar vatan hizmeti yapıyorlarmış." ² sözle-riyle anlattıklarına bakılırsa, Yavuz yaptığı için hak-lılığını patronunun kirli işlerine dayar, o yapıyor ben ne diye yapmayayım demeye getirir. Ev ocak yıkan-lara göre onun yaptığı iş daha namusludur.

Ticarette zihniyet böyle olunca uygulamada her çeşit usülsüzlüğe hazır olmak gerekir. Dönemeç'te, gençlik kolları ikinci başkanı Fahri ile ocakçı Ahmet Usta çay markaları ile hesap denkleşmediği için tartışırlar. Fahri "Şimdi şurada iki yüz lira güme gidiyor. Hesap

1. M.Miyasoğlu, D., s.25

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.232

bilmiyor da ne diye para alıyor? " ¹ diye sorar. Bu soruda işe adam değil, adama iş bulma aksaklığı yatmaktadır.

Ticaret sadece para kazanmak olarak yorumlanınca, sokaklara her gün bu yorumun sonuçları yansır. Bu durumu Kaybolmuş Günler'de Beşir şöyle tasvir eder: "İki adımda bir arsız satıcıların ellerindeki güzü-nüze sokuşu, en adisinden şoför plaklarını sonuna kadar bağirtan plakçılarının birini kaldırıp, başka birini koyuşu, yarı çıplak turistlere lâf atan tezgahhtarların arsız arsız gülüşü." ²

Bir büfeden gazoz içerken Ekmel, "Böyle yerlerden birşey içilmez diyen Serpil'i, sonra da boş ver bize zarar vermez diyerek büfelere koşan Remzi'yi düşünür." ³ Bu sözler vatandaşın sağlığıyla oynamaya kadar varan ticarî ahlâk yokluğunu anlatması bakımından önemlidir.

Ticarete sadece para kazanmak gözüyle bakmak, arkasında sosyal sorunları da davet eder. Dönemeç'te avukat Şakir'e akıl vermeye çalışan bir baba "avukat Bey, ne yapalım yani, bir eksik etek yüzünden oğlan sabıkalı mı olsun? Hem yaz geliyor, işten kalacak. Rezillik de cabası. N'olmuş yani, kocası tazeyi bırakıp

1. M.Miyasoğlu, D., s.181

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.122

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.58

Almanya'lara gitmeseydi ya. Tövbe tövbe, beni kötü kötü konuşturacaksınız."¹ sözleriyle paranın herşey olmadığını vurgular. Bundan dolayı da oğlunu eleştirmekle beraber haklı bulur.

t.İş ve İş Ahlâkı

Miyasoğlu romanlarında, ticaretten farklı olarak, geçinmek amacıyla yapılan işlere ve bu işlerle ilgili temalara da yer ayırır. Bu işlerin başında devlet memurluğu gelir.

Güzel Ölüm'de Şakir "Memur maaşıyla ev kurmak bir yana, insan karnını bile doyuramıyor."² gerçeğini dile getirir. Bu ekonomik yetersizliği memurlar adına Tahsildar Sami ve Kerim Ağa trajik bir tablo haline getirirler:

Sami Efendi:"- Memur karısı mu bu, halinden belli oluyor."

Kerim Ağa: " - Evet, ne yapsın fakara ay başına kadar yetiştirmeye çalışıyor. Bu pahalılık ne olacak Sami? " ³

Bu diyalog devletin memura karşı takındığı ekonomik tavrı vurgulaması açısından dikkate değer.

Ancak yazar, bu aksaklığı sadece devlete fatura etmez. Şakir'in "Lâfa gelince herkesin papuç gibi dili

1. M.Miyasoğlu, D., s.73

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.213

3. M.Miyasoğlu, D., s.212

var, işe gelince zaman efendim." ¹ sözleri her vatandaşın hak beklerken görevini tam yapması gerektiğini anlatır. Çürkü bizde hiç kimse işini beğenmez; durumundan memnun değildir. Kaybolmuş Günler'de Beşir'in "Mezun olsam ne olacak? Ya kasabada öğretmen veya zar zor bir dairede tam gün iş... Bu benim için, çalışmalarım için, ölüm demektir." ² ifadesinde bu mazerete bir de uydurma bir kılıf bulunur.

Kısacası, memurundan işçisine, işçisinden müteahhidine herkes hak etmediği bir kazancın peşinden koşmak ister. Şakir'e vakıf idaresinde dert yanan bir müteahhit, "Eskiler mevzuatı biliyor, neyi nasıl halledeceğini de. Ama yeniler kadar temiz değiller. Yeniler de temiz olduğu kadar mevzuata hakim değil..." ..."Vakıfla iş yapıp da doğru dürüst can veren müteahhit tanımadığını söyler." ³

Bu iş dökme memur ve iş adamındaki eksiklikleri dile getirir. Devleti ve kaynakları kötüye kullanmanın acı sonu hakkındaki tecrübelerini aktarır.

Yazar her konuda olduğu gibi ticaretle de verimin huzurlu bir ortam içinde gerçekleştirileceğine inanır. Dönemeç'te Recep Usta'nın işleri anarşi yüzünden durgunlaşır. Bu haklı gözlemi, yazarın "Ortalık bir ka-

1. M.Miyasoğlu, D., s.178

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.32

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.190

rıştı, piyasa alt üst oldu, bunlar da eski günleri aramaya başladılır." ¹ sözlerinde buluruz.

1. M.Miyasoğlu, D., s.38

FELSEFE ve DEVLET YÖNETİMİ İLE İLGİLİ TEMALAR

Miyasoğlu'nun romanlarında din dışı, Batı tipi bir felsefeye pek yer verilmez. Hayatı yönlendirmek için İslâma ve İslâm felsefesine bağlanmak gerektiğine inanan yazar, soyut idealler ve teoriler gibi gördüğü felsefe yerine mutlak doğru bulduğu İslâma sarılmak gerektiğine inanır. Çünkü İslâmın ortaya koyduğu değerler, zamanla değişen, filozoftan filozofa başkalaşan moda değerler değildir.

Miyasoğlu, bugünkü perişanlığımızın temelinde, büyük çoğunluğunu dinî değerlerin oluşturduğu eski kültürden, Osmanlı yaşayışından uzaklaşmayı bulur. Onun ayrı kafa yapısına sahip olması gereken tiplerinde bile dine dayanmayan görüşlerin değersizliği her fırsatta ifade edilir. O nedenle yazar, Batıda yönlendirici bir güç olarak görülen din dışı felsefî görüşlere itibar etmez.

Böyle bir felsefenin gerekli olup olmadığını, Güzel Ölüm'de, ayrı kafa yapılarına sahip tipler olan Şakir, Remzi, ve Ekmel tartışırlar. Hilmi Ziya'nın Aşk Ahlâkı adlı kitabından Şakir, özellikle felsefe öğrencisi Ekmel'in dikkat etmesini isteyerek şu cümleyi okur:

"İnsanlık için ruhun yeni bir hamlesini bekleyiniz ! Hamleler asla kütteden çıkmaz, fakat küttedir ve küttelere şuur vermek için yalnız küllî ruhun ve

ahlâkın eseridir. Yani bir devrin manasıdır." ¹ Bu sözden anlaşılacağı gibi toplumun yücelmesi, kalkınması, o toplumun içinden çıkacak liderlere, toplumu yönlendirecek çapta yetişmiş bilim ve fikir adamlarına bağlıdır.

O halde Türk milletinin kalkınması ve yücelmesi de ona öncülük edecek lider ve fikir adamlarının bu toplumun içinden çıkmasıyla olur. Bu anlamda fikir ve bilim adamları toplumun teorisyenleri, liderler ise bu teorilerin seçici ve uygulayıcılarıdır. Türk toplumu böyle kişiler yetiştirmedikçe kalkınamaz, yücelemez.

Bu görüşe bağlı olması gereken ülkücü Remzi bile, " - Hayır boşa uğraşıyorsun. Bir Türk felsefesi olmamıştır, olmasına da lüzûm yok... Bizim imanımız, ideallerimiz var. Bunlar bize yeter. Gökalp'in sosyolojisi de, Hilmi Ziya'nın felsefesi de iflas etmiştir artık. Bizi yine bize ait tarihî değerler kurtarabilir ancak. Kıbrıs Harekatıyla herşey alt üst olacak, sen hâlâ uyuyorsun." ² diye sadece felsefe ve sosyolojiye değil, farkında olmadan Türkçülük anlayışına da karşı çıkar. Bu karşı çıkışta Şakir'in, Remzi üzerindeki etkisi son cümlede bir ek gibi bellidir. Bu ek, savaşın cihat olarak yorumlanmasıdır. Remzi'nin sözlerine dikkatle bakıldığında onda, toplumu ayakta tutan değerler manzumesinin çelişkilerle dolu olduğu görülür.

1. M.Miyasoglu, G.Ö., s.99

2. a. e. s.100

Remzi'nin bu sözleri, dinden ve Osmanlıdan nemalanmayan bugünkü Türklük düşüncesinin geçersizliğini, hiçbir zaman Osmanlıdan boşalan yeri dolduramayacağına kesin gözüyle baktığını anlatması bakımından dikkate değer.

Bugün toplumumuz için Türk-İslâm sentezinin gerekli olduğuna inananlar, bu sentezin bir yanı olan İslâmîla ilgili değerleri kabul ederken, Türklükle ilgili değerleri pek umursamazlar. Aynı özellik buradaki Remzi tipinde de karşımıza çıkar.:

" - Korkmayın korkmayın, bu adamlar artık miadını doldurdu Ekmel, Osmanlıdan boşalan yeri kendi kafalarıyla doldurmaya çalışmaları hepten iflas etti artık. Ölümüyle birlikte Hilmi Ziya felsefesi de ölüp gitti. Geç bir kalem..."¹

1. Yönetimde Adalet-Uygulamada Eşitlik

Toplumun huzurlu olmasında, yüzyılların bize ulaştırdığı en önemli kural adaletle yönetmektir. Adalet, toplumun yönetiminde yer alan kavramların mihveri durumundadır. Onun için "Eladlû esasü'l mülk."² denmiştir.

Adalet, herkese hakettiğini vermek demektir. Cezayı haketmişse cezayı, mükâfatı haketmişse mükâfatı.. Tarih bize, toplumun yönetiminde bu ölçüden fedakârlık edilmemesi gerektiğini gösterir.

1.M.Miyasoğlu, G.Ö., s.98

2. Adalet mülkün temelidir.

Eşitlik ise ceza ve mükâfatı eşit dağıtmak değil, hak edildiği oranda dağıtmaktır. Yani uygulamada adalet fikrinden aslâ şaşmamak gerekir.

Bu temel anlayışı yıkan, insanî gibi görünen en yaygın uygulama ise affettir. Bugün giderek yaygınlaşan ikinci bir yıkıcı unsur hatır ve rüşvet kullanımıdır.

Yazar, romanlarında sembolik bir biçimde de olsa bu aksaklıklara dokunmaktadır. Güzel Ölüm'de Yavuz'un adam yaralayarak kaçıışı gündeme gelir. Yavuz'un arkadaşı Bahri, Şakir'e adam öldürmeye teşebbüs suçunun af kapsamına girip girmeyeceğini sorar. O da, "Elbette müebbetle idamlıklar dışında, suçluların hemen hepsi affedildi." ¹ der. Romanda yer alan bu sözlerde ve daha sonraki, Yavuz'la ilgili açıklamalarda af eleştirilmez. Romanın baş kişisi Şakir affı olumlu karşılar.

Affa karşı olumlu bir tavır içinde olan yazar, adliyede hatır kullanılmasına karşı görünmektedir. Kaybolmuş Günler'de, öğrenci olaylarında tutuklanan, kefaletle serbest bırakılan bir öğrencinin konuşmasına kulak kabartan Beşir, öğrenciden, "Mahkeme dışardan sürece . Babamın tanıdığı işe yaradı." ² sözlerini duyar. Bu sözler bize ister istemez hatırlı olmayanların adalet karşısındaki durumlarını hatırlatır.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.146

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.110

Yazarın adalet dağıtımında hatır ya da rüşvete karşı takındığı tavır kesindir. Bu konuda tavizden yana değildir. Yazar Kaybolmuş Günler'de, eskiden medrese olarak kurulan, bir vakıf yurdunu anlatırken, medreseye öğrenci alma ile ilgili bir adalet örneği anlatır. Yazarın anlattığı bu anektoda göre, medreseyi yaptıran Sultan kendisine de bir oda ayrılmasını ister. Sultana "medresede, medereseyi yaptıran Sultana bile, sınava girmeden oda verilmez." ¹ cevabı verilir.

2. Yabancı Hayranlığı-Yöneticide Bozulma

Resmen Tanzimat'tan, gerçekte II. Osman'dan bu yana devlet yöneticileri, devleti tekrar düzenlemeye, geri kalışımızın sebeplerini tesbitle, ileri gitmenin yollarını ve modellerini aramaya başlarlar. Bu durumda gözler dışa çevrilir. İlk goze çarpan, ilerlemiş ülkelerin Batıda oluşudur. O halde kalkınma modeli de Batıdan alınmalıdır. Osmanlı yöneticileri geri kalmış Osmanlı devletini ileri götürmek için kalkınmanın temel ölçülerini Avrupa'dan alırlar.

Başlangıçta bu alış-veriş teknik alandadır. Özellikle ordunun yenileştirilmesi şeklindedir. Çünkü devletin gerilediğini, ordunun başarısızlığı sergilemektedir. Aslında bir bütün olan kalkınma, diğer alanlarda da yeni düzenlemeler yapılmasını gerekli kılar.

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.11

Kültür değerleri açısından taban tabana zıt değerler bütününe sahip Batı ve Osmanlı toplumu başlangıçta birbirine pek yaklaşmaz. Yahut bu yakınlaşmayı devlet içinde bazı kesimler engeller.

Tanzimat'tan itibaren resmen devlet, yönünü Batıya çevirince, Batı her konuda örnek alınmaya başlanır. Tanzimat'tan itibaren Osmanlı yöneticileri, kültürleri ve yaşayış biçimleri açısından batılı bir görüntü kazanırlar. İdare edilen dediğimiz halk kesimi değişmez. Böylece idare edenle, idare edilenler arasında bir farklılaşma doğar. Yöneticiler Avrupalı bir yaşayışı benimserken halk eski kültür değerlerine bağlı kalır; hayatını da ona göre düzenler. Bu durum aydınla halk arasında bir uçurumun doğmasına neden olur.

Başlangıçta bilim ve tekniğin alınması biçiminde düşünülen batılılaşma, giderek içine kültür konularını da alınca, bu iş Türk toplumunun değişmesini, Batılı bir görünüm kazanmasını gerektirir. Bu ise kendi kültürümüzün yıkılması demektir.

Miyasoğlu bu değişime, bu kültür yıkımına karşıdır. Yazar aynı zamanda bu düşünceyi savunan ve yaşayan aydın tipine, zihniyetine de karşıdır. Bu yüzden Türk insanı yanlış yaşamaktadır. Onu bu yanlışlığa sevkedenlerin başında yöneticiler ve aydınlar gelir.

O nedenle Kaybolmuş Günler'de Osmanlı hayranı Nuri Bey devlet yöneticilerine, Tanzimat yöntemiyle,

Batı zihniyetiyle yetiştirildikleri için karşıdır. Çünkü onlara egemen olan zihniyet Batı kökenli Mülkiye'nin Sultanî'nin, Tercüme Odası'nın zihniyetidir. Nuri Bey'in bu kişiler için düşündüğü sıfat çok ağırdır:

"Cumhuriyet idarecilerinin yarısı Mülkiye'den yarısı Sultanî'den.. Sultanî Tercüme Odası'yla birlikte bütün züppelerin mahfeliydi geçen asırda... Hâlâ da öyle." ¹

Yazara göre, bize öğretilenlerle yaşadığımız dünyanın hiçbir ilgisi yok. Biz Batılı yaşamının anlamını da bilmiyoruz. Bu durumu kaybolmuş günler'de Beşir şöyle ifade eder: "Bize öğretilenlerle dünyanın hiçbir ilgisi yok, Ne kendi gerçeğimizi, ne de değerlerimizi, ne dostumuzu-düşmanımızı, ne de sözcülüğünü yapmamız istenilen Batı tipi yaşamının anlamını biliyoruz." ²

Yine Kaybolmuş Günler'de Sosyalist İbc, bizim kültür değerlerimiz yerine, "Flüt, klavsen ve piyano konçertosu" ³ yayımlanmasını ister il radyosundan.

İçinde yetiştiği ortam gereği, Kaybolmuş Günler'in yanlış yaşayan tiplerinden biri de Kâmuran'dır. Dikkate değer bir sosyetik aileye mensup bu kız Batı tipi bir yaşayışın yanlışlarını görür; bize göre olmadığını anlar. Bu konuda Kâmuran Beşir'e içini döker; ailesini

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.231

2. a. e. s.144

3. a. e. s.96

anlatır. Bu sırada Beşir'e sigara ikram etmek ister, yerli sigara bulamaz. "Annem kızıyor, Türk tütününü sokmayın eve diyor. Utanıyormuş arkadaşlarından." ¹ der. Bu sözler, bizde bazı çevrelerin Batıyı taklitle kaldıklarını, batılılaşmayı kendimizi inkâr şeklinde anladıklarını da örneklendirir. Miyasoğlu'nu okuyan eleştiricilerin dikkatini nedense çekmeyen bu aile, Batı tipi li yozlaşmış Türk ailesinin orijinal bir örneğidir.

Batıya hayran olmayan, Batı için yargıları sert ve kesin olan en sağlam kesim halktır. Onun yargıları yarı aydınlar da yankı bulur. Dönemeç'te Şakir, bürosunda toplanan gençlere gazete haberleri okur. Fenerbahçe ile ilgili bir habere oradaki bir gencin tepkisi sağduyunun olduğu kadar, halkın da yabancılar için tavırını ortaya koyar. Bu genç o zaman Fenerbahçe'yi çalıştıran Didi için şöyle der: "Bu gavur merakı iliklerimize işlemiş, baksanıza Fenerbahçe demiyorlarda, Didi'nin takımı diyorlar." ²

Batıya hayranlık, bizden ileri görülen, her topluma imrenmeyi doğurur. Yabancıya hayran olan kafalar onlara bağımlılıktan kendilerini kurtaramazlar. Mantık da bu konuda millet adına ters işlemeye başlar. Bu durum Güzel Ölüm'de Şakir'in, "İnandıkları için değil de batılı turistleri çekebilmek yolunda eski eserlere, ca-

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.211

2. M.Miyasoğlu, D., s.146

milere ilgi gösteriyordu festival mantığıyla düşünenler." ¹ cümlesiyle vurgular.

Bu tip bir bağımlılık mantığı çelmeler, aydını yanıltır. Bu yanılgıyı Kaybolmuş Günler'de Beşir, "Bizim hatalarımız namus yarasından acı. Aldanmak, aldatılmak ölümden beter. Jön Türkler'den beri sürüp gelen aydın lekesini kim temizleyebilir." ² sözlerinde görüldüğü gibi namus lekesi sayar.

Yazara göre toplum olarak ne doğuluyuz ne de batılı. Toplumumuz topyekun olarak Batı kültürünü benimsemede tereddüt göstermektedir. Bu tereddüdü güçlendiren sebeplerden biri de Batı'nın kendi değerlerinden asla fedakârlık etmemesi, taviz vermemesidir.

Doğu ile Batı arasındaki kültür farkını, Cüzeî Ü-lüm'de Şakir, Serpil'le konuşurken, doğunun duygululuğu için "Neler çeker bu gönül söylesem şikayet olur." mısraıyla vurgular. Buradan hareketle, "Doğu ile Batının farkı bu yoğun söyleyiştedir denebilir. Biri ne kadar kısa yoğun söylerse, öteki o kadar uzatıyor, uzattıkça insanın sözünü yitiriyor. Şimdi biz iki ara bir dere de kaldık." ³ diyerek bu tereddüdü gözler önüne serer.

Aynı romanda gazeteci Ali, vakıf konusunda tartıştığı Adil'e Batının bize vakıf konusunda örnek ola-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.58

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.103

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.77

mayacağını savunurken, "Nasıl vakıflara hizmetle devlete hizmet arasında paralellik varsa, btilılara inanmakla vatana ihanet arasında da bir parelellik vardır. Bunu da aklına sok... Ne demiş gavur: Doğu doğudur, batı da batı..."¹ der. Bu sözler, bizim tersimize Batının kendi değerlerine sıkı sıkıya bağlı oluşunun anlamıdır. Bu aynı zamanda Türk aydınına bir ihtardır: Batı gibi ayakta durmak istiyorsak kendi değerlerimize sarılmamızdır.

3. Cumhuriyet

Miyasoğlu cumhuriyet uygulamasının ortaya koyduğu eserleri beğenmez. Bu eserler daha çok güzel sanatlarla ilgilidir. Yazarın olumsuz tavrı cumhuriyete değil, israfa ve beceriksiz sanatçıların cumhuriyet adına diktikleri anıtlara karşıdır.

Dönemeç'te Tahsildar Sami parkın önüne dikilen heykel için "Eskisinin suyu çıkmış gibi, fakir fukaranın evini yıkarak elde ettikleri parayla yenisini yaptırıyorlar... Sekiz yüz bin lira, dile kolay... Bir oğlan, dört beş aydan beri brandanın altında çalışıp duruyor. Kimseye gösterdiği yok. Beğenmez de işine karışır diye korkuyor herhalde..."² yorumunu yapar. Bu yorumda israfın eleştirildiği açıktır.

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.239

2. M.Miyasoglu, D., s.308

Kaybolmuş Günler'de Nezihe, Aksaray geçidindeki borular için: " - Bu nedir? Geçen yoktu? " diye sorar. Beşir bu soruya "Cumhuriyetin 50. yıl anıtı olmalı." ¹ diye cevap verir. Bu cevapta, bu tip anıtların cumhuriyete lâayık olmadığı esprisi de vardır.

Aynı espri aynı romanda Beşir'in Nezihe'ye söylediği " - Ellinci yıl marşını dinlemedin mi, ne ömür şey. Tıpkı 10. Yıl Marşı gibi." ² sözlerde vardır. Bu ağır eleştiride Beşir'in tutarsız tavrının payı da vardır.

4. Kültür Farkı ve Toplumla Çelişme

Bir taraftan Batı ve yabancı hayranlığı, diğer taraftan bu hayranlığın doğal sonucu olarak kendi değerlerimizi küçük görme, toplumda çeşitli çelişkilerin dogmasını hazırlamıştır. Miyasoğlu'na göre biz bu çelişkili hayatı yaşıyoruz. Yazar, romanlarında sürekli olarak bu çelişkiyi vurgular. Bu çelişkiler, bazen sosyal yapı değişimi, bazen kültür çelişkisi, bazen çevreye uyamama şeklinde karşımıza çıkar.

Bu çelişkiler, toplumun baskısı, bunun karşısında da ideolojik saplantılar sonucu toplum anarşiye sürüklenir ve düzen bozulur.

Yapı değişiminin batıllılaşımadan kaynaklanan örnekleri pek çoktur. Bu değişimin bizim kendi hayatımız-

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.62

2. a. e. s.62

dan kaynaklanan görüntüleri de var. Miyasoğlu'nun romanlarında, köy boşalması problemine dönüşmekle birlikte, köylünün şehire taşınmaya başladığı, şehirliyi ticarî alanda ikinci plana itmeye başladığı görülür. Bu durum Dönemeç kişilerinden Sami Efendi'nin "Bunca çocuğu ortalarda sürünürken, elin köylüsü gelip yerimizi alıyor." ¹ deyişiyle ifade edilir.

Köylü yavaş yavaş şehre yerleşir ama, Güzel Ölüm'de Şakir'in düşündüğü gibi bu çevreye uyamaz: "Köylülük diye düşünüyor Şakir, sittin sene geçse bunu üzerimizden atamayacağız." ²

Kaybolmuş Cünler'de Beşir, Kâmuran'la düzeni ve toplumu tartışırken, aydınlar için: "Biz toplumun üstüne çıkmak, ona yön vermek istedik, toplum dışı olduk." ³ der. Bu sözler Doğu-Batı çelişkisinin aydınla halk arasında ne büyük bir uçurum doğurduğunu anlatır.

Dönemeç'in baş kişisi Avukat Şakir, öğrencilere ücretle ders verirken bu çelişkiyi görür: "Ben kendi talebelerime olduğu kadar, belki onlardan fazla yaşadığım topluma, içinden çıktığım insanlara yabancılaşmıştım. Yeraltı filan da bu yabancılaşmanın kuruntusundan başka şey değildi." ⁴ sözleriyle durumu ifade eder.

1. M.Miyasoğlu, D., s.218

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.15

3. M.Miyasoğlu, K.G., s.33

4. M.Miyasoğlu, D., s.78

Bu çelişkiler Kaybolmuş Günler'de Beşir'i şaşırır. Bir kültür seçimi problemiyle karşı karşıya bırakır. Bu kararsız tutum Beşir'in, "Bir gün güneş doğacak ay yerine dönecekti ama, ben ne olacaktım. Bizim kuşağımızın güneşi hangisiydi?"¹ sözlerinden anlaşılır. Önemli olan Beşir ve Beşir gibilerin şaşırması değil, bu kültür çelişkisi içinde daha ne kadar kalacakları.

Bu çelişkiler yerli kültürle yetişenleri huzursuz eder. Çelişkilerin en basitinden olan görgü farkı bile uygulamada bize batar. Bunun en güzel örneğini, yengesinin davranışına canı sıkılan Serpil'i düşündürürken yazar bize şöyle verir:

"Yengesinin kapıyı eliyle açabilecekken ayakyla itişine canı sıkıldı. Bu sonradan görme taşralı daktilonun hoyratlığına hep öfkelenmişti. Öfkelendikçe de annesine hak verir, ağabeysinin bu kaba saba kâtibeyi nerden bulduğuna bir türlü akıl erdiremezdi."²

5. Anarşi

Bütün bu çelişkiler, toplumun çeşitli kesimlerinde tereddütler yaratır. Bu kesimler doğrultusunda tereddüde düştükleri bu yanlış yaşayışı savunmaktan vazgeçerler. Böylece düzen savunmasız kalır ve anarşi doğar.

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.36

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.61

Anarşiyi hazırlayan bu durumu, Kaybolmuş Günler' de, o günlerin üniversite öğrencisi Beşir, öğrenci olaylarının da etkisiyle bütün olumsuzlukları savunmayı, düzeni savunmaktan daha uygun bulur:

"Biz yanlışlık belki, yanlış şeyler yapıyorduk."
 ... "Ama bu yanlışlık olumsuz dengeyi sürdürmekten, iyi yaşamak uğruna haksızlara göz yummaktan, yanlış düzeni korumaktan daha onurlu." ¹

Anarşi ortamında toplum yönetimiyle ilgili kullalların işlemeyeceği açıktır. En azından kurallarda tutarlılık ortadan kalkar. Her fert ya da kesim, toplumun bütününe egemen olan kuralları değil de, kendi inançlarına, düşüncelerine uygun ölçüleri işletmeye başlar.

Kaybolmuş Günler'de Sosyalist İbo, "Önceki tezi Marx'çı bir yorumla hazırlamıştım. Bu tezi metafizikçi bir görüşle hazırlayacağım." ² sözleriyle, anarşi onu nereye sürüklerse o kesimin adamı olacağını anlatmakla kalmaz, müsbet bir çalışmayı ideolojinin aleti haline getirir.

Güzel Ölüm'de Şakir ise, Cevdet Bey'in tasavvuf telkiniyle, "Akıllı tek ölçü aldıktan sonra, insanın nafiye dolaşıp durması, kendini taştan taşa vurması kaçınılmazdı." ³ diyerek, tek başına akla güvenmeyi, insa-

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.102-103

2. a. e. s.25

3. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.195

nın kendini taşa çalmasına eş sayar.

Kaybolmuş Günler'de Beşir, "O herkesin birbirine girdiği, sokaklarda adam öldürüldüğü günlerde ben nerelerle, niçin uğraşıyordum." ¹ sözleriyle anarşik ortamı önemle belirtir. Ama o, hiçbir şey olmuşmuş gibi, önemsiz işlerle ilgilenir.

Çünkü böyle bir ortam Beşir gibi, bazen düzeni eleştiren, bazen hayata boş veren tiplere mücadeleden kaçmak için, kolay bir gerekçe hazırlar.

Anarşik ortamda, kalıcı ve sağlam kurallar işlemediği gibi toplumu yönlendirmek için ortaya konan eleştiriler de faydasızdır. Anarşi artık iyileşmez bir kanser gibi her bulaşanı kendisine benzetmekte, kuralsızlığın pençesine atmaktadır.

Dönemeç'te kötülüğe bulaşan Yavuz, bu durumdan istese de kurtulamaz. Çünkü kurallar ona uyulduğu zaman değerlidir. Onun, "Ben bitmişim Bahri, neresinden tutarsam tutayım artık kimse güvenmez bana. Adım hayırsıza çıkmış bir kere." ² sözleri bu duruma iyi bir örnektir.

Kaybolmuş Günler'de Beşir'in, "...sosyalizm, bizim için kişiliği ortadan kaldıran bir şey. Bütün özelliklerimizi inkâr etmeden sosyalist bir düzen kurulamaz."³

1. M.Miyasoglu, K.G., s.168

2. M.Miyasoglu, D., s.242

3. M.Miyasoglu, K.G., s.197

eleştirisi anarşik bir ortamda, bize göre olmadığı halde sosyalizm, yayılma imkânı bulur.

6. Düzenin Bozulması

Bir yerde düzen bozulmuşsa anarşi doğmuş, anarşi doğmuşsa düzen bozulmuş demektir. Bozuk düzeni akli olan hiçbir kimse savunmaz. Bu da ister istemez karşımıza bir rejim sorunu çıkarır.

Miyasoğlu'nda özellikle ilk romanı Kaybolmuş Günler'de düzen bozukluğuna geniş yer verir. Beşir bozuk bir düzenin yarattığı tiptir denebilir. Bu düzenin bize göre olmadığı, yani yanlış yaşadığımız anlatılır bu romanda.

Düzenin değişmesini isteyen yazar, İslâmci bir düzeni savunduğu için, İslâmî olmayan her uygulamaya cephe alır, yahut getirilmek istenen düzene seyirci kalır.

Kaybolmuş Günler'de Beşir, "Üniversiteden bazı haklar elde etmek için başlayan hareketler kısa süre içinde havaya hakim olmak gayreti ile sağ sol çatışmasına, bir süre sonra da devrimci polis kavgasına dönüştü." "Ne olursa olsun haksızlığı ön yargı olarak kabul edilen düzen değişmeliydi." ¹ diyerek düzenin yıkılmasını onaylar.

Değişen düzen ortaya sosyalizmi koyacaksa Beşir'in "Ortadoğu ve Türkiye için sosyalizm lüks bir moda.

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.102

Buna batılı görünmek hevesi de denilebilir." ¹ sözlerinden anlaşıldığı gibi, yazar bu düzene karşıdır.

Görünüm ne olursa olsun Donemeç'te Şakir, "Bürokraside bir kademedden fazla bir şey değildim adamın gözünde. Yalnız yapılacak şey "kitabına uydurmak" kalıyordu bana." ² derken, mukuk uygulamaları yanında düzen bozukluğunu da vurgular.

Bu düzenin adını, Kaybolmuş Günler'de Beşir, "Adı bozuk düzene, talancıya, mütereddiye çıkmış bir düzen var, şimdilik elde olan bu." ³ diye koyar.

Yazar, kurulacak düzenin İlâhî özellikli olmasını, ya da bu özelliklerden kaynaklanmasını bekler. Onun İslâmcı görüşü benimseyen tipleri de dünyanın İlâhî güçlerce dengelendiğine inanır. Kaybolmuş Günler'de Kâmuran'ın Beşir'e söylediği sözler dikkate değer: "İnsanlık tarih boyunca böyle yaşamış, hiç değilse bir kısmı. Kahramanlar nasıl açıklanır yoksa? Ya dünyanın dengesi, o kimin emeğiyle ayakta duruyor? " ⁴

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.196

2. M.Miyasoğlu, D., s.73

3. M.Miyasoğlu, K.G., s.230

4. a. e. s.220

SOSYAL TEMALAR

1. Eğitim

Yazar bir kültür dairesi içinde eğitim kavramına önem verdiği kadar, onu bozan unsurlara da dikkati çekmektedir. Bu dikkatler arasında, eğitimde fırsat eşitliği ve örnek olma, eğitime edeoloji karıştırılması gibi hususlar sıralanabilir.

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gerektiğini savunur. Bunun ne derece önemli olduğu, Dönemeç' te Rasim'in, "Biz köylü doğmakla kaçırmışız vapuru. Bu dogma büyüme şehirli olan Kadir'in imkânlarına sahip olmak, belki bana değil, benden sonrakilere bile zor kismet olacak... Onun elinin altındakilere, biz sürünerek ulaşacağız." ¹ sözlerinden açıkça anlaşılır.

Dönemeç'in roman kişilerinden Yavuz, babasının kendisine, "Bak Bahri'ye onun gibi adamlıkta değil, haytalıkta gözün, der durur." ² söylediği sözlerle, Recep Ağa'nın Yavuz'un babası Kerim Ağa'ya söylediği "Fazla değil, babama yaptığını oğlundan buluyor." ³ sözleri eğitimde örnek olmanın önemini vurgular. Yazar kötü örneklerle büyüyenler Yavuz gibi kötüleşirler demeye getirir.

1. M.Miyasoglu, D., s.159

2. a. e. s.25

3. a. e. s.21

Aynı romanda Fahri, bazı öğrencilerin sınavlarda "Davalrına adam çekmek için kopye verdiklerini." ¹ söyler. Bu durum eğitimde kötü örnek olmanın daha da önünde ona ideoloji karıştırıldığını, böylece eğitimde temel olması gereken doğruluk kavramının yıkılmasına yol açar.

Eğitim öğretimi, fırsat eşitliğinin olmayışı, kötü örneklerin bolluğu ve ideolojik saplantılar sonucu bozulmaktadır. Eğitim öğretimi bozan sebepler ne olursa olsun sonuçta karşımıza bir bozuk eğitim çıkar. Miyasoglu'nun romanlarında bu bozukluk çarpıcı bir şekilde vurgulanır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu bozukluğun temelinde lise ve dengi okullarda kopye çekmenin yanı sıra değerlendirme bozukluğu ön sırada yer alır. Dönemeç'te Bahri'nin anlattıklarına bakılırsa, Rasim Kadir'e "...kopye vermese yazılıda yardım etmese, Kadir'in üç yıllık okulu beş yılda bitirmesi imkânsızdı." ² r.

Liselerdeki bu bozulma, doğal olarak üniversitelere de sıçrar. Ancak bu defa bozulmanın temel sebebi değişir. Üniversitelerde ideolojik izmlere bulaşan profesörler yazara göre bozulmayı temellendirirler. Kaybolmuş Günler'de Beşir'in bu konudaki yorumu şöyledir:

"Üniversitelerdeki liberalist, marksist, nasyo-

1. M.Miyasoglu, D., s.31

2. a. e. s.158

nalist profesörler, hep bir yanlarıyla ithal malı. Bozuk Türkçelerinden başka bizim olan nesi var bu adamların." ¹

Üniversitelerde ideolojik anlamda dışa bağımlılık, eğitim öğretimi hayattan kopuk hale getirir. Beşir'in "Bu evde kalmış kızların, rüküş hanımefendilerin doldurduğu fakültede, ne yaşananla sanat ve edebiyatın ilgisini, ne de duygudan düşünceye, özden biçime, hayattan esere gidebiliyoruz." ² sözleri hayattan kopuk öğretimin bir değer taşımadığını anlatır.

Hayata uygulama inkâna olmayan bu değersiz bilgiler, üniversiteyi bir ihtiyaç olmaktan çıkararak lüks kurumlar durumuna sokar. Bu durumun acıklı hikâyesi Beşir'in, "...Fakülteden bana ve benim gibilere kalan ne? Hayatta hiç karşılaşmayacağımız şeyleri nasıl araştırdığımıza ait bir takım metodik ve özellikle perspektifsiz bilgilerle gönderdiğimiz liselerde, hocalardan aktarılmış bir takım "havalı" tavırlar değil mi?" ³ sözlerinde görülür.

Bütün bu bozukluklardan sonra Beşir, üniversite gençliğini haklı olarak "Beğenmediğimiz bir eğitim düzeninin sokaklara döktüğü öğrencileriz biz." ⁴ diye bir cümlede, kuru kalabalık şeklinde tasvir eder.

1. M.Miyasoglu, K.G., s.197

2. a. e. s.170

3. a. e. s.170

4. a. e. s.32

A'dan Z'ye okullardaki bu bozukluğun, halkın bile farkına vardığı, Dönemeç'in halktan bir kişisi olan Recep Usta'nın "Yoksa bu mekteplerde mi bir iş var? Giden sağlam dönmüyor." ¹ sözlerinden anlaşılır.

2. Kitap

Miyasoğlu, eğitim öğretimin temel malzemesi olan kitap konusuna ve ona toplumumuzun bakışına romanlarında yer verir. Kaybolmuş Günler'in baş kişisi Beşir, İstanbul'a geldiği ilk günlerde Kadıköy taraflarında gezerken pencereleri açık kalan evlerde gördüğü kitaplıklara, cilt cilt kitaplara iarenir. Bu durumu arkadaşı Kâmil'e "İlk katlarda gördüğüm kitaplar dikkatimi çekti. Boy boy, hemen hepsi ciltli kitaplara iarenerek baktım. Aralarında on iki ya da yirmi dört ciltlik ansiklopediler ayrı bir ciddiyet veriyordu." der; Kâmil: "Sinsi sinsi gülerek bunların okunduğunu mu sanıyorsun?" ² diye cevap verir. Millet olarak okunmadığımız, okuyanlarımızın ise ansiklopedik bilgiye yöneldiğini anlatan bu sözlerle dikkat edilirse, geri kalışımızın en büyük eksigi, bransa gerektiği gibi yönelemeyişimiz ve bilgiyi faydaya dönük kullanamayışıımızdır. Yazar kitaba ve bilgiye süs gözüyle bakıldığını bu sözlerle sergiler. Aynı romanda bu olumsuz bakışın psikolojik temeli Beşir'in "Kitaplar ağlama duvarlarıdır insanlığın.

1. M.Miyasoğlu, D., s.39

2. M.Miyasoğlu, K.G., s.131

Ancak mutsuz olduğumuz anlarda baş vururuz onlara." ¹
sözleriyle verilir.

3. Sinema

Miyasoğlu Sinemaya sanat olarak romanlarında bir yerde yer verir. Cüzel Ölüm'de Şakir, arkadaşı Kemzi ile gittikleri bir filmi şöyle hatırlar:

"Kaç zamandır sözü edilen bir Türk filminden çıkmışlardı. Hep yabancı filmleri alt yazıyla gösteren Osmanbey sinemalarından birinde seyretmişler, burjuva hayatına, çelişkilerine epeyce gülmüşlerdi. Yabancılaşmanın sonu budur demişti Remzi dönüp dolaşıp birbirlerinin kirli çamaşırlarını döküyorlar. Şimdi bu filme bir sürü armağan verirler dışarda, bizimkiler de para kazanırlar. düpedüz üçkağıtçılık..." ²

Bu hatırlamada gerçeklik payı var. Ama bütün Türk filimlerini aynı gözle görmek, bütün film yapımcılarında aynı kötü niyeti bulmak inkânsızdır. Türk filmciliğinin geriliği, mutlak bir kötü niyetlilikle yorumlanmamalıdır.

4. Memleket Sevgisi-Sosyal Çevre

Dönemeç'te Kayseri'yi gezmeye gelen Mehmet Ziver "Nedense hep batıya doğru gitmek isteği duyuyoruz, bir türlü bizden doğusunda gönlümüz yok...Halbuki oralarda ne değerler, ne dostluklar, ne insanlar var." ³

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.131

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.197

3. M.Miyasoğlu, K.G., s.276

diye düşünür. Memleket sevgisini anlatan bu sözler, onu bütünüyle sevmek gerektiğini de ifade ederler.

Miyasoğlu memleket sevgisini anlatırken, bu konudaki aşınmayı da vurgular. Bazı sanatçılarımızda memleket sevgisini simgeleyen İstanbul sevgisi giderek değişir. Güzel Ölüm'de Şakir İstanbul'u "Eski İstanbul" un Tanzimatçılar gözünde doğuyla batının terki binde deneme tahtası olduğunu, mütareke döneminde yaşayanlar için bir çeşit kaçılan dünya durumuna geldiğini, Cumhuriyetin ilk yıllarında ise doğrudan doğruya mahkum edildiğini söylüyor. 1950 den sonra da bazı kişilerde bütünü mazi hasretinin adıdır. Şakir ve nesli için tam anlamıyla bir hüznünlü dünyadan başka bir şey değildir artık... Hakkı yenmiş, mazlum ve mahzun bırakılmış, dünya müslümanlarının hali gibi per perişan bir belde..."¹ şeklinde yorumlar. Bu yoruma "İstanbul işte buydu, bu sefâlet ve maneviyat iç içe, yan yana başka hiçbir yerde bu kadar kesin sınırlarla ayrılmaz."² sözlerini ekler.

Dönemeç'te Şükran, şehirlerin tarihî güzelliklerini küçümsediği için Neclâ'ya katlanamaz. Ona "Kızım, sen yaşadığın memleketi bilmiyorsun. Doğduğun topraklardan haberin yok."³ diye çıkışır. Bu çıkışmada, memleket, tarih ve doğum yeri sevgisinin birbirini tamam-

1. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.19

2. a. e. s.40

3. M.Miyasoğlu, D., s.137

ladığı fikri vardır.

5. Öğrenci Problemleri

Yazar, öğrencilerin kredi sorunları, hastahanelerdeki ihmaller gibi konulara da yer ayırır. Kaybolmuş Günler'de Beşir, bir vakıf yurdunun eksiklikleri ile birlikte "Yatacak yeri olmayan bir yığın insan ve bir miktar da öğrencinin varlığını" ¹ düşünür. Bu düşünce kadir bilir bir öğrencinin devlete minnetini yansıtır.

6. Sağlık

Devlet mükemmel olmasa da vatandaşa hizmet götürmektedir. Bu hizmetlerin işe yaraması devlet adına iş gören yetişmiş insan gücünün ciddiyeti ve işi önemsemesine bağlıdır. Bu bir ideal işidir.

Bu ideal yokluğu Güzel Ölüm'de bir cümleyle sergilenir. Serpil'in bir kontrol hatasından sonra komaya girişini bir doktor, "Hastaya hem miyodil verilmiş hem de yatırılmamış... Böyle durumlarda anormal şeyler olabilir." ² sözleriyle açıklar. Serpil'in komadan çıkmayarak öldüğü hatırlanırsa yazarın insan sağlığı konusunda yapılanlar için ne demek istediği daha iyi anlaşılır.

1. M.Miyasoğlu, K.G., s.12

2. M.Miyasoğlu, G.Ö., s.217

SONUÇ

Mustafa Miyasoğlu'nun sanatını etkileyen görüşlerini tezimin giriş kısmında özetledim. Bu bilgilerden anlaşılacağı gibi hıristiyan dünyası İslâm dünyasını ezmede, her fırsatta onu toparlanamayacak şekilde perişan etmektedir. O halde İslâm dünyası, bunu görmeli, hıristiyanlara karşı bir birlik oluşturmalıdır. Buradan hareketle yazarın İslâm birliği fikrine ulaştığı anlaşılmaktadır. Biz Türk olduğumuza göre, bu birliğe katıldığımızda Türk-İslâm sentezi kaçınılmaz olmaktadır.

İster Türk-İslâm sentezine inanmak, ister İslâmı yaşamak, bir hayat tarzı olduğuna göre, bu, bir toplumun yaşayışına, dolayısıyla sanatına da ister istemez yansiyacaktır. İşte bu yüzden Miyasoğlu, ortaya koyduğu bütün edebiyat türlerinde, özellikle romanda müslümanca yaşama biçimini vermeye çalışmıştır. Sanat, bizim sanatımız olacağına göre, bizim kültürümüzü işlemeli, bizim hayatımızı anlatmalıdır. Yani roman yerli olmalıdır. Ona göre Tanzimat'tan bu yana Ahmet Mithat Efendi dışında yerli hayatı anlatan romanlar yazılmamıştır. Tanzimat'tan bu güne yazılan Türk romanlarında yerli kişi adlarıyla, yer adlarıyla karşılaşırız; ancak yaşanan hayat yerli değildir; bizim değildir.

Miyasoğlu bu düşünceden hareketle romanlarının tabir caizse prototipleri sayılan hikâyeleriyle yerli

hayatı anlatmayı dener. Bu hikâyelerden Tesbih'de gelin kaynana kavgası yanında kader fikri ağır basar. Kaynana namazlı abdestli bir kadındır; boş zamanlarında tesbih çeker.

Yazar, 1960'lardan sonra devletin ve düzenin bozulmasını, pekçok haksızlığın ortaya çıkışını konu edinen "Af Buyurun" hikâyesinde bir emekliyi konuşturur. Bu emekliye göre, ne kadar muzurluk varsa 1960'tan sonra girer memlekete. Aileye nifak girer; gençler birbirine düşer. Bu da bir bakıma hikâyeye yerli hayatın yansımalarıdır. Çünkü yazara göre 27 Mayıs hareketi bile şimdiye kadar bir romana konu alınmamıştır.

Yazar, eserlerine yerli hayatı yansıtmayı denerken, teknik açıdan geleneklerimize dönmemizi savunur. Teknik açıdan bile Batıyı model almamızı hazmedemez. O'nun "Pancur" adlı hikâyesi bu açıdan çok önemlidir. Burada hikâyemizin dış ve içerik yönünden yerli ölçülerle modernize edilmesi örneklendirilir.

Bu uygulama, hikâyede, Ekrem'le-Âsuman'ın aşklarıyla verilir. Ekrem eski kültürümüzde Kerem'e, Âsuman Aslı'ya benzetilir. Aradaki Keşiş'i, her türlü yasa dışı iş hayatıyla, Âsuman'ın babası canlandırır. Şekil açısından nesir ve nazıma yer veriş, eski hikâye tekniğimizi hatırlatır.

Görülüyor ki yazar, yerliliğin ilk uygulamalarını hikâyelerinde karşımıza çıkarır. Bu durum romanda,

roman türünün teknik imkânlarıyla daha da genişletilir; yaygınlaştırılır. Öyleki Miyasoğlu ilk romanı Kaybolmuş Günler'in baş kişisi Beşir'e yanlış yaşadığımızı söyler. Bu, bir bakıma bugün yaşamaya çalıştığımız Batı tipi hayatın bizim olmadığının vurgulanışıdır.

Bu romanda yazar, üniversite öğrencilerinden bir gençle, çevresini anlatırken, kültür hayatımızdan bir kesit vermek ister. Bu romanda Beşir'in kaygıları, sıkıntıları, bizim , bizden önceki ve sonraki nesillerin çıkmazlarından seçilir. Böylece Kaybolmuş Günler, bize özgü değerlere tam bağlanamamaktan doğan boşluk duygusunun, bağlanma isteğiyle huzur arayışının hikâyesidir.

Kaybolmuş Günler yüz yıllık değer yargılarını, kültür anlayışını da sergiler ve çıkmazlarımızı, öğrenim çağındaki bir gencin bocalamalarıyla ortaya koyar. Bu bocalama bir değil, birkaç neslin bocalamalarıdır. Bu roman, toplumumuzun yaşayışını eleştiren, onun yanlış yaşadığını ortaya koymaya çalışan bir romandır.

Miyasoğlu ikinci romanı Dönemeç'te, benimsediği yerli hayatı roman kişilerine yaşatmaya çalışır. Bu aynı zamanda onun savunduğu yerli yaşayışın da sergilenişidir. Bu romanda, romanın baş kişisi Avukat Şakir Ulutaş İslâmcı düşünceyi temsil eder. Onun sekreteri olarak tanıtılan Bahri ile, iç içe geçmiş şehirli-köylü yaşayışı yansıtılır.

Şakir Ulutaş bir avukat olarak tutunmaya çalışırken çevresindekilere, ücretle ders verdiği öğrencilere, Bahri kanalıyla köyden şehre taşınan kesime, İslâmdan kaynaklanan görüşlerini iletmeye çalışır.

Bahri kanalıyla Kayseri'deki yerli hayat, köyden şehre göçenlerin sosyo-ekonomik problemleri sergilenir. Bu sergilemeyle birlikte 1970'li yılların sivasî görünümü de vurgulanır. İthal malı görüşlerden sosyalizm ve liberalizm karşısına İslâm, bir siyasî güç olarak çıkarılmak istenir. Tema çeşitliliği açısından en önde sayacağımız roman Dönemeç'tir. Bu temalara tekrar yer vermeye gerek görmüyorum.

Kaybolmuş Günler'de bir bocalamının, hayata boş vermenin içinde gözüken roman kişileri, Dönemeç'te kararlılık ve derinlik kazanmaya başlarlar. Yaşadıkları yöreyi ve ülkeyi olduğu kadar, âhireti de , sevdiklerini de sevmediklerini de önemseyen insanlar olurlar.

Yazar son romanı Güzel Ölüm'de Dönemeç'teki roman kişilerini karşımıza çıkarır. Dönemeç'in baş kişisi Şakir, görünüşte Serpil'le okul döneminde başlayan yarım kalan aşkını, arkadaşı Mehmet Ziver'in teşvikiyle bütünlemek, gerçekte müslümanca yaşamının uygulama yeri gibi gördüğü İstanbul'daki tasavvuf ehli arkadaşlarına kavuşmak için iş yerini İstanbul'a taşır.

Bahri üniversite sınavlarını kazanarak İstanbul'da Şakir'in yanında kalmaya başlar. Hatta Dönemeç'in

ev kaçkını tiplerinden Yavuz da bu kadroya katılır.

İlk bakışta Şakir'le Serpil'in aşkını konu almış gözüken Güzel Ölüm'de Kıbrıs Harekatına geniş yer ve büyük önem verilir. Çünkü Şakir ve çevresi Kıbrıs Harekatını İslâmî bir cihat olarak yorumlarlar. Bu Harekat Türkiye için bir silkiniş, cihat ruhunun canlanması, İslâm dünyası için bir bütünleşme vesilesidir. Hatta kendisiyle görüşmelerimde Miyasoğlu, bu romanı Kıbrıs Harekatı dolayısıyla duyduğu mutluluğu dile getirmek için **yazdığını** belirtmiştir.

Miyasoğlu'nun romanlarını teknik açıdan değerlendirmek ayrı ve başlı başına bir iş. Ancak, özetle onun romanları için bazı tesbitlerimi belirtmeyi faydalı görmekteyim. Bu romanlarda yazar temiz, akıcı ve sağlam bir dille karşımıza çıkmaktadır. Bu dil diyaloglarda daha da başarılı gözükmektedir.

Miyasoğlu'nun roman kişileri yerli hayatı temsil ederler. O yüzden dinî, millî ve tarihî değerlere bağlıdırlar.

Yazar, çevre olarak şehirleri işlemektedir. Dönemeç'te roman kişilerinin çoğunluğu köyden şehire yerleşmelerine karşılık, köyle ilgili anlatımlara yer verilmez. Bunda yazarın köy romanlarına köy röportajları değişiminin de payı vardır. Çevre olarak Güzel Ölüm ve Kaybolmuş Günler'de İstanbul işlenir. Yazar İstanbul'u eski kültürümüzün bir peyzajı gibi görür.

Bu romanlardan Kaybolmuş Günler daha çok iç içe hikâyeler şeklindedir. Bunlara olaysız hikâyeler de denebilir. Yazarın bu romana Kedi Günlüğü deyişi bu durumu doğrulamaktadır.

Dönemeç'te aile ve çevre problemleri verilmek istenirken bir roman hacmi içine gerektiğinden çok tema yerleştirilmek istenmiştir.

Miyasoğlu'nun son romanı Güzel Ölüm ise konuyu derli toplu anlatışı, ağırlık Kıbrıs Harekatında olmakla beraber, temiz bir aşkın başarıyla işlenişi ve aşk estetiğine uygun bitirilişi açısından en başarılı olanıdır.

Yazar bütün eserlerinde olduğu gibi romanlarında da estetik seviyeyi koruyarak, elden geldiğince, İslâmî bir görüşle insanı öne alan, değerleri alt-üst olmuş bir toplumu "mutlak güzellik" yolunda sarmak ve aydınlatmak amacındadır.

BİBLİYOGRAFYA

A. Yazarın Kendi Eserleri:

- Miyasoğlu Mustafa, Âsaf Hâlet Çelebi, Fatih Gençlik Vakıf Matbaa İşletmesi, İstanbul 1985
- , Devlet ve Zihniyet (deneme) , Dönüş Matbaacılık, İstanbul 1981
- , Devran (şiiir) , Eren Basımevi, İstanbul 1979
- , Dönemeç (roman) , Şamil Matbaası, İstanbul 1982
- , Edebiyat Geleneği (deneme) , Kuşak Matbaası, İstanbul 1975
- , Geçmiş Zaman Aynası (hikâye) , Kardeş Matbaası, İstanbul 1976
- , Güzel Ölüm (roman) , Akçağ Yayını, Ankara 1987
- , Hicret Destanı (şiiir) , Elifbe Yayını, İstanbul 1981
- , Kaybolmuş Günler (roman) , Zafer Matbaası İstanbul 1982
- , Muhacir (deneme) , Gül Matbaası, İstanbul 1981
- , Necip Fazıl Kısakürek, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul 1982
- , Rüya Çağrısı (şiiir) , Eren Basımevi, İstanbul 1978

B. Hakkında Yazılan Eserler:

KİTAPLAR

- AKTAŞ Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Birlik Yayınları, Ankara 1984
- ATEŞ Süleyman, Kur'an-ı Kerîm Meali, Yüksel Matbaası.
- ERGİN Muharrem, Üniversiteler İçin TÜRK DİLİ, Boğaziçi

- BAŞARAN Nihat, "Üniversite Tiyatrolarının Önemi ve Umut Suları" , Hisar, Mayıs 1973
- BAŞOĞLU Ali, "Rüya Çağrısı" Yayınlandı" , Millî Gazete Sanat-Edebiyat Sayfası, 23 Aralık 1973
- BOZTOPRAK Galip, "Rüya Çağrısı" , Millî Gazete, Sanat-Edebiyat Sayfası, 26 Ağustos 1974
- , "Yerli Düşüncenin Romanı" , Millî Gazete, 24 Eylül 1975
- , "Edebiyat Ortamı Üzerine" , Millî Gazete, Sanat-Edebiyat Sayfası, 26 Kasım 1975
- , "Dönemeç Üzerine" , Sedir, Şubat 1980
- BULUT Şevket, "Geçmiş Zaman Aynası" , Hisar, Nisan 1977
- ÇOKUM Sevinç, "Güzel Ölüm" , Yeni Düşünce, 10 Eylül 1982
- DİLİPAK Abdurrahim, "Kitap Sayfası" , Millî Gazete 1 Eylül 1987
- ERÖZ Mehmet, "İki Roman Üzerine" , Millî Gazete, Sanat-Edebiyat Sayfası, 15 Mayıs 1977
- FEYZİOĞLU Muin, "Mustafa Miyasoğlu ve İki Eseri" , Erciyes, Mart 1981
- GÜNEŞ Hasan, "Slogan, Sanat ve İdeoloji Üzerine" , İslâmî Hareket Gazetesi, 20 Nisan 1979
- HAKKI Ruşen, "Kaybolmuş Günler" , Kocaeli Gazetesi 22 Mart 1977
- , "Geçmiş Zaman Aynası" , Kocaeli Gazetesi 16 Şubat 1977
- KARABASANOĞLU Vahap, "Güzel Ölüm" , Boğaziçi, Şubat 1983
- KARAKOÇ Bahattin, "Güzel Ölüm" , Kültür ve Sanat, Kasım 1982
- KORAY Doğan, "Kaybolmuş Günler Hakkında Bir Kaç Söz" , Küçük Dergi, Aralık 1979

Yayınları A.Ş., İstanbul 1986

GÖKALP Ziya, Türkçülüğün Esasları, hazırlayan Mehmet Kaplan, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970

KAFESOĞLU İbrahim, Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970

—————, Tarih Notları (basılmamış)

KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, Yaban, baskıyı hazırlayan Atilla Özkırımlı, Birikim Yayınları, İstanbul 1977

NECATİGİL Behcet, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Gümüş Basımevi, İstanbul 1985

OĞUZKAN Ali, Türk Dili Ders Notları, (basılmamış)

TARAKÇI Celâl, Cenab Şehabeddin'de Tenkit. Dil Sanat ve Edebiyat Hakkındaki Görüşleri, Samsun 1986

TURİNAY Necmettin, Geleceğin Dünyası Yeniliğin Ufukları, Birlik Yayınları, İstanbul 1983

WARREN Austin- WELLEK Rene, Edebiyat Biliminin Temelleri, Çeviren Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal, Ankara 1983

SÜRELİ YAYINLAR

AKALIN Tarık Behlül, "Rüya Çağrısı" , Millî Gazete, 5 Eylül 1976

—————, "1978'de Şiirimiz" , Maveria, Ocak 1979

AKBAŞ A. Vahap, "Devran" , Hisar, Mart 1979

AKAY Hasan, "Mustafa Miyasoğlu'nun Şiirine Bir Yaklaşım Denemesi" , Millî Gazete.

—————, "Devran" , Sedir, Şubat 1980

AKENGİN Yahya, "Rüya Çağrısı", Hisar Ekim 1973

AKSOY Mehmet, "Klâsikler Ayakta", Hareket, Haziran 1973

MARAŞ Atilla, "Mustafa Miyasoğlu'nun Şiirleri" , Sedir,
Nisan 1980

MARAŞLIOĞLU Mehmet, "Edebiyat 1980" , Mavera, Ocak 1981

OLGAÇ Hasan, "Sanat Çalışmaları Üzerine" , Yeni Devir,
23 Ekim 1979

ÖZER Mustafa, "Umut Suları'ndan Rüya Çağrısı'na" , Mil-
lî Gazete, Sanat-Edebiyat Sayfası, 1 Eylül 1974

SUBAŞI Muhsin İlyas, "Mustafa Miyasoğlu'nun Üç Yeni E-
seri, Küçük Dergi, Mart 1981

UÇMAN Abdullah, "1973'te Şiir-Rüya Çağrısı" , Yeni Sa-
nat, Şubat 1974

UĞUREL R. Tekin, İÇYÜZÜ, (haber yazı) , Türkiye Gazete-
si, 19 Nisan 1973

YILMAZ Durali, "Güzel Ölüm'ün Güzel Başarısı" , Türk E-
debiyatı, Mart 1982

EK

MUSTAFA MIYASOĞLU İLE EDEBİYAT, TOPLUM VE DÜNYA
GÖRÜŞÜ ÜZERİNE ARAŞTIRMACININ BİR MÜLÂKÂTI

- Sayın Miyasoğlu, size önce hikâye anlayışınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Hikâyede geleneği sürdürerek nasıl yerli kalınabilir? Hikâyede yerli kalmayı teknik Batıdan diğer unsurlar bizden olmak biçiminde mi düşünüyorsunuz?

- Efendim bizim bir hikâye geleneğimiz var. Hikâye geleneğinden kastım tahkiye. Bizim hikâyemizde tabîî dil önemli. Dilin yanı sıra kurgu. Bizim özellikle IV. Murat devrinde oluşmaya başlayan bir meddah hikâyeciliği var. Hançerli Hanım, sonraki araştırmalarda Âli Beyin Sergüzeşti yahut İntibah romanını da etkilemiş. Dil olarak gerçekçiliğe bizim meddah hikâyesi on sekizinci yüzyılda yaklaşmıştır.

Vasvi Mahir Kocatürk'ün Türk nesri ve hikâyesiyile ilgili antolojisi bana ilgi çekici gelmiştir. Orada Dede Korkut'un farklı yazmaları yahut şifahi edebiyatta yansıyan örnekleri yanı sıra Karacaoğlan, Kerem ile Aslı gibi son devirde yazılmış, yazıya geçirilmiş şiirli halk hikâyeleri de bana enterasan göründü. Hâlâ hikâyemizde öyle bir damar öyle bir tarz olduğu kanaatindeyim. Bunun birkaç örneği de var.

Ahmet Mithat Efendi'nin Letaif-i Rivayât dizisi.

Sonra Hüseyin Rahmi'nin hikâyeleri bu hikâyecilikten hareketle yazılmış. Fahri Celâl Gökürkhan'ın hikâyeleri, Halûn Taner'in hikâyeleri. Bunlar bizim edebiyat geleneğimiz içinde mütalaa edilebilecek hikâyeye geleneğinin bir kolu olarak sürüyor.

Halk hikâyeciliği konusunda yeterince yayınlanmış, ortaya çıkmış metin yok. Yani tatmin edici, benim de örnek gösterebileceğim metinler maalesef yok. Ama, hikâyemizin öyle bir damardan, öyle bir tarzdan faydalanabileceği kanaatindeyim. Şiirimizde nasıl gelenekten faydalanılıyorsa, hikâyemizde de böyle bir faydalanma kanaati bende var. Ama bunu kendi yazdığım denemelerde de bugün ortada bulunan denemelerde de muvaffak olmuş, herkese örnek gösterilebilecek metinlerden yoksunuz.

Mustafa Kutlu'nun bazı hikâyelerinde bu hikâyeye gelişmişliğinden yararlanma çabası görüyoruz. Ama o da bunu özellikle hikâyeye geleneğimiz içinde telakki edilsin diye yapmıyor. Ama bir özlem, bir temayül olarak bu görüşü savunuyorum. İstiyorum ki bu konuda araştırmacılar Türk hikâyesinin iki yüz, üç yüz yıllık örneklerini taş baskıları Kan Kalesi Cengi, Kerem ile Aslı, Ferhat ili Şirin hikâyelerini, orta oyunu metinleri gibi yayınlayan araştırmacılar olsa, ben de, benim gibi düşünen arkadaşlar da faydalanır zannediyorum.

- Mustafa Bey, birde "Gerçek hikâyeciler yaşadık-

larını zaman zaman şiirle de süsleyerek dile getiren halk hikâyecileridir." görüşünüz var. Bununla hikâyelerin içe-
risine şiir parçaları serpiştirilmesini mi kastediyorsu-
nuz?

- O şekilde de olabilir. Günümüz hikâyecilerin-
den az önce adını verdiğim Mustafa Kutlu yer yer şiir-
sel ifadeler kullanıyor. Selim İleri, Durali Yılmaz,
Sevinç Çokum, hatta Rasim Özdenören'in hikâyelerinde
şiirsel öğeler var. Bunun, onlardan önceki hikâyeciler-
den Sait Faik'te denendiğini biliyoruz. Hatta bir anto-
lojide Sait Faik'in bir hikâyesi şiir olarak ele alın-
dı. Hikâye dilinde bir mektup parçası şiir diye, men-
sur şiir diye, yani hikâyenin kısa bir metin olmasın-
dan ötürü çeşitli denemelere, bu arada şiirsel söyleşi-
lere imkân verişine işaret etmeye çalıştım.

- Mustafa Bey, sizin romanlarınızda tasvir az
görünüyor? Yeni romanda tasvir uzunlugu, tasvirleri,
tahlilleri gereksiz mi buluyorsunuz? Ya da bu görüş an-
ti roman anlayışından mı kaynaklanıyor?

- Evet. Romanların yapısına, kuruluşuna, kişile-
rine, anlatımına bağlı olarak Kaybolmuş Günler ile Gü-
zel Ölüm'de çok az tasvir, Kaybolmuş Günler'de biraz
daha fazla tasvir var. Ama Dönemeç'te dikkatinizi çek-
tiysa, onda daha geniş tasvir var. Çünkü sözünü ettiğİ-
miz Güzel Ölüm'le Kaybolmuş Günler İstanbul'da geçen ro-
manlar. Orada anlatılan yerler çok bilinen yerler oldu-

ğu için ben oraların uzun uzun tasvirlerini gereksiz gördüm. Ayrıca Kaybolmuş Günler öykü tekniği ile yazılmış olduğu için orada tasvir azdır. Dostoyevki'ni n de psikolojiye önem veren romanlarında -bilinir- tasvir çok azdır. Ama Güzel Ölüm'de deha özel yerlerin, daha geniş tasvirleri yer alır. Ama Dönemeç'te bir Anadolu şehri anlatıldığı için, Anadolu şehirlerinin tipik özelliklerini vurgulamak için tasvirlere çok yer verdim. Orada bir canlandırma çabası ön plânda.

Bence tasvirler kadar portreler ve diyaloglar da roman dünyasını canlandırmak için bir fonksiyon sahibidir. Ama, şöyle bir gayretim olduğunu da ifade edeyim. Klâsik roman veyahut yirminci yüzyıl hatta yirminci yüzyıl başlarındaki ve bizim başlangıç dönemimizdeki romanlarda özellikle de roman bakımından önemli olan Servit-i Fünun romanlarında tasvir çok fazladır. Burada resim duygusu, pitoreskin ağır basmasından ötürü romanda tasvir çok yer almıştır. Yani gereğinden fazla yer almıştır.

Günümüz daha aceleci insanların hatta televizyonla önu kesilmiş okuyucuların çok olduğu bir dünya. Burada tasvirin romanda sakil sayılabilecek uzunlukta olması romancıyı adeta fonksiyonsuz bırakır. Okuyucuyu romandan koparır diye düşünüyorum. Oyüzden mümkün olduğu kadar fonksiyonel vasıfta değerlendirmeye çalışıyorum. Ondan azdır bende tasvirler.

- Romanla ilgili metafizik meselelere yönelik olarak diyorsunuz ki: "Romanda metafizik konular derinlik kazanmalıdır." Bu metafizik fikri dinî konulardan kaynaklanan bir metafizik mi, yoksa mûsbet bilimlerin bugün açıklayamadığı, bilimsel konularla ilgili "kurgu" diyebileceğimiz bir biçimde metafizik mi?

- Her ikisini de kastediyorum. Ama daha çok dinî konulara, gerek gerçek bilgilerimiz, yaşantılarımız, gerekse fantazilerle yaklaşılması gerektiğine inanıyorum. Yani roman, hikâye, hatta deneme türünde sanatçılar, hangi konular üzerinde dururlarsa onlar daha çok toplumun ilgisini çekmeye başlıyorlar.

Şimdi ben diyorum ki gerçekçi edebiyat o kadar çok moda oldu, gerçekten söz etmek okar sârî bir hastalık haline geldi ki gerçekle boğuluyoruz neredeyse. Biraz da sıkıntımız sanki bundan kaynaklanıyor. Yani çağın problemlerinden birisi de gerçeğe fazla boğulmak. Günlük hayatımızda, işimizde, televizyonda, okuduğumuz kitaplarda, her şeyde gerçekle karşı karşıyayız. Ama, gerçek kadar gerçek üstülüğün de insanî olduğunu biliyoruz.

Yine fizikî dünya kadar, metafizik dünyanın da bizim hayatımızın bir parçası olduğunu, insanın bunlarla birlikte yaşadığını biliyoruz. Buna rağmen sadece gerçeklerden yahut gerçeklerin ezdiği psikolojilerden söz ediyoruz. Ben pozitivist düşünce ile metafizik te-

maların çok gerilere atıldığı bir dünyanın içinde yaşadığımız kanaatindeyim. Her şey determine şartlarda ele alınıyor. Sosyal çevre, tabîî çevre hep determinasyon içinde mütalaa ediliyor. Şimdi bununla tek buut insana gidiyoruz. İnsanlar gerçek diye diye sanki gerçeği kaybediyodlar.

- Yani bir çeşit robotlaşma mı oluyor?

- Tabîî. Herbert Marx'ın Tek Boyutlu İnsan diye tanımladığı George Orden'in 1984 de bir facia atmosferinde tasvir ettiği dünyayı yaşadığının farkına vardığı yine Hucksley'in Cesur Yeni Dünya romanında anlattığı mekanizasyona girdiğimizin farkında değiliz. Halbuki onlar bu romanları yazdıkları otuz kırk yıl öncesinde böyle bir atmosferin facia doğuracağını zannediyorlardı. Biz artık faciayı da algılayamayacak hale geldik gibi geliyor bana.

Şimdi böyle bir ortamda gerçek yanı sıra gerçek üstü de, fizikî dünya yanı sıra metafizik dünyadan söz eden romanlar ki bizde son zamanlarda bu bağlantıyı iç içe veren Güney Amerika edebiyatına büyük özlem duyulmaya başladı bir kısım okuyucu. Hatta son yılların yayın olayı sayılabilecek gençlikte bu yazarların metafizikten yararlanan fantazileri büyük alaka gördü. Borciyez'in, Ortazar'ın hikâyeleri Martez'in romanları Türkiye'de yazılmış romanlardan daha çok alâka gördü. Hatta bunlara özenen yazarlar bile çıktı. Şimdi bizim

kültürümüzde, geleneğimizde bu hikâyeler bizim kendi atmosferimizi canlandıracak tarzda çok daha orijinal ve bize ait örnekler olarak duruyor. Hiçbir yazar, hiçbir araştırmacı bunlara kendiliğinden gitmiyor. malesef.

Sosyal hayatta olduğu gibi edebî hayatta da kültürel hayatta da modalar malesef insanları yönlendiriyor. Entellektüeller cahillerden çok daha fazla moda-ya bel bağlamış durumda. Benim metafizikten kastım felsefenin, pozitivist felsefenin mahkum ettiği dinî temayüller, duygular ve bizim geleceğimize ait endişeler. Bir ruhî açlıktan kimse söz etmiyor. Bir inanma ihtiyacından kimse söz etmiyor. Halbuki Batılı gençler katmandu yollarından döndüler, bir şey bulamadılar. Batıda hızla İslâmiyet yayılıyor. Bunlar hem sosyal ilimlerde bir hayli zirveye ulaşmış şahsiyetler. Sporda, sanatta zirveye tırmanmış insanların içine düştükleri boşlukları bilmiyoruz.

Cat Stevens Türkiye'de idealleştirilmiş bir sanatçıydı. Ama adam müslüman olunca sanki bütün müzik kabiliyetini kaybetmiş gibi kimseyi ilgilendirmez oldu. Zirveye ulaşmış şahısların mistik ve metafizik kaygılar taşınmasıyla birden gerçek dünyadan kopuyordu. Daha doğrusu koparılıyordu. Bu kilisenin materyalist yayın organlarının ve siyonist güdümlü basınının oluşturduğu yalan dünya. Bunları derhal bu yalan dünyadan koparıyorlar. Biz sanki yalan dünyada yaşıyoruz. Türkiye'

de elli iki milyon insan yaşıyor; üç milyon satan basın Türkiye'nin sözcüsü. Herkese karşı birşey alıp oluşturuyor, bir atmosfer oluşturuyor. Her gün yahut mevsim mevsim bir modayı gündeme getiriyor. Her gün başlıkta olan Türkiye'nin önemli meseleleri onlar değil. Yani ben metafizik derken insanın değişimi, bu dünyada değil öteki dünyada da gerçeğini koruyan, eğer bir yaratıcı varsa yaratıcının mesajını hatırlatan motifler olarak ölümsüz meseleler şeklinde değerlendiriyorum. Zaman zaman hatırlatılması inancındayım.

- Mustafa Bey, "Romanda da bir süre daha Ahmet Mithat Efendi'lik etmek gerekiyor." diyorsunuz. Hangi anlamda? Teknik anlamda mı, yoksa romanların konularının bizden seçilmesi anlamında mı? Tamamen bizim hayatımızı anlatan romanlar olması için mi?

- Tabîî teknik anlamda Ahmet Mithat Efendi'lik etmek mümkün değil. Zaten Ahmet Mithat Efendi de kendi tekniğini savunmuyor. Ahmet Mithat Efendi'nin asıl yapmak istediği şey yahut Ahmet Mithat Efendi'nin en önemli tarafı, bilgi ve şuur sahibi insan tiplerini ön plâna çıkarma çabası.

Benim romanlarımda da tasvirler, portreler, diyalogların yanı sıra Türkiye'nin o günkü tarihî kimliğiyle çakışan önemli meseleleri vardır. Şöyle kişiler canlandırmaya çalışıyorum: Bu kişiler o gün Türkiye'de hem önemli olan meseleleri kendilerine dert edinsinler,

hem de bu önemli meseleler öylesine bizden olsun ki yüz elli-iki yüz yıllık toplumumuzun meseleleri olsun. Yani kişisel dramla sosyal dramı tarihsel dramla birlikte vermeye çalışıyorum.

- Komularla bu konuların kişileri bizi tam yansıtan biçimde mi olsun diyorsunuz?

- Tabîî. Burada görüş tebellür etsin yani Türkiye'de bizim kimliğimizi dile getiren problemler, kişiler ve konular ön plâna çıksın. Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarında böyle bir özellik var. Teknik olarak, Üslûp olarak roman öncesi metinlerdir. İlk metinlerdir; çalاکalem yazılmışlardır; aceleyle yazılmışlardır. Tefrika romancılığının izlerini taşırlar. O yüzden de örnek romanlar saymak imkânı yoktur onları. Ama romanların tavrı, tarzı, problemleri ele alış biçimi bugün için Türkiye'de romanı fonksiyonel kılacak biçimdir.

Onun dışında yazılan romanlar ki Servet-i Fünun'dan bu yana yazılan romanlar böyledir. Entellektüel romanların hem tekniğı, tarzı, hem de konuları Türk halkının konuları değil. Türk insanın meseleleri değil. Türkün dramı değil bunlar. Dolayısıyla bir mevsim özentisiyle romanlar yazılıyor, başka bir mevsim başka bir özentiyile. Hep Avrupa özentisiyle romanlar yazılıyor.

- Köy romanları ile ilgili "Köy romanları bir çeşit röportaj özellikli. Köy röportajları biçiminde." şeklinde, bir görüşünüz var. Romanların dilinden ötürü mü, köy romancılarının köyü tanımayışlarından ötürü

rü mü böyle bir görüşe sahipsiniz?

- Köy romancılarının çoğunun köylü oluşları sebebiyle köylü meselelerini tanımiyorlar diyemem. Mutlaka köyün meselelerini tanıyorlar. Fakat o meselelere o kadar çok boğmuşlar ki romanı. Roman dünyasının tamamını köyden oluşturuyorlar. Yani demin söylediğim gibi, gerçek diye diye gerçek içinde boğulan yazarlarımızın, aydınlarımızın tipik örneklerinden biri de bu köy romancıları. Köyün bütün meselelerini dünyanın meseleleri haline getirmeye çalışıyorlar. Ve onun içinde boğuluyorlar. Köyün hiç bir meselesi köyde çözülmez. Köy bizim insan orijinimizin adeta deposudur. Ama meselelerimizin tamamı köyde değildir. Yunus Emre bunu kavramış. "Şehre varam feryad ü figan koparam." der. Çünkü köylünün meselesi de köyde çözülmez.

Ben bunun tipik bir örneği olarak "Susuz Yaz" hikâyesini (Sonra piyes oldu, filim oldu.) örnek göstermek istiyorum. Bu eser bir köy içinde cereyan eder. Alttaki tarlalara su vermeyen bir köylü ile çevresindekilerin mücadelesidir. Yıllar sonra bir kaymakam gider o problemi çözer. Ama hiç bir aydın, özellikle de bu sanat eserinin yazarı bu meseleyi çözmeye uğraşmamıştır. Bunca oynanan piyes, Avrupa şenliklerinde armağan kazanmış filim belki yazarı zengin etmiştir ama oradaki köylülerin problemlerini on beş yıl sonra bir kaymakam çözmüştür. Kaymakam sanmıyorum ki bunu dert edinerek o-

raya giden bir aydın olsun. Oraya varıyor ve oradaki meseleyi görüyor, köylüleri barıştırıyor, problemi çözüyor. Ama ben, eserin köyün meselelerinin çözülmesi için yazılmasına da karşı değilim.

- Yani yazar, köyü anlatıyor ama problemlerine sahip çıkmıyor. Anlatmış olmak için mi anlatıyor?

- Tam öyle de diyemeyiz. Yani köyün problemini çözmek için anlatmıyor diyemem. Mutlaka hikâye ve roman bir şey anlatmak maksadıyla yazılır. Ama yazı ile problem çözmeye çalışan insan gazetecidir. Sanat eseri sadece anlatır. Çözüm okuyucunun kafasındadır. Okuyucu o çözümü, yazarla paralel düşünse de onunla paralel düşünmese de roman boyunca onun bakış açısından bakarak çözmeyi düşünebilir. Ama çözüm, yazarın sanatçının birinci meselesi değildir. Yazarın birinci meselesi anlattığı kişileri, gerçeğe uygun, yani en azından gerçeklik duygusu verecek tarzda ve objektif olarak anlatmaktır.

- Mustafa Bey, köy romanı konusunda bir başka sorum da şu: Köy romanının dili, köylünün dili mi olmalı, yoksa normal konuşulan Türkçe, edebiyat dili biçiminde mi olmalı?

- Edebiyat dili her zaman vardır. Nasıl halk şairinin dili hangi bölgeden olursa olsun halkın ortak dili ise, divan şairi hangi bölgeden çıkarsa çıksın dili ortak şiir dilidir.

- Romanın dili de edebiyatın ortak dili mi olmalı diyorsunuz?

- Evet. Yani köy romanı da şehir romanı da bir çeşit böge ağzıyla değil, ortak yazı dili ile yazılmalı; elbette sanat diliyle yazılmalı. Köy romanını röportaj seviyesinde tutan, o meselelerle, köyün problemleriyle, köyün gerçekleriyle tıka basa doldurulmuş olması bir yana, bir de bir roman dünyasını kuracak asgarî malzemedен yoksun olmasıdır. Yani beş yüz sayfalık köy romanına bakıyorsunuz, orada birtakım insanlar var, bir takım meseleler var ve teknik var. Bu meseleler hiçbir zaman köyün dışına çıkmıyor. O romanın içerisinde çok canlı, çok gerçek. Ama, diyelim o köy Doğu Anadolu'da bir köy. Bu, batıdaki köyü, dünyanın herhangi bir yerindeki köyü temsil etmiyor. Buradaki meseleler Türk köylüsünün tipik meseleleri değil. Türk toplumunun aktüel meseleleri de değil bunlar. Sadece bir bölgenin bir köyüne ait mesele. Onun çevresinde bir sürü insan ve ona bağlı günlük kişilere ait problemler, tıka basa doldurulmuş. Bunları biz tanıyoruz. Tanıyoruz ama, bunlar bizde bir dünya tasarımı, bir beşerî duygu, bir hayat görüşü uyandırmıyor.

- Yani o romanlarda yer alan hayat, derinliğine anlatılan bir köy hayatı değil mi diyorsunuz?

- Köy hayatı oluyor belki, köy hayatı oluyor ama, bir roman dünyası olmuyor. Bir romanla röportaj a-

rasında fark şudur: Röpörtaj gerçeğe sadıktır. Bize olup biten şeyleri olduğu gibi verir ve öğretir. O problemleri çözme yolu gösterir. Tarafları verir. Oradan devlet adamı veya parti yetkilisi bir çözüm bulur. Röpörtajın da ona yardımcı ve desteği vardır. Ama roman dünyası böyle değildir. Roman dünyasında günlük, geçici, bir kaymakamın çözeceği problemler yoktur. Bunda beşerî, evrensel problemler veya temalar vardır.

Yani bir köyün, mahallî, yerel, bölgesel meseleleri, hatta sadece o köye ait özellikler, tıka basa doldurulduğu zaman roman olmaktan çıkar, röpörtaj kalır. Yani roman olamaz. Roman olabilmesi için bir edebî seviye, bir estetik endişe yer almalıdır. Bu romanlarda gerçekler, estetik endişeleri bastırıyor; yok ediyor.

- Sayın Miyasoğlu, birde, "Roman benim için bir sergilemedir her şeyden önce. Sonuçlar ve hükümler okuyucuya bırakılmalıdır." görüşünüz var. Ama romanlarınızda kendi görüşlerinizi mesaj biçiminde verme özelliği gözleniyor. Bu konuda fikriniz nedir?

- Roman kahramanlarının yaşadığı çevre ve kendi portreleri kadar görüşlerini de vermek istedim ben. Bence bunlar da bizim toplumumuzun gerçeği. Tarihsel konumuzun gereği. Ben romanlardaki kahramanlara ait görüşlerin savunucusu değilim. Bu görüşlerin oluşturduğu bir portreyi önemsemiyorum. Yani tartışan iki kahramandan bir ben değilim. Romanda iki kahramanı da benimsiyorum.

İki kahramanın görüşlerini bugün olduğu gibi, dün de yarın da önemli olacağı kanaatini taşıyorum da, onun için o görüşleri veriyorum. Yoksa onlardan herhangi birinin hükmünü ben romancı olarak hiçbir romanımda şu kahraman doğru söylüyor demiyorum, Ahmet Mithat Efendi gibi. Ahmet Mithat Efendi kahramanlarının görüşlerini sergilerken arada bir "Görüyorsunuzya bu doğru söylüyor. Bu yanılıyor. Bak ipin ucunu kaçırdı. Bir felâkete uğrayacak, sonra dönecek." diye kassadan hisse vermeye çalışmıyorum.

Konuşmalır, portreleri, yaşanan çevre gerçekse, bize aitse roman dünyasının bir parçasıysa, roman-daki kahramanların savunduğu görüşlerin de temsil ettikleri dünya görüşlerinin de, bir toplumun bir gerçeği olduğunu savunuyorum. Herhangi birini benim sözcüm kabul etmeyin. O kahramanların hepsi benim sözcüm. Benim roman dünyamın temsilcileri.

- Mustafa Bey, romanlarınızda diyalog düzenlemesine az yer verildiği dikkatimi çekti. Diyalog düzenmesini çok güzel yürüttüğünüz halde, bazı yerlerde, diyalog düzenlemesi yer almıyor. Bunun özel bir sebebi var mı?

- Bunu birçok arkadaş da söylüyor. Benim tiyatro çalışmalarımın gelen bir diyalog tekniğine ağırlık verme temayülüm var. Kaybolmuş Günler'in ikinci bölümünde söylediğiniz tipte diyalogu adeta düzensiz ve bir

yazım biçimi var. O da hatırlanan konuşmalar olduğu için. Paragraf biçiminde hatırlanan sözleri, kahramanın zihninde yankılandığı biçimde verdim. Yani orada bilinç akışı ön plândaydı. Nesnelere, olayların zihinde yer alışını, aynı biçimde konuşmaya da yansımış. Yani ben nesnelere, olayları, kahramanın hafızasında, hatırında yer aldığı gibi verirken konuşmaları da o arada verdim.

Kahraman öyle hatırlıyor da öyle veriliyor.

- Bir de roman tekniği açısından soru sormak istiyorum. Kaybolmuş Günler'de romandan çok hikâyeye benzeme özelliği var. Bu sanıyorum romanda bir teknik sunuş. Bu konuda ne söylemek istersiniz?

- Kaybolmuş Günler'de herkesi ilgilendirecek büyük bir entrika yok. İlgi çekici sandığım bir tipin belli bir döneme ait yaşantısı anlatılıyor. O yüzden parça parça iki bölüm, iki ayrı defterden meydana geliyor. Bunun on beş günlük bölümü hatırladığıma göre tasvir ve hikâyeye ediliyor. Bir buhranın hikâyesi bu. O buhrandan kurtuluş bu. Hatta roman bittiğinde bir arkadaş demişti ki, tam başlayacağı zaman, önemli şeyleri beklediğimiz zaman roman bitiyor. Benim demin söylediğim yani sizin de bahsettiğiniz sergileme olduğu için. Yani bir buhranın sergilenmesi roman. Birinci bölümde daha çok günlük, ikinci bölümde ise daha çok hatıradır. Bu biçimde yazıldığı için hikâyeci teknik var.

- Sizin şair yanınız da var. Size bir de günümüz

şiiiri hakkında soru sormak istiyorum: Günümüzde gelenek haline geldi. Sağ görüşte olanlar genel bir çerçeve içerisinde o çerçevedeki şairleri alıp yorumluyorlar, yahut tanımlamaya çalışıyorlar. Sol görüşte olanlar da kendi düşüncelerinde olanları alıp tanıtmaya, o çerçeve içinde değerlendirmeye çalışıyorlar. Ben sizden günümüz şairleri içinde şair olarak yer doldurabilecek, gelecek vadeden sanatçılar kimler, onlarla ilgili genel görüşlerinizi almak istiyorum. Özellikle solda, sizin beğendiğiniz, şair denilebilecek hangi isimler var? Bu konuda kısa bilgiler verirseniz benim için çok iyi olur.

- Türk şiirine dair elli şair, beş yüz şiirlik bir antoloji çalışmam var. On sene önce başlamış fakat yayıncının politika değiştirmesinden ötürü tamamlanıp yayımlanamamış bir antoloji çalışmam var. Burada Ziya Paşa'dan günümüze kadar elli şairden seçme şiirlere yer vermiştim. Onu Allah nasip ederse bir gün tamamlayıp yayınlayacağım.

Ben aslında edebiyatta dünya görüşünün bir zihniyet yansıması olarak yer almasına taraftar olmakla birlikte, edebî eseri değerlendirirken estetik kriterlerin ölçü alınması gerektiği inancını taşıyorum. Yani bir eser sağcı diye iyi, solcu diye kötü sayılmamalı. Esasen şunu da söyleyim ki sağcı ve solcu ayırımı Batının benimsediği bir ayırımdır. Bu kültürel bir ayı-

rım değil. Politik ve ideolojik bir ayırım. Özellikle de Türkiye'de sosyalist yazarlar, edebiyatçılar, araştırmacılar, böyle bir ayırımı kendileri için bir politika haline getirmişler. Buna tepki duyan sağdaki isimler de sol bizden bahsetmiyor biz de onlardan bahsetmeyelim gibi aynı yanlışlığı çoğaltan adeta yankısı olan bir görüşü benimsiyorlar. Bu kez ne oluyor, tarafgirlikler, kamplar, guruplar oluşuyor. Kötü dünya görüşü veya ideoloji için kötü şiirler, hikâyeler, kötü romanlar şaheserlermiş gibi sunulur ve Türkiye'yi temsil edebilecek güzellikteki eserler çıkmadan engellenmiş oluyor. Başka başka zamanlarda ben bu konu üzerinde çok durdum. Güzellikler kaybolmamalı. Güzelliğin ortaya çıkması için bir takım şartlar gerekli. "Gül alıp satmanın zamanı değil." diyen bir halk şairimiz vardır. Bence güzelliklerin bir zamanı var. Gül alıp satmak her zaman mümkün olmalı.

Peygamberimiz bir mezarın kazılmasında, düzgün kazılmasında, işte öldürürken bile güzel öldürünüz buyurmuş. O yüzden yarının dünyasını kuracağız diye bugünkü güzellikleri öldürmeye kimsenin hakkı yok. Ama yıllarca müslüman şairler, sanatçılar görmezlikten geldiği için de ben Türkiye'deki parçalanmışlığı değiştiremedim. Oturdum onlar üzerine incelemeler yaptım. Necip Fazıl'la, Âsaf Halet Çelebi ile, Muallim Naci ile ilgili çalışmalar yaptım; teşvik ettim. Hatta seksenden

sonra da bir yıllık dizisi hazırlayarak yıllardır gözeden kaçırılmaya çalışılan müslüman sanatçıları bir arada son eserleriyle ortaya koymaya ve bunlara dikkati çekmeye çalıştım. Böylece yıllardan beridir, görmezlikten gelinen eserler, isimler ve kişiler belirdi. Bugün kültür hayatımızda artık müslümanların varlığı hiç kimse tarafından inkâr edilemiyor. Bunda sanıyorum bizim yıllık çalışmalarımızın da etkisi oldu. Ve geçiliğe doğru adım atılmış oldu. Bugün artık ataist olduğunu söyleyen düşünürler de müslümanların meseleleriyle ilgileniyorlar. Müslümanlar eğer bu toplumdaki büyük bir çoğunluksa o çoğunluğa hak verdirecek kadar aydına da sahip olmalıdırlar.

Maalesef yıllardan beridir Batıcı aydınlar, Türk insanını ve müslüman cemaatlerini yok saydılar. Gündemden kaldırdılar. Bütün bunlar yine de bizim yaşadığımız devrin suçunu ortadan kaldırmıyor. Bunlar gerekçelerimiz.

Ben Necip Fazıl'la ilgili yazılar yazabilmeliydim. İkisi de estetik olmalıdır. Çünkü ben edebiyat adamıyım; sanat adamına yaraşır tarzda çalışmalar yapabilmeliyim. Ben bu konuda yine de çevremi zorlayacak çalışmalar yaptım. Meselâ Necatigil hakkında yazdım. Hilmi Yavuz'la Atila İlhan'la oturup konuştum. Onların yazdığı dergilerde yazdım. Ama ben, ben olarak yazdım. Onların istediği gibi değil, benim istediğim gibi yaz-

dım. Başka türlü zaten diyalog olmaz. Ben ben olarak kalacağım, onlar kendileri olarak kalacaklar, ve bu meseleyi konuşacağız.

Günümüz şiirinden bugünden başlayarak geriye doğru gidersek, Hilmi Yavuz'u beğeniyorum. İsmet Özer eski ve yeni şiirleriyle bence en önemli bir şair. Cahit Zarfıoğlu önemli bir şair. Erdem Bayezit öyle. Bedük Durbaş bazı şiirleriyle, Ahmet Erhan bazı şiirleriyle dikkati çeken bir şair.

Geriye doğru gidersek Behcet Necatigil, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer bence güzel, büyük, önemli şairlerdir bunlar. Şiirimizin ben, geleceğinden umutvarım. Çünkü büyük bir geçmişi var şiirimizin.

Şiirimizde yetmiş-seksen arası adeta bir büyük bahar yaşandı. Divan şiiri tarzında, halk şiiri, Tanzimat, Cumhuriyet tarzında şiirler ayrı ayrı formlarda, bazen hepsinden istifade ederek, bazen sade serbest ve fakat bir şekil taassubuna düşmeksizin bütün Türk şiir geleneğinden faydalanan şiirler yazıldı. Şiirimizin sanıyorum altın çağı sayılır 1970 ile 1980 arası çok iyi şiirler yazıldı.

Bugünlerde şiirimiz tıkanmış görünüyor. Seksen sonrasında çok iyi şairler, çok dikkati çeken orijinal kimlikler çıkmadı. Bugün bunun farkında olan çok az insan var. Bugün Türk kültürü içinde gerçekten büyük bir

boğuntu yaşıyor. Ekonomik şartlar insanları kültürden, giderek uzaklaştıran bir ortam meydana getirdi. Nüfus artıyor. Her konuda ilerleme var, fakat kültürel alanda ilerleme pek yok.

- Romanın dışında, bir yazar olarak dünya görüşünüzü, İslâm ile ilgili düşüncelerinizi, toplumla ilgili düşüncelerinizi de bilmek istiyorum; sizi bütünüyle tanımak için. -Aslında tezimin dışında ama- Bu konularda da bazı sorularım olacak. Bunların başında dünya görüşünüzü içine alan sorular var:

"Panislâmizm müslüman Türklerin yaşayışına zıttır." diyorsunuz. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

- Evet. O pantürkizmle ilgi kurularak söylenmiş bir görüş. Yani o zamanki fikir adamlarının, Meşrutiyet dönemi fikir akımlarının, Türkiye'nin hem realitesini, hem de tarihî kimliğini çok iyi bilenler tarafından ortaya atılmadığı kanaatini taşıyorum. Çünkü bu görüşler yıkılmakta olan Osmanlı devletini kurtarıcı formüller veya Osmanlı toplumunu kurtarıcı formüller olarak ortaya atılmış.

- Bu formül kurtarıcı değil mi diyorsunuz?

- Evet. O günkü görüşlerin içerisinde pantürkizm de panislâmizm de Osmanlı toplumunun bağlantılarını ve politik konumunu, çok iyi bilen, çözümlenmeye çalışan görüşler değildi. Bugünkü İslâm birliğini savunan Abdülhamit bunlardan çok daha iyi biliyordu. Hem Türk bir

padişah olarak, hem de İslâmci bir halife olarak, o günkü mütefekkir pozunda çıkmış insarlardan çok daha toplumun gerçeklerini biliyordu. Türk devlet geleneğini biliyordu. Ve Japonya'dan Amerika'daki zenci müslümanlara kadar İslâm birliğinin esprisini temsile çalışıyordu. Ama o devirdeki bütün aydınlar gibi pantürkist ve panislâmist aydınlar da Abdülhamit'e karşıydılar. Abdülhamit'e karşı olarak o günkü sosyal realiteyi bildiklerini ortaya koyuyorlardı. O anlamda söylüyorum. Yoksa ben İslâmcılara karşı bir görüş geliştirmiyorum.

- Mustafa Bey, "Temelleri sarsılmış bir Batının peşine düşmek, aydınlanma değil, olsa olsa bir kararmadır." görüşünüz var. Türkiye'ye Tanzimat'tan önce kalmamış bir ülke olarak, bir temsilci model aramak istesek, neyi seçmeliydi o zamanki yöneticiler size göre? Kimi yahut hangi ülkeyi seçmeliydi?

- Tanzimat'tan önce Türkiye'ye benzeyen pek çok doğu ülkesi vardı. Batının teknik tırmanışına karşı boalamaya girmiş, pek çok doğu ülkesinin en önemlisi Osmanlı devletiydi. Biz bir çözüm arayışı ile Tanzimat'a sarıldık. Aynı yıllarda Japonlar da bir Batı baskısı ile karşı karşıya geldiler. Onlar da bir çözüm arayışına girdiler. Bizde Abdülhamit'ten bu yana bir Japon idealizasyonu var. Ben buna katılmıyorum. Ama yeteri kadar bilgim olmadığı için de Japon mucizesi lâfını benimsemiyorum. Ama Türk toplumu ya batıllaşacak, ya-

hut da yıkılacak görüşünü savunan Osmanlı paşalarına da katılmıyorum. Eğer çok kuvvetli baskılar olmasaydı Osmanlı devleti kendi kendisini, II. Osman'dan yani Genç Osman'dan bu yana yenileme çabasını gerçekleştirecekti.

- Yani itici gücü kendisinden mi almalıydı diyorsunuz?

- Tabîî, evet. Yani kendi toplumundaki dinamikleri ondokuzuncu yüz yıl boyunca biz pek çok formülle harekete geçirmek istedik, geçiremedik maalesef. Devlet yıkıldı. Yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Biz şimdi onun sınırları içinde yaşıyoruz. Onun şartlarıyla karşı karşıyayız.

- Her müslüman gibi hepimiz ve siz İslâm dünyasının bir araya gelmesini istiyorsunuz. Ama bugünkü realiteler İslâm dünyasını bir araya getiremiyor. İslâm dünyasının bir araya gelebileceğine ve bu uygulamada Türkiye'nin liderlik edebileceğine inanıyor musunuz? Bu konudaki görüşünüz nedir?

- İnanıyorum. Türkiye'nin de Ortadoğu İslâm dünyası içinde İslâm dünyasının da tek kurtuluş yolu bu. Yeni bir blok oluşmalı. Yani Amerika'nın oluşturduğu, Rusya'nın oluşturduğu, iki blokun karşısında onlarla ilişkilerini kendi ilkeleri doğrultusunda düzenleyen bir blok oluşmalı. Bu blok müslüman ortak pazarını gerçekleştirebilir. Ama bugünkü şartlarda tabîî bu bir ü-

topya gibi görünüyor. Çünkü bizim olduğu kadar Batı, Arap ülkelerini de baskı altına almış durumda. Arap ve İslâm ülkelerinin çoğu, Amerika ile batılı devletler arasında adeta persellere bölünmüş. Ve bizim İslâm âleminin çoğu ile ilişkilerimizde Batılı gözlemciler var. Bunların müşahitleri var. Onlar adeta kendileri için pakt yapmamızı istiyorlar. Bugüne kadar Bağdat Paktı böyle idi. Cento bu tür bir araç oldu. Basın organları nasıl gerçeği çarpıtıyorlarsa, bunlarda çarpıtıyor diye biz kendi gerçeğimizden vaz geçemeyiz. Arap veya İslâm âlemine giren insanlar Türk bürokratlarına, askerlerine, iş adamlarına çok farklı gözlerle bakıyorlar. Yani birleşmek istediklerini ilişki kurmak istediklerini münferit olarak çok kişi tarafından dile getiriyorlar. Ama bugün mümkün değil. Mümkün olmayışı da o insanların ve bizim istemeyişimizden değil. Batılının bunu gerçekten istemeyişinden. Bizim bu temayülü köklü olarak, İslâm âleminin toplumları olarak istediğimizi bildikleri için bu temayülü idare edebilmek maksadıyla bizi çeşitli anlaşmalara, çeşitli toplantılara teşvik ediyorlar. Kontrol edebilmek maksadıyla. Kontrol edemedikleri bir toplantı yaparsak o zaman birleşiriz gibi geliyor bana.

- Söylediklerinizden aramıza Batının girdiği düşüncesi anlaşılıyor. Ama Türk aydınları ile diğer İslâm ülkelerini temsil edenler yahut Arapları temsil edenler, bu oyunun farkında iseler, birleşme niye bu kadar zor

ortaya çıkıyor? Yahut İslâm dünyasının bir araya gelebilme çabası niye sonuçsuz kalıyor size göre?

- Şunun için: Biz bugün Arap ülkelerinin pek çoğu ile telefon bağlantısı bile kuramıyoruz. Yakın zamana kadar Ortadoğu ile yapılan telefon konuşmaları Roma üzerinden yapılıyordu. Bir Türk uçağı önce Roma'ya gidiyor, ondan sonra Beyrut'a gidiyordu. Hatta bugün bile, Mısır'a seferimiz, Kahire'ye seferimiz Türk uçakları tarafından yapılmıyor zannediyorum.

Irak-İran savaşını sanki Avrupa engellemek istiyormuş gibi bir görüntü vermek istiyor. Ama bir taraftan da bir tarafa silah satarak bu savaşı körüklüyor. Yani ayrılık noktalarını yıllardan beri müsteşrikler tarafından öğrendiler. Hatta barış gönüllüleri göndererek Amerika Türkiye'nin topografyasını bizden daha iyi çıkarmış durumda. Yani İslâm dünyasını Amerika ve Batı bir taraftan da Rusya İslâm ülkelerinden daha iyi biliyor.

- Ve bize karşı kullanıyor diyorsunuz?

- Evet. Çünkü pazar olarak kullandıklarında bunların kendi aralarında birleşmeleri, kendi aralarında ortak pazar kurmaları, önce ekonomik sonra siyasî anlaşmalara girmeleri onların menfaatlerini engelleyecek. O yüzden böyle bir şeye, olurken bile mâni olmak için bütün gayreti gösteriyorlar.

- Mustafa Bey, yazılarınızda İslâmı bir bütün o-

larak, din ve devleti iç içe görmek gerektiğini belirtiyorsunuz. Bu görüş bugünkü Cumhuriyet devleti ilkele-riyle nasıl bağdaşır? Yahut bağdaştırma işini nasıl yorumlarız?

- Lâikliğin çeşit çeşit yorumları var biliyorsunuz. Kimisi dinsizlik olarak yorumluyor; kimisi de Avrupa'da olduğu gibi parlamento seçimlerini hile kilisenin kutsayabileceği bir yapı olarak telakki ediyor. Biz müslüman bir topluluk olarak, kendi yapımıza uygun, kendi düşüncelerimize uygun bir yapıda oluşturabiliriz. Bu şu andaki Türkiye Cumhuriyetinin de çok yadırgamayacağı hatta benimseyeceği bir oluşum biçiminde gelişebilir. Bu Türkiye'de ihtilâllere gerek duymadan da yapılabilecek bir islahattır. Nasıl Osmanlı devleti büyük bir yapısal değişiklik göstermeden Tanzimat'ı benimsediyse, Meşrutiyeti kurdu ise, aynı şekilde Türkiye de kendi tarihî geçmişine uygun bir tarzda büyük ihtilaller darbeler, katliamlar yapmadan kendi tarihî kimliğine uygun bir yapı oluşturabilir. Ben siyasî olarak çok istekli bir tarzda Ayasofya'yı müze yaptığımızı sanmıyorum. Aynı şekilde Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerimizi, diyelim Mısır'daki Türk insanlarının mirasını, Kerkük'teki Türk insanlarının mirasını kendi gönlümüzce bıraktığımızı sanmıyorum. Kimse menfaatini göz göre göre bırakmaz. Bu dış baskılarla oluyor. Dış baskılar üzerimizden kalkarsa biz, -yüzde doksan sekizi bir müslüman

Türk ülkesiyiz- bizim tarihî kimliğimize yaraşır bir sosyal yapı oluşturabileceğimize inanıyorum. Bu hürriyetlerin, demokrasinin, insan haklarının önce kendimiz için kullanılabilir bir hale gelmesiyle mümkündür.

- Yani bunlar, bir anlamda, devlet yöneticilerinin, özellikle işi ciddiye alarak uygulamaları sonucu gerçekleşebilir; şeklinde bir görüş mü?

- Hem öyle, hem de onlara güç verebilecek, sosyal, ekonomik güçlenme ile mümkündür. Biz bugün elli milyonuz. Yetmiş milyon olduğumuz zaman ekonomik olarak da bütün dünya ile rahat, bağımsız alışverişler yapabilen aldığı mal karşılığında mal satabilen, ekonomik bakımdan bağımsız olan bir Türkiye ile mümkündür.

O zaman biz kendi kendimize istediğimizi yaparız. Yani bize Demokles'in kılıcı gibi ikide bir yasaklar koyan Batı engeli çıkmazsa, nasıl Kıbrıs'a çıkartma yaptıkça, nasıl Gap'ı gerçekleştirebiliyorsa Türkiye yine Ortadoğuyla da kendi liderliğinde bir blok oluşturabilir.

- İslâm devletinin temel ilkelirinin iyice araştırılması gerektiğini yazılarınızda vurguluyorsunuz. Ancak bu araştırmanın nasıl yapılması gerektiği ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapmıyorsunuz. Size göre acaba bu İslâm ülkeleri bir araya gelerek bunu nasıl gerçekleştirebilirler? İslâmın temel ilkeliri bütün İslâm ülkeleri tarafından benimsenecek ölçüde nasıl ortaya konabilir?

- İlmî heyetler halinde yapılabilir. Sîret-i nebî konferansları düzenlendi. Burada İslâm sanat, tarih ve kültür araştırma merkezi var. İslâm konferansına bağlı olarak çalışıyor. Yazma eserleri, dünyada tek nüsha olan eserleri bilgisayara aktararak başladı bu çalışmalar. İlmî usullerle yapılacak her türlü çalışma bağımsız kafa yapısına sahip müslüman aydınlar tarafından benimsenir. Türkiye'de yapılacak sosyal, siyasal araştırmalar gerek tarih, gerekse aktüel yapı ile ilgili bilgiler ilmî olduğu sürece yalnız İslâm âleminde değil, bütün Avrupa'da benimsenir, ilgilenilir, faydalanılır en azından.

- Sayın Miyasoğlu, ruhî değişmelerimizi bir mürşid-i kâmilin yönlendirmesini roman kişileri üç romanınızda da aşağı yukarı ifade ediyorlar. Bizim iç dünyamızı yönlendirmek için mürşid-i kâmillerin gereğine inanıyor musunuz? Bunu açıklamak ister misiniz?

- Bu şunun için böyle. İslâm kültürünün tarikat, tasavvuf anlayışı var. Bu tasavvuf anlayışı gereğince roman kahramanlarından bazıları bu görüşü dile getiriyorlar. Yani bunu ben savunmuyorum. İslâm kültürünün bir yönü bu. Roman kahramanları benimsedikleri için, tarihî bir gerçek, ilmî bir gerçek, tasavvufun tabîî ifadesi olduğu için ben yer verdim. Yani ben bunlara itiraz edemem. Çünkü bunlar ilmî realiteler. Roman kahramanlarının gerçeği; onu yansıttım.

- Sanat dallarında tek ölçü olarak îlâ-yı kelime-tullahı alıyorsunuz. Sanat dallarının hepsi için her zaman uygulanabilecek bir görüş mü bu? Çok ağır değil mi?

- Îlâ-yı kelimetullahın karşılığı, Türkçesi zannediyorum Allah'ın adını yüceltmektir. Necip Fazıl bunu Allah için sanat şeklinde ifadelendirdi. Eğer bir insan Allah için sanat yapmayı düşünürse ki Necip Fazıl da böyle bir sanat görüşünü benimsediğini söylüyor, bunun her alanda mümkün olduğunu sanıyorum. Çünkü yine tasavvuf kültüründe bir ifade var: "Met-i nakş nakkâşa raci-dir." yani Yunus Emre'de bunun ifadesi şöyle: "Yaratılmışı severim yaratandan ötürü."

Şimdi.. Dünya sevgisi sırf dünya sevgisi olarak kalırsa İslâm kültüründe hadis bütün kötülüklerin anası olur. Ama Yunus Emre'nin ifadesi ile yaratandan ötürü yaratılmış sevilirse kötülük değil iyilik getirir. Çünkü Allah'ın adını yüceltme bunun içinde meknuzdur.

Îlâ-yı kelimetullah bütün dinler için geçerlidir. Yalnız İslâmiyet için değil bütün dinler için geçerlidir. Bütün sanat dallarında kullanılabilir. Bu genişlik vardır. Yani Allah'ın adını yüceltme Allah için birşey yapma düşüncesi. Düşünün ki iyiliği siz kendiniz için yaparsanız bir süre sonra iyilik yaptığınız insan size düşman oluyor. Sanat eserini sanat için yapanlar âdeta sonra sanatı tutku haline getiriyor. Ama sanatı Allah için yaparsa bu sanatta ne kadar yücelirse yücel-

sin, Mevlana, Yunus, Fuzûlî gibi bu sanat eseri kendisini boğmuyor. Kendisi için bir engel olmuyor. Bu onu adeta Hak'ka erdiren bir vasıta oluyor. Ben bunu anlatmak istedim bu ifade ile.

03. 09. 1987